

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่อง

เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี
The Routes and the Networks of the Tapee Basin Eco-Tourism

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง
ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่อดารยธรรมศรีวิชัย
The Tapee Basin Wisdom : the History the Values and the Linkage to
Srivichaya Civilization

โดย

นางภัชชดา สุวรรณนวล

พระอธิการวัชชัย คมกัรโต (แสงโสภณ)

ดร.อำพล ปุญญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761118

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๔ เรื่อง

เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี
The Routes and the Networks of the Tapee Basin Eco-Tourism

ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง

ภูมิปัญญาลุ่มแม่น้ำตาปี : ประวัติศาสตร์ คุณค่าและการเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย
The Tapee Basin Wisdom : the History the Values and the Linkage to
Srivichaya Civilization

โดย

นางรัชลดา สุวรรณวล

พระอธิการรัชชชัย คมภีร์โต (แสงโสภณ)

ดร.อำพล ปุญญา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761118

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research report 4

The Routes and the Networks of the Tapee Basin Eco-Tourism

Under Research Program

The Tapee Basin Wisdom: the History the Values and the Linkage to
Srivichaya Civilization

By

Mrs. Patchlada Suwannual

Phraathikan Thawatchai Saengsophon

Dr. Amphon Poonya

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surat Thani Extended

Classroom

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761118

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี
ผู้วิจัย:	นางภัชชดา สุวรรณนวล พระอธิการธวัชชัย คมภีโรโต (แสงโสภณ) ดร.อำพล ปุญญา
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนสุราษฎร์ธานี
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี (๒) พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี และ (๓) เสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด การอนุรักษ์โบราณสถาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการศึกษาผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ชุมชนเป้าหมายของกลุ่มแม่น้ำตาปี วิถีชีวิตคนตามลุ่มแม่น้ำเป็นตัวกำหนด คือ ใช้เส้นทางน้ำสัญจรตั้งบ้านเรือนใกล้ริมน้ำ การอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการดำรงชีพ มีผู้ให้ข้อมูลหลักมี ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน กลุ่มนักวิชาการด้านวัฒนธรรมจำนวน ๓ คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน

ผลการวิจัย เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า (๑) แหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งมีศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี ด้านพื้นที่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม (๒) การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี สามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวออกมาได้เป็น ๓ เส้นทาง เส้นทางที่ ๑ เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน) เส้นทางที่ ๒ เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน) เส้นทางที่ ๓ เส้นทาง ๒ วัน ๑ คืน และ (๓) การเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปีผู้วิจัยเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี ที่มีชื่อว่า “LIFE SMILE” ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยสำหรับการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี

คำสำคัญ : เส้นทาง, เครือข่าย, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

Research Title: The routes and the networks of the Tapee basin Eco-tourism
Researchers: Mrs. Patchlada Suwannal Phraathikan Thawatchai Saengsophon
Dr. Amphon Poonya
Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surat Thani Extended
Classroom
Fiscal Year: 2561/2018
Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research aims to: (1) study the self-management potential of the Tapee basin community. (2) develop the ecotourism route and network of the Tapee basin community And (3) propose ecotourism routes of Srivichaya Civilization of the Tapee basin. It was qualitative research methodology. The scope of the content was ecotourism. Tourist attractions include the Liled, Tachang Environmental conservation of mangrove forests Lamed Historic preservation And local wisdom and Phumreaing Environmental conservation of mangrove forests and local wisdom tourist group. In the study, the researchers selected the target communities of the Tapee basin. People's lifestyle was defined by the Tapee basin. The water route was located near the community houses. They used natural water sources for their lives. There are 4 main data contributors such as local wisdom group about ecotourism community. Each community was 2 persons, there was 4 communities and in total of 8 persons. Sociology Academic and community development group were 3 persons, 3 cultural scholars and 4 tourism experts. The total was 18 persons.

The results of the study showed that (1) all four tourist attractions have potential for self-management of the Tapee basin community including area of accessibility, facility, environment and participation. (2) Development of ecotourism routes and networks of the Tapee basin community. They can be possible to set the routs in three forms. The first model is one day trip (not stay overnight). The second model is one day trip (stay overnight). The third model is two day and one night trips. And (3) the researchers propose the tourism routes of Srivichaya Civilization of the Tapee community basin called "LIFE SMILE" . There is a sub-element such as determining the ecotourism model of Srivichaya Civilization of the Tapee basin community.

Keywords : routs, network, ecotourism

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ ประธานโครงการแผนวิจัย ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ความรู้ คำปรึกษา และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา รวมทั้งตรวจสอบข้อบกพร่องเพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษาในทุกขั้นตอน ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ได้อนุมัติทุนงบประมาณในการใช้จ่ายการวิจัย เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ณรัตน์ ศรีวิหะ รองศาสตราจารย์ สมเกียรติ ต้นสกุล เรือโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ใจสมุทร ผู้ช่วยศาสตราจารย์.सानิตย์ บุญชู ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจความเที่ยงของเครื่องมือการวิจัย

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มทุกท่านที่ได้สละเวลาให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย พระครูจิระเจติยาทร ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร, คุณยุพาพันธ์ คงชนะ, คุณกิตติ ชินเจริญธรรม, คุณเทพสิน ผ่องแก้ว, คุณจารุ ทิพย์ศักดิ์, คุณจรัญญา ศรีรักษ์, คุณสมชาย สีนมา, คุณพรชัย มาลาสกุลชัย และผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่สมชาย รักเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลลิเล็ด คุณเศรษฐพงศ์ โพธิ์โพ้น เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลิเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) คุณมานิตย์ ว่างาย, พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก, คุณย้ายพริ้ง มูลอาจ, คุณไกรรงค์ ธรรมบำรุง, คุณศิริพร แก้วมีศรี, คุณกิตติพงษ์ บุญกันภัย, คุณประสงค์ หิตอนันต์, คุณสันติ คงเจริญ, คุณหวันมะ น้อยหมิม, และคุณ สุทิน สิทธิเดช ตลอดจนเพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้คำปรึกษา กำลังใจ และความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณเจ้าของแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้และอ้างอิงในการศึกษาครั้งนี้

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณและขอมอบความสำเร็จทั้งหมดนี้ให้แก่บิดา มารดา และสมาชิกในครอบครัวของผู้ศึกษาที่ได้สนับสนุนการศึกษา และเป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดจนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ด้วยดี

ภัชลดา สุวรรณนวล และคณะ
กันยายน ๒๕๖๑

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๖
๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.....	๘
๒.๒ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยว.....	๒๐
๒.๔ แนวคิดภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน.....	๒๒
๒.๕ แนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น.....	๒๕
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๙
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๓๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๓๙
๓.๑ ขั้นตอนการวิจัย.....	๓๙
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	๔๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๔๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๔

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๔๕
๔.๑ วิเคราะห์ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี.....	๔๕
๔.๒ พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี.....	๗๖
๔.๓ เสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี.....	๘๕
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๙๐
๕.๒ อภิปรายผล.....	๙๙
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๐๔
บรรณานุกรม	๑๐๖
ภาคผนวก	๑๑๐
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๑๑
ภาคผนวก ข ตารางกิจกรรมที่เกี่ยวกับนำผลงานวิจัยจากโครงการวิจัยการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์และแผนที่วางไว้.....	๑๒๘
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่ได้วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและที่ได้รับของโครงการ.....	๑๓๐
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย.....	๑๓๓
ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรมการดำเนินวิจัย.....	๑๓๘
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๔๗
ภาคผนวก ช รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	๑๕๕
ภาคผนวก ซ ตารางการยืนยันเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี.....	๑๕๙
ประวัตินักวิจัย	๑๖๒

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	แผนที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	๑๓
๒	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๒๖
๓	สะพานคอนกรีต บ้านห้วยทรัพย์	๕๑
๔	ป่าชายเลน บ้านห้วยทรัพย์	๕๑
๕	ร้านอาหารบริเวณแหล่งท่องเที่ยว บ้านห้วยทรัพย์.....	๕๒
๖	กิจกรรมสันตนาการพายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ บ้านห้วยทรัพย์.....	๕๓
๗	กิจกรรมปลูกป่าชายเลน บ้านห้วยทรัพย์.....	๕๔
๘	ป้ายบอกทางป่าในเมือง บ้านห้วยทรัพย์	๕๔
๙	ป้ายบอกทางป่าในเมือง บ้านห้วยทรัพย์	๕๕
๑๐	แผนผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยว บ้านห้วยทรัพย์.....	๕๕
๑๑	สถานที่จอดรถ บ้านห้วยทรัพย์.....	๕๖
๑๒	ห้องสุขา บ้านห้วยทรัพย์.....	๕๖
๑๓	สภาพแวดล้อมต้น ลำพู ลำแพน และแสม บ้านห้วยทรัพย์.....	๕๗
๑๔	สภาพแวดล้อมป่าชายเลน บ้านห้วยทรัพย์.....	๕๘
๑๕	ป้ายพิพิธภัณฑท์อำเภอท่าฉาง.....	๖๐
๑๖	พิพิธภัณฑท์อำเภอท่าฉาง.....	๖๐
๑๗	บ่อน้ำพุร้อน ชุมชนท่าฉาง.....	๖๑
๑๘	ชาวบ้านมาแช่น้ำบ่อน้ำพุร้อน รักษาโรค.....	๖๒
๑๙	สำนักธารน้ำร้อน (น้ำพุร้อน) ชุมชนท่าฉาง.....	๖๓
๒๐	สภาพแวดล้อมพิพิธภัณฑท์อำเภอท่าฉาง.....	๖๕
๒๑	สภาพแวดล้อมบ่อน้ำพุร้อน ชุมชนท่าฉาง.....	๖๕
๒๒	สวนโมกขพลาราม.....	๖๖
๒๓	วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร.....	๖๗
๒๔	กลุ่มไข่เค็ม อสม. ชุมชนเสม็ด.....	๖๘

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ ๒๕	สถิติวิธีทำไข่เค็ม ชุมชนเลม็ด..... ๗๐
๒๖	ป้ายบอกทางกลุ่มชนชนเลม็ด ไข่เค็ม อสม..... ๗๑
๒๗	สภาพแวดล้อม สวนโมกขพลาราม..... ๗๒
๒๘	พระวิหารคด..... ๗๒
๒๙	พระวิหารหลวง..... ๗๓
๓๐	พระพุทธรูปศิลาทรายแดง ๓ องค์..... ๗๓
๓๑	สภาพแวดล้อมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม..... ๗๔
๓๒	สภาพแวดล้อมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม..... ๗๔
๓๓	หาดแหลมโพธิ์ ชุมชนพุมเรียง..... ๗๕
๓๔	ป้อม้ายักษ์ ชุมชนพุมเรียง..... ๗๖
๓๕	เกาะเสร็จ ชุมชนพุมเรียง..... ๗๖
๓๖	กลุ่มทอผ้าไหม ชุมชนพุมเรียง..... ๗๗
๓๗	สภาพแวดล้อมบริเวณแหลมโพธิ์ ชุมชนพุมเรียง..... ๘๐
๓๘	สภาพป่าชายเลนบริเวณชุมชนพุมเรียง..... ๘๐
๓๙	สภาพแวดล้อมชุมชนพุมเรียง..... ๘๐
๔๐	ร่างแผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี..... ๘๙
๔๑	ร่างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี..... ๙๐
๔๒	แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี..... ๙๓
๔๓	เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี..... ๙๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทความสำคัญต่อระบบ เศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญนำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงการค้าและการลงทุน เมื่อประเทศประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศสามารถช่วยให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ในเวลาที่รวดเร็วกว่าภาคผลิตและบริการอื่น ๆ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันรุนแรงขึ้นตามลำดับ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความอ่อนไหวง่ายจากปัจจัยลบทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานการณ์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เป็นความท้าทายต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย

การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และมีแนวโน้มมากขึ้น แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ถูกเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวมอย่างเป็นลำดับ และกำลังปรับเปลี่ยนสภาพไปสู่การจัดการที่คำนึงถึงขีดความสามารถการรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสในการสร้างเอกลักษณ์และตราสัญลักษณ์สินค้าทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรมและธรรมชาติของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับสากล รูปแบบวิถีชีวิตของคนในสังคมในทุก ๆ สังคม จะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะช้าหรือเร็วก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยจากทั้งภายนอกและภายในมาเป็นตัวกระตุ้นจะพัฒนาไปในทางที่ดีหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งสองนั้นตลอดจนสภาพสังคมนั้น เช่นเดียวกับการที่สังคมใดต้องการเปลี่ยนตัวเองจากสังคมเดิมตามปกติมาเป็นสังคมที่เปิดกว้างพร้อมรับการเข้ามาของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสังคมนั้นก็จะต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นหลายเท่าตัวเนื่องจากการท่องเที่ยวต้องเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจหลายฝ่ายต้องเกี่ยวข้องกับคนหลายคน ต้องเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความต้องการของคนที่หลากหลาย ผลของการท่องเที่ยวอาจไม่ได้ส่งผลต่อการทำให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นต้องเปลี่ยนแปลงอย่างทันทีทันใดแต่อาจค่อย ๆ ซึมซับอย่างช้า ๆ ธุรกิจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภาคต่าง ๆ ที่มีความล่อแหลมต่อความรับผิดชอบในวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ จึงควรตระหนัก สังเกตติดตามพัฒนานวัตกรรมในสิ่งที่ดี และวัฒนธรรมภายนอกที่แตกต่างจากของตนมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแต่ต้องไม่ลืมคุณค่าวัฒนธรรมเดิมของตนด้วย ซึ่งในปัจจุบันได้มีการกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของ

ชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม^๑

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากแนวโน้ม ๒ ประการมาบรรจบกันคือ แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์และแนวโน้มเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีสาระสำคัญเรื่องแนวโน้มเรื่องการอนุรักษ์ เกิดจากการที่ประชาชนเพิ่มขึ้น และภาวะทางเศรษฐกิจถดถอยในหลายประเทศ กิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การทำเหมืองแร่ และการเกษตรเกิดขึ้นภายในบริเวณทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อระบบนิเวศ จนทำให้ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม และผลที่ตามมาคือความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่วนแนวโน้มเรื่องการท่องเที่ยวขึ้น ปรากฏในช่วงหลายปีที่ผ่านมามนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงวิธีการใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยว โดยมีแนวโน้มว่าต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัยเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังอยากที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือนตั้งแต่ระบบนิเวศไปจนถึงชนิดพันธุ์พืช สัตว์ที่หายากหรือกำลังจะสูญพันธุ์ และประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ เช่น การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ การลักลอบล่าสัตว์ป่า จากแนวโน้มสองประการดังกล่าวมาบรรจบกัน ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศขึ้น ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีความหมายมากกว่าการท่องเที่ยวแบบธรรมดา แต่จะหมายความรวมถึงการท่องเที่ยวที่จะต้องมีการอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการคือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเสื่อมโทรมลงหรือถูกทำลายลงก็มีอยู่สูง การให้ความรู้ความเข้าใจหรือการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนจึงเป็นสิ่งสำคัญ องค์ประกอบที่ ๒ คือความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบแรกโดยตรง เพราะนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำหาย องค์ประกอบที่ ๓ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผล

^๑ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สืบค้นเมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก, <https://tourismatbuu.wordpress.com>

กระทบสิ่งแวดล้อมต่ำ การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ เป็นต้น^๒

การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นอีกรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่เป็นกลไกสนับสนุนชุมชนในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีส่วนร่วมกับการกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นผลดีต่อการนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดด้วยวิถีทางที่ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณาภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางด้านชีวภาพและระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนายกระดับคุณภาพในการดำเนินงานในสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า มีการบำรุงรักษา เพื่อจะได้มีทรัพยากรคงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้รับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในชุมชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย^๓

สุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดในภาคใต้ตอนบน มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๖ ของประเทศไทย และมีประชากรหนาแน่นอันดับ ๕๙ ของประเทศ นับเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีหลักฐานทั้งประวัติศาสตร์และโบราณคดีเก่าแก่ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวและอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานีตั้งอยู่ในฝั่งตะวันออกของภาคใต้ โดยมีสภาพภูมิประเทศที่หลากหลายทั้งที่ราบสูง ภูมิประเทศแบบภูเขา รวมทั้งที่ราบชายฝั่ง มีพื้นที่ครอบคลุมถึงในบริเวณอ่าวไทย ทั้งบริเวณที่เป็นทะเลและเป็นเกาะ ซึ่งจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีจำนวนเกาะในเขตพื้นที่จังหวัดมากถึง ๑๐๘ เกาะ นับว่ามากที่สุดเป็นอันดับ ๓ ของประเทศ สถานที่สำคัญภายในจังหวัดนั้น มีทั้งแหล่งโบราณสถาน เช่น พระบรมธาตุไชยา พระธาตุศรีสุราษฎร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา ซากเมืองโบราณสมัยอาณาจักรศรีวิชัย แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติทั้งอุทยานแห่งชาติทางบกและอุทยานแห่งชาติทางทะเล น้ำตก เกาะ แม่น้ำ เขื่อน วัด และพระอารามหลวง เป็นต้นและยังเป็นแหล่งสืบสานประเพณีที่สำคัญของชาวใต้ คือประเพณีชักพระ ทอดผ้าป่าและแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานอีกด้วย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นที่ตั้งของเมืองเก่า เป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย มีหลักฐานแสดงถึงการตั้งรกรากและเส้นทางสายไหมในอดีต พื้นที่อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานีเจริญขึ้นจนเป็นอาณาจักรศรีวิชัยในช่วงหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๓ สำหรับสถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัด สุราษฎร์ธานี ข้อมูลสถิติผู้เข้าพักในจังหวัดสุราษฎร์ธานีปี ๒๕๕๘ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว จำนวน ๕,๒๕๑,๔๗ คน เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๕๗ มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๔,๘๓๒,๕๑๒ คน เพิ่มขึ้น

^๒ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, สืบค้นเมื่อ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก, <https://sites.google.com/site/ecotourismpage>

^๓ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี. (กรุงเทพฯ : ๒๕๕๖), หน้า. ๑๒.

จำนวน ๔๑๙,๔๓๕ คน ปี ๒๕๕๘ มีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน ๖๘,๐๕๒.๙๒ ล้านบาท(จากสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในแหล่งท่องเที่ยว สรุปรายงานประจำปีจังหวัดสุราษฎร์ธานี)^๔

จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก แต่ในรูปแบบการท่องเที่ยวจะเป็นไปเฉพาะจุด ขาดการเชื่อมโยงกันในการเดินทางท่องเที่ยวแบบต่อเนื่องไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ มีน้อย หากมีการพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ ๆ หรือการท่องเที่ยวซ้ำ ให้กลายเป็นรายได้สู่ภาคธุรกิจท่องเที่ยวและชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อีกทั้งยังสามารถเกิดการรวมกลุ่มความร่วมมือเพื่อสร้างความเชื่อมโยงของพื้นที่ท่องเที่ยวในจังหวัดและระหว่างจังหวัด นอกจากนี้ประชาชนในพื้นที่ก็จะได้อนุรักษ์และสืบสานความเป็นธรรมชาติ เกิดอาชีพ และรายได้จากชุมชนของตนเอง ขณะนี้นักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์จากเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจในการวางแผนในการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการแสดงตำแหน่งและข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว การจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และเส้นทางเครือข่ายการท่องเที่ยว จะช่วยแนะนำให้นักท่องเที่ยวได้มีการวางแผนตัดสินใจ เพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุด ในการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งได้

จากสถานการณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้คณะวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาโครงการฯ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี และเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในอนาคตเพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี
- ๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยทบทวนเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ที่เกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ๕ ด้าน ได้แก่ ด้าน

^๔ สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี, สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

พื้นที่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก/(In-depth/interview) มี ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน กลุ่มนักวิชาการด้านวัฒนธรรมจำนวน ๓ คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน รวบรวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้จนได้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยคือ ๓ อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง และอำเภอบุนพิน ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเสม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ในการศึกษาผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ชุมชนเป้าหมายของกลุ่มแม่น้ำตาปี วิถีชีวิตคนตามลุ่มแม่น้ำเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ ใช้เส้นทางน้ำสัญจรตั้งบ้านเรือนใกล้ริมน้ำ การอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการดำรงชีพ

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้แบ่งการจัดทำแผนการทำวิจัยรวมระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือนโดยแบ่งเป็น ๕ ระยะ ได้แก่

ระยะที่ ๑ วิเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางท่องเที่ยว ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานีใช้เวลาประมาณ ๒ เดือน

ระยะที่ ๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก เพื่อนำองค์ความรู้ไปประกอบเส้นทางท่องเที่ยว ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนเชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปสังเคราะห์ให้เห็นถึงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยว และเส้นทางที่ชัดเจนเพื่อประกอบใช้เป็นข้อมูลในการนำองค์ความรู้ และบทเรียนจากการวิเคราะห์เอกสาร ๒ เดือน

ระยะที่ ๓ สังเคราะห์เพื่อนำองค์ความรู้ไปพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อารยธรรมศรีวิชัย โดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปสังเคราะห์ให้เห็นถึงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และเส้นทางที่ชัดเจนเพื่อประกอบใช้เป็นข้อมูลในนำองค์ความรู้ และบทเรียนจากการวิเคราะห์เอกสาร และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจงโดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ เดือน

ระยะที่ ๔ การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาสร้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๔ เดือน

ระยะที่ ๕ การสรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติต่อไปโดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ เดือน

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน หมายถึง ความสามารถหรือ ความพร้อมของชุมชนที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการ หรือการเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้น บริหารจัดการทุน (คน องค์กรชุมชน ทรัพยากร ฯลฯ) เพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนตนเองไปสู่ชาวชุมชนเป้าหมายอย่างยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นมีจิตสำนึกสาธารณะ รู้เป้าหมาย เชื่อมันวิถีและพลังชุมชน มีความสามารถในการจัดการชุมชนและจัดความสัมพันธ์กับภาคี ใช้แผนการจัดการความรู้ และทุนชุมชนแก้ไข ปัญหา และพัฒนาตนเองทุกด้านอย่างเป็นระบบ ซึ่งศักยภาพในการจัดการตนเองนั้นประกอบด้วย ด้านพื้นที่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อมและด้านการมีส่วนร่วม

การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน

เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว หมายถึง แผนที่ที่ใช้ในการนำทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วย กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ซึ่งกลุ่มของการท่องเที่ยวต่าง ๆ สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมาเชื่อมต่อกันเพื่อให้นักท่องเที่ยวในเครือข่าย สามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และใช้ข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกันในเครือข่ายการท่องเที่ยวได้

พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเส้นทางท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น อย่างมีเป้าหมาย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง เพื่อให้บรรลุตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไป ยังแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ อย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่าตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาตินั้นอีกทั้งช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น

อารยธรรมศรีวิชัย หมายถึง อาณาจักรที่เริ่มขึ้นโดยชาวฮินดูจากอินเดียได้มาตั้งถิ่นฐานที่ปาเลมบังในเกาะสุมาตรา ตั้งแต่ก่อนค.ศ. ๖๐๐ แต่มีชื่อปรากฏครั้งแรกในบันทึกของหลวงจีนอี้จิง ผู้มาแวะบนเส้นทางสู่ชมพูทวีปเมื่อ พ.ศ. ๑๒๑๔ เชื่อมต่อกับศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๘) ศูนย์กลางอาจอยู่ที่เมืองไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ความเจริญทางอารยธรรม ศาสนา เผยแผ่ศาสนา พุทธนิกายเถรวาท ลัทธิลังกาวงศ์ไปยังสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ศิลปะเป็นเมืองท่าเรือเชื่อมการค้ามาคมฝั่งทะเลอันดามันและอ่าวไทย

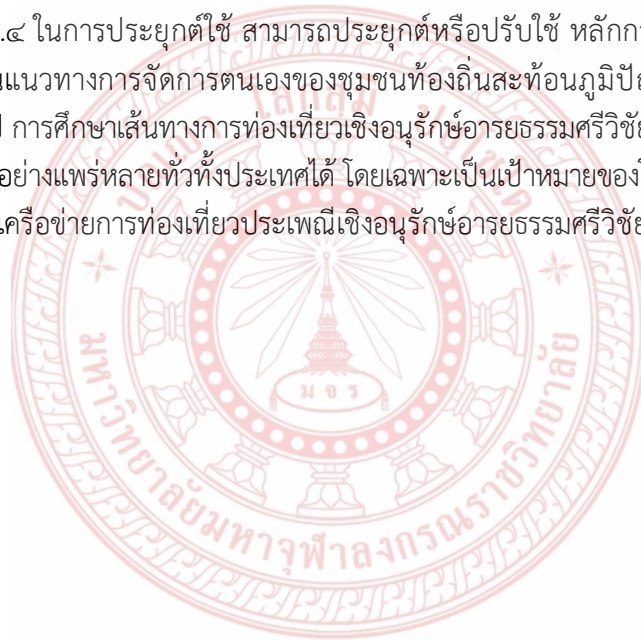
๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

๑.๕.๑ ในด้านวิชาการได้ทราบและเข้าใจสภาพทั่วไป ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างละเอียด

๑.๕.๒ ในด้านสังคมและชุมชน เป็นแนวทางการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัย จังหวัด สุราษฎร์ธานีให้สามารถถอดบทเรียนและประสบการณ์จากและแนวปฏิบัติรูปแบบสะท้อนวิถีชีวิตชาวบ้าน ประเพณีลุ่มแม่น้ำตาปี เชื่อมต่ออารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างเป็นรูปธรรม

๑.๕.๓ ในด้านนโยบาย สามารถบูรณาการสังเคราะห์องค์ความรู้และแนวปฏิบัติรูปแบบการมีส่วนร่วม ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัย จังหวัด สุราษฎร์ธานีเป็นส่วนหนึ่งในการใช้เป็นแนวทางในพัฒนามาตรฐานชีวิตของคนในสังคมได้อย่างชัดเจน

๑.๕.๔ ในการประยุกต์ใช้ สามารถประยุกต์หรือปรับใช้ หลักการบูรณาการที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ ใช้เป็นแนวทางการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นสะท้อนภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน ประเพณีลุ่มแม่น้ำตาปี การศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างเป็นรูปธรรมให้มืออย่างแพร่หลายทั่วทั้งประเทศได้ โดยเฉพาะเป็นเป้าหมายของโครงการนี้โดยตรงจากตำนานสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวประเพณีเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัย จังหวัดสุราษฎร์ธานีในอนาคต

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี แนวคิดภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน และวัฒนธรรมแนวความคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมา นำเสนอตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ๒.๒ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยว
- ๒.๔ แนวคิดภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน
- ๒.๕ แนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณาอยู่ ๓ ประการ คือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและระบบนิเวศ หากปัจจัยข้างต้นได้รับผลกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่จะเกิดความเสื่อมโทรมหรือถูกทำลายจนด้อยคุณค่าไปก็มีอยู่สูง ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการปกป้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งจำเป็น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ให้กับราษฎรท้องถิ่น มีคฤศเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วยวิธีการสร้างจิตสำนึกในด้านการอนุรักษ์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปได้แก่ การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ เช่น การจัดตั้งศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ/แผ่นป้ายบรรยายตามจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ การจัดทำเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ ทั้งสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำหาย นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ธรรมชาติในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเป็นเสมือน การเพิ่มพูนประสบการณ์ และได้รับความพึงพอใจในการท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว และ ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวมีผลต่อการคงอยู่ของธรรมชาติแวดล้อม ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการ ท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม และทำให้ชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและลดการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติลง ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการ ส่งเสริมการอนุรักษ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมระดับประเทศ

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากการ ท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป กล่าวคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มุ่งเน้นในด้านการท่องเที่ยวควบคู่กับการดูแล รักษาและคงไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การเพิ่มพูนประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่ นักท่องเที่ยว การพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจของนักท่องเที่ยวในการทำคุณประโยชน์ให้แก่ สิ่งแวดล้อมและ เศรษฐกิจ และการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นด้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชน ท้องถิ่นดั้งเดิมที่ ปรากฏในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการศึกษาเรียนรู้และ สร้างความพึงพอใจเกี่ยวกับความหลากหลายและวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้นด้วย

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (๒๕๔๐) ได้ให้แนวความคิด เกี่ยวกับองค์ประกอบหลัก (Key Elements) ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นมิติ ๔ ด้าน คือ องค์ประกอบแรก เป็นองค์ประกอบด้านพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ ธรรมชาติเป็นหลัก มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity of Authentic or Endemic or Unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Eco-System) ในพื้นที่ของแหล่งนั้น ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่ กับธรรมชาติ องค์ประกอบที่สอง คือ องค์ประกอบด้านการจัดการเป็นการท่องเที่ยวที่มีความ รับผิดชอบ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อย (No or low impact) มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อมการป้องกัน และกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขตจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการ จัดการอย่างยั่งยืน องค์ประกอบต่อมา คือ องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเป็นการ ท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ประสบการณ์ (Experience) ความประทับใจ (Appreciation) เพื่อสร้างความตระหนักและปลูก จิตสำนึกที่ถูกต้องทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการ ท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education-based Tourism) องค์ประกอบสุดท้าย คือ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participant) ที่มีส่วน

ร่วมเกือบตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit) โดยประโยชน์ต่อท้องถิ่นที่ได้ หมายความว่ารวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อนำกลับมาบำรุงรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วยและในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ท้องถิ่นในที่นี่เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass Root) จนถึงการปกครองท้องถิ่น และอาจรวมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation-based Tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะทำให้พัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) อันจะเป็นการเอื้อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตามแผนปฏิบัติการหรือที่เรียกว่า Agenda ทำให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถแบ่งรูปแบบของการท่องเที่ยวนี้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ ๒ กลุ่มคือ ๑. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดี รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงการศึกษาธรรมชาติ (Nature Education Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือศิลาสัญจร (Litho Travel) และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ (Natural Health Tourism) ๒. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวที่ดีรวมถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อันได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวชมงานประเพณี และศิลปวัฒนธรรม (Traditional and Art Tourism) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism and Village Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง (Sport and Entertainment Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism)^๕ เพื่อความเข้าใจในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อาทิ กิจกรรมการเดินป่า กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ กิจกรรมถ่ายรูปธรรมชาติ บันทึกเทปวิดีโอเทปเสียงธรรมชาติ กิจกรรมส่อง/ดูนก กิจกรรมศึกษา/เที่ยวถ้ำ หรืออาจเป็นกิจกรรมประเภทตื่นเต้นผจญภัยหรือชื่นชมธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นกิจกรรมที่เอื้อ

^๕ บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา, อุตสาหกรรมกรท่องเที่ยว, (กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์, ๒๕๔๘), หน้า

ให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวคิดที่จะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมการศึกษาธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะช่วยสร้างรายได้ และยังเป็น การสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นเพื่อเพิ่มรายได้ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวก็จะช่วยลดความจำเป็นในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อดำรงชีพ ด้วยเหตุผลดังกล่าวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในกลุ่มแม่น้ำตาปี อารยธรรมศรีวิชัย เป็นการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงการศึกษาธรรมชาติและ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว รวมถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในครั้งนี้

๒.๑.๑ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มชุมชนบางใบไม้มาเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ตั้งอยู่ตำบลบางใบไม้ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่มีคลองเล็กคลองน้อยนับร้อยสายจึงได้รับการขนานนามว่า "คลองร้อยสาย" ประกอบไปด้วยพื้นที่ ๖ ตำบลของอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ได้แก่ตำบลบางใบไม้ บางชนะ คลองฉนาก บางไทร คลองน้อย และบางโพธิ์ อยู่ใกล้ตัวเมืองสุราษฎร์ธานี โดยใช้เวลาเดินทางจากตัวเมือง ๑๕ นาที เป็นชุมชนชนบทที่แฝงอยู่ใน เมืองและเอกลักษณ์ไทยแบบดั้งเดิม มีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีธรรมชาติสองฝั่งคลองที่เต็มไปด้วยพืชน้ำและต้นจาก ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและทำสวน การคมนาคมเดินทางได้ทั้งทางบกและทางน้ำ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตำบลบางใบไม้ จัดว่าเป็นชุมชนที่มีศักยภาพสูงในด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความพร้อมทางด้านทุนทางธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น คลองเล็ก ๆ นับร้อยสาย หิ่งห้อยที่อาศัยอยู่รอบต้นลำพู นอกจากนี้ยังมีบ้านโบราณที่มีอายุมากกว่า ๒๐๐ ปีและพระคู่บ้านคือ หลวงพ่อข้าวสุก วัดบางใบไม้ และอื่น ๆ อีกมากมาย จากความพร้อมของทรัพยากรที่มีอยู่หลากหลาย และความได้เปรียบของสภาพพื้นที่ ประกอบกับคนในชุมชนเริ่มละทิ้งวิถีชีวิตดั้งเดิมเข้ามาทำงานรับจ้างในเมืองทำให้แนวคิดที่จะอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนไว้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น จุดเด่น สัมผัสบรรยากาศร่มรื่นริมคลอง ล่องเรือชมหิ่งห้อยสองฝั่งแม่น้ำยามค่ำคืน เจ้าของบ้านต้อนรับด้วยอ้อฮายไมตรี สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ในปัจจุบันสามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ภาพที่ ๑ แผนที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด ตำบลลีเล็ด (บ้านห้วยทรัพย์) อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมชนลีเล็ดเป็นพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่าน และบางส่วนอยู่ติดกับทะเล มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จนได้ชื่อว่าเป็น “ป่าเมซอนเมืองไทย” ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนมะพร้าวและทำประมงพื้นบ้าน อีกทั้งทำนา กุ้งร่วมด้วย เมื่อสมัย ร.๕ ท่านทรงเสด็จไปยังบ้านดอนทางเรือ แล้วเจอพายูฝน จึงทรงเสด็จไปตามคลองสายนี้ ทรงเห็นว่าคลองสายนี้เป็นทางลัด จึงได้ชื่อว่า คลองลัด และในสมัยที่ชาวจีนย้ายถิ่นฐานเข้ามาเป็นจำนวนมากชื่อนี้ได้เพี้ยนไปเป็นคลองเล็ด จนได้มาเป็นตำบลลีเล็ดในปัจจุบันหลังจากมีการปฏิบัติการปกครองท้องถิ่น ชาวบ้านชุมชนลีเล็ดเป็นกันเองและใจดี ต้อนรับอย่างเป็นกันเองด้วยวงเถิดเทิงกลองยาวบรรเลงเป็นรางวัลพื้นบ้าน อีกทั้งที่นี่ยังมีที่พัก โฮมสเตย์ชุมชนลีเล็ด หมู่ที่ ๕ (มี ๑๒ หลัง) ที่ทำให้ได้ใกล้ชิดและเรียนรู้วิถีคนท้องถิ่นไปพร้อมกัน แบบไม่ต้องรีบร้อน ค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป แบบสโลว์ไลฟ์ ซึ่งโฮมสเตย์ของที่นี่ได้รับรางวัลมาตรฐาน Home stay Thai อันดับที่ ๒ ของประเทศ จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ปี ๒๕๕๒ ของดีของชุมชนลีเล็ด เปรียบเสมือนปราชญ์ชาวบ้าน ที่เก่งในเรื่องการดูดินฟ้าอากาศอย่างแม่นยำแล้ว ทุกคนยังสามารถดัดแปลงสิ่งของจากธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้หลากหลาย ทั้งของกินและของใช้ เรียกได้ว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของจริง อาทิ การทำขนมจาก, การทำกะปิ, ทรายกร้าสานจากใบจาก, เย็บใบจากใช้มุงหลังคา, ปงจาก หรือพวงจาก ก็เป็นรูปเป็นกระดาศา อาหารได้รสเข้มข้นถึงใจ พร้อมอาหารทะเลสดใหม่ ทั้ง กุ้ง หอย ปู ปลา นำมา ปิ้ง ย่าง อร่อยลิ้ม อีกทั้งผักสด ๆ และสารพัดประโยชน์ เช่น แกงขี้เหล็ก กินแล้วทำให้ระบบขับถ่ายดี เป็นต้น นอกจากนี้ชาวบ้านจะประดิษฐ์ของใช้เก่งแล้ว ก็ยังทำขนมอร่อย ๆ ด้วย ขนมจากใส่มะพร้าวชิ้น มะพร้าวชูด น้ำตาลมะพร้าว แป้ง และฟักทอง ห่อแล้วนำไปปิ้งให้สุกกรอบแล้วมาทำ กะปิ อีกหนึ่งของขึ้นชื่อของชุมชนลีเล็ด ซึ่งกะปิของที่นี่ใช้กุ้งหัวมันแทนเคย ทำให้รสชาติหวานกว่ากะปิทั่ว ๆ ไป เริ่มจากนำกุ้งมาตากแดด ตากุ้ง ปรงรส แล้วนำไปหมักไว้ ๒ วัน เสร็จก็นำมาตำอีกจนได้กะปิ ซึ่งกะปิของชาวบ้านก็นำไปปรุงได้ทั้งของคาวหวาน เช่น กะปಿನ้ำปลาหวานนี้ก็อร่อย กิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ปลูกป่าชายเลน วน ชุมชนลีเล็ดชุมชนลีเล็ด มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้ชื่อว่าเป็น “ป่าเมซอนเมืองไทย” มีระบบนิเวศแบบ ๒ น้ำ หรือเรียกว่า “น้ำกร่อย” ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพรรณไม้และพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ อีกทั้งป่าชายเลนยังให้ประโยชน์ทั้งช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ

และยังเอื้อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน เวลานั้นน้ำขึ้น ชาวบ้านจะไป ตัดจาก, หาดหอย, จับปูเปี้ยว, ตักอวน, ช่วงน้ำลงก็ หาดหอย, ถีบกระดานหาดหอย, ตกเบ็ด และหาปู จุดปลูกต้นโกกงาง ถือว่าเป็นอีกหนึ่งพันธุ์ไม้ที่มีความสำคัญกับป่าชายเลน อย่างที่ปราชญ์ชุมชนบอกว่าต้นโกกงางเป็นต้นไม้ที่มีรากยาวไปไกล ซึ่งทำให้ดินเกาะกันจนกลายเป็นเกาะและยกให้พื้นดินบริเวณนั้นสูงขึ้นจุดชมวิวที่ดีที่สุด ณ ชุมชนลีเล็ดคือ เขตอนุรักษ์พิเศษ ทีมงานเดินทางตาม Walkway ไปประมาณ ๗๐๐ เมตร ก็จะไปถึงจุดชมวิว ที่มีต้นลำพูกว่าล้านต้นเรียงรายอยู่สองข้างทาง เราสามารถมองเห็นนกกกระยาง และอีกาฝูงใหญ่ แสดงให้เห็นว่าป่านี้มีความสมบูรณ์มากแค่ไหน นั่งเรือชมหิ่งห้อย ชุมชนลีเล็ด ขึ้นชื่อว่ามีย่านวนหิ่งห้อยเยอะที่สุดในประเทศไทย เราจะมองเห็นหิ่งห้อยจำนวนมากเปล่งแสงระยิบระยับไปทั่วบริเวณแม่น้ำ ถือว่าเป็นไฮไลท์อีกหนึ่งอย่างของที่นี่เลยก็ว่าได้ ได้เก็บภาพหิ่งห้อยสวย ๆ ท่ามกลางธรรมชาติ อากาศดี ๆ ประทับใจนั่งตากอากาศ ณ ใจกลางทะเล แวะนั่งกินลม ชมวิว กันที่ “**ขนำกลางทะเล**” บ้านขนำเป็นชื่อเรียกบ้านที่ตั้งอยู่กลางทะเล ซึ่งบริเวณนี้จะมีบ้านอยู่หลายหลังเอาไว้ทำฟาร์มหอยแครง

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด อำเภอยะยา เดิมมีอาชีพทำนา “**ข้าวหอมไชยา**” มันเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองของไชยาเวลาปลูก เมื่อข้าวออกรวงจะมีกลิ่นหอมไปทั่วทุ่งเวลาหุงจะหอมไปทั่วบ้าน ปัจจุบันนี้ ข้าวพันธุ์นี้กำลังจะสูญหาย กลุ่มชุมชนเลม็ด ได้ทำแปลงฟื้นฟูพันธุ์ไว้และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม ไปสัมผัสวิถีชีวิตชาวนาทั้งการเพาะกล้า หว่าน ดำนา และเก็บข้าว สำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนอื่น ๆ ก็จะมีวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร วัดสำคัญคู่บ้านคูเมืองของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไชยา ซึ่งจัดแสดงโบราณวัตถุที่ค้นพบในเมืองไชยาเก่าอีกด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม. “**ไข่เค็มไชยา**” ชื่อนี้ คงเคยได้ยินมาบ้างมาเที่ยวอำเภอยะยา ก็ต้องมาดูการผลิตไข่เค็มไชยา OTOP ๔ ดาวไปพร้อม ๆ กับการชิมอาหารหลากหลายเมนูจากไข่เค็ม อยากซื้อกลับบ้าน เป็นของฝากที่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม.เตรียมไว้จำหน่ายในราคาที่ไม่แพง ส่วนนักท่องเที่ยวที่อยากลองทำไข่เค็ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็เปิดให้ลองทำ สวนโมขพลาราม เป็นสถานปฏิบัติธรรมและสถานที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลกภายในเน้นการอยู่กับธรรมชาติมีต้นไม้ใหญ่ แลดูร่มรื่น เงียบสงบมาก มีสัตว์นา ๆ ชนิด เช่น ลิงที่ทางวัดได้ปล่อยให้อยู่ตามธรรมชาตินอกจากนั้นยังมีมูมปฏิบัติธรรม เช่น ลานหินโค้งโรงมหรสพทางวิญญาน เป็นต้น

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง ตั้งอยู่ตำบลเขาถ่าน อำเภอยะยา จะได้สัมผัสวิถีที่พักผ่อนแบบฟาร์มสเตย์บนขนำในคอกหอยแครงกลางทะเล ผ่อนคลายกับสปากกลางป่าชายเลนอันเงียบสงบ แชน้ำแร่ร้อนและพอกโคลนที่ขึ้นชื่อในเรื่องบำรุงสุขภาพและผิวพรรณ กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนจะมี แชน้ำร้อน และพอกโคลนบำรุงผิว ที่ตำบลเขาถ่านมีบ่อน้ำแร่ร้อนธรรมชาติตั้งอยู่ในบริเวณสำนักสงฆ์ธารน้ำร้อนล้อมรอบไปด้วยป่าชายเลน เงียบสงบ ยังไม่ได้พัฒนายังคงความเป็นธรรมชาติ บ่อน้ำแร่ร้อนชุมชนท่าฉาง ลักษณะของบ่อจะเหมือนกันสระน้ำตามชนบททั่วไปกินบ่อขอบสระบริเวณสระเป็นดิน เป็นโคลนไม่ได้ฉาบด้วย อิฐ ด้วยปูน ใด ๆ เวลาลงไปแช่น้ำแร่ร้อน ก็เหมือนลงไปอบน้ำตามลำคลอง มีความดิบ มีความเป็นธรรมชาติในช่วงเช้า และช่วงเย็นจะมีชาวบ้านทั้งบ้านใกล้ และบ้านไกล มาลงอาบมาลงแช่บ้างก็เอาดินโคลนดำ ๆ ตามบริเวณบ่อมาพอก

หน้าพอกกาย โดยมีความเชื่อว่าพอกแล้วจะช่วยรักษาโรค และบำรุงผิวการรักษาโรค ฟาร์มสเตย์ (ฟาร์มหอยแครง) และโฮม สเตย์บริเวณอ่าวท่าฉางมีพื้นที่สัมปทานทำฟาร์มหอยแครง มีคอกหอยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยแต่ละคอกจะมีขนำ (ขนำ เป็นภาษาใต้ ที่เรียกกัน หมายถึง กระต่อม) และมีคนเฝ้าคอกหอย ซึ่งจะใช้เรือล่องออกจากคลองระหว่างทางจะได้สัมผัสวิถีชีวิตประมงพื้นบ้านความเป็นอยู่ของชุมชนสองฝั่งคลองเมื่อไปถึงฟาร์มหอย หากน้ำลดจะได้ดูการเก็บหอยแครงในฟาร์ม แต่ถ้าหากน้ำไม่ลดก็จะได้ดูการลากอวนเก็บหอยแครง

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ตั้งอยู่บริเวณอ่าวพุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา คนในชุมชนส่วนใหญ่ทำอาชีพหลักคือ การประมง ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวก็จะมีเยี่ยมชมบ้านปลาธนาคารปูอันเป็นที่อนุบาล และเพาะพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ปูม้า ปลาทะเล หอยากพร้อมกับการจัดแสดงให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือประมงพื้นบ้าน ล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวเลบริเวณอ่าวพุมเรียง และเกาะเสด็จ ซึ่งเป็นเกาะเล็ก ๆ ห่างจากชายฝั่งไม่กี่กิโลเมตรใช้เวลาเดินทางประมาณ ๓๐ นาทีก็ถึงบนเกาะเสด็จ มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีหาดทรายขาวให้ได้เดิน ชมวิมิตน์ไม้้น้อยใหญ่ให้ได้พักพิงมีนกหลายร้อยพันธุ์ มารอดักจับปลากิน ที่สำคัญเกาะเสด็จเป็นแหล่งอาหารและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนอีกด้วย คือ เวล่าน้ำลด จะเกิดสันทรายเป็นบริเวณกว้างขาวเล เขาก็จะไปซูดหอยไปคราดหอย ไปลากอวนจับปลาวันหนึ่ง ๆ ได้หลายกิโล บ้างก็นำมาทำอาหารกินกันในครัวเรือน บ้างก็นำมาขาย สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับคนในชุมชน โดยวิถีชีวิตแบบนี้จะเห็น ได้ดู เมื่อไปถึงเกาะเสด็จหรือใครอยากลองซูดหอย คราดหอย ก็ย่อมได้ ชม ชิม อาหารทะเล ไม่ว่าจะเป็นปูม้า หอยขาว หอยกาบ และอื่น ๆ อีกมากมายจากทะเล และไม่ควรพลาดกับเมนูขึ้นชื่อ “น้ำพริกปู” ที่ทำจากปูม้าเนื้อหวาน และ “ไข่มุก” อันเป็นเมนูเด็ดของชาวมุสลิมบ้านพุมเรียง ชื่อเสียงของผ้าไหมพุมเรียงเป็นที่ขึ้นชมนในวงการผ้าทอว่าเป็นผ้าไหมที่มีลวดลายสวยงาม คุณภาพดี ทั้งยังเป็นสินค้าพื้นเมืองขึ้นชื่อของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และต้นกำเนิดของการทอผ้าไหมพุมเรียงก็คือ ชุมชนแห่งนี้ นั่นเอง ชาวมุสลิมที่นี่ส่วนใหญ่ยึดอาชีพทอผ้าไหมสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยผ้าไหมพุมเรียงนั้นคือ ผ้าทอยกดินเงิน หรือดินทองสวยงาม มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวมุสลิม นั่นก็คือ ลายราชวัตร ดอกโคม ลายดอกพิกุล ลายนพเก้า และลายยกเบ็ด^๖

สรุปการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ชุมชนเป้าหมายของกลุ่มแม่น้ำตาปี วิถีชีวิตคนตามลุ่มแม่น้ำเป็นตัวกำหนด กล่าวคือ ใช้เส้นทางน้ำสัญจรตั้งบ้านเรือนใกล้ริมน้ำ การอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการดำรงชีพ มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) อำเภอพุนพิน ชุมชนลีเล็ดเป็นพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่าน และบางส่วนอยู่ติดกับทะเล มีสภาพแวดล้อมป่าชายเลน ระบบนิเวศทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จนได้ชื่อว่าเป็น “ป่าเมซอนเมืองไทย” กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง อำเภอท่าฉาง บริเวณพิพิธภัณฑสถานอำเภอท่าฉาง ตั้งอยู่ที่วัดมูลเหล็ก เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย และบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดได้ทำแปลงฟื้นฟูอนุรักษ์ไว้และเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม ไปสัมผัสวิถีชีวิตชาวนาทางการเพาะกล้า หวาน ดำนา และเก็บ

^๖ ชุมชนมาเที่ยว จังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๖๑ เข้าถึงได้จาก <http://www.taklongtongteaw.com/community-attractions-suratthani>

ข้าว มีวัดพระบรมธาตุ ไชยราชวรวิหาร วัดสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และข้าวหอมไชยา กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา คนในชุมชนส่วนใหญ่ทำอาชีพหลักคือ การประมง ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวก็เกาะเสร็จ หาดแหลมโพธิ์ จะมีเยี่ยมชมบ้านปลา ธนาคารปู อันเป็นที่อนุบาล และเพาะพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ต้นกำเนิดของการท่องเที่ยวใหม่พุมเรียง ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการจัดการ ด้วยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง

๒.๒ แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดการ ควบคุม ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง สำหรับผู้ที่คิดจะนำแนวทางดังกล่าวไปปฏิบัติจะต้องทำความเข้าใจ ศึกษารายละเอียด แนวคิดหลักการและประสบการณ์จากการเรียนรู้ของชุมชนอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติหรือขยายผลการพัฒนาต่อไป ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คำว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีพัฒนาการมาจากการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมีชุมชนเป็นฐานต่อมาโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ ผู้บุกเบิกงานด้านท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยได้เรียกการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานา สนวนศรี^๗ การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

สินธุ์ สโรบล^๘ การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีรวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน พร้อมกันนี้ต้องมีพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว และเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่การคิดวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์ โดยคำนึงถึงความสารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

^๗ พจนานา สนวนศรี, **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**, (กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ ๒๕๔๖), หน้า ๑๒-๑๓.

^๘ สินธุ์ สโรบล, “การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์ (พื้นที่ภาคเหนือ.โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชนสำนักงานกองทุนวิจัย”. เชียงใหม่ **รายงานวิจัย**, (สำนักงานกองทุนวิจัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๔-๒๕.

เครือข่ายการเรียนรู้และประสานงานวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค (อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร)^๙ การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

อุบลวรรณ ประดับสุข^{๑๐} การท่องเที่ยวโดยชุมชน ว่าเป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้วตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน

ทิพย์สุดา พุฒจร^{๑๑} การจัดการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมที่คนในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว ด้วยตนเอง ด้วยการนำเอาทรัพยากรที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็ธรรมชาติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ การจัดการ ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน ให้สามารถฟื้นฟูอนุรักษ์ และปกป้องทรัพยากรและวัฒนธรรม การเผยแพร่วัฒนธรรมอันดีของชุมชน สร้างความสามัคคีในชุมชน และสร้างรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมรวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ลินธุ์ สโรบล^{๑๒} ได้แสดงทัศนะว่าเกี่ยวข้องกับบริบทและฐานะต่าง ๆ ดังนี้

^๙ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. “การท่องเที่ยวชุมชน” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การท่องเที่ยว นิเวศ การท่องเที่ยวชุมชน สอนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร (กรุงเทพฯ: ๒๕๔๘), หน้า ๗.

^{๑๐} อุบลวรรณ ประดับสุข, “การเรียนรู้และประสบการณ์เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากสกว. (ภาค)” ๒๕๖๑ [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.etatjournal.com/upload/143/25493_2.pdf. ๒๕๖๑.

^{๑๑} ทิพย์สุดา พุฒจร, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๑), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๑๒} อ้างแล้วเรื่องเดียวกัน

๑. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของพื้นที่แหล่งทรัพยากรอันหลากหลายของชุมชน การพิจารณาการใช้ประโยชน์ในประเด็นนี้เป็นการเน้นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ ธรรมชาติเป็นหลักมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ ระบบนิเวศในพื้นที่ ดังนั้นการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงตั้งอยู่บนฐานคิดที่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญ ของ การผสมผสานจุดมุ่งหมายของการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมรวมทั้งอัตลักษณ์และความ หลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของชุมชนอันมีวิถีชีวิตและจารีตประเพณีแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายให้คนในชุมชนรู้จักการสร้างสำนึกท้องถิ่น เร่งเร้าความภาคภูมิใจใน ความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมประเพณีของตน รวมทั้งสามารถให้คำอธิบายกับคน นอกหรือนักท่องเที่ยวได้รับรู้ และเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นว่ามีความสวยงามและคุณค่า อย่างไร ตลอดจนการสื่อให้เห็นพัฒนาการของวัฒนธรรม จารีตประเพณีทั้งนี้เพื่อให้คนในท้องถิ่นและ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเคารพต่อความเชื่อ ศักดิ์ศรีและสิทธิ ในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชน

๒. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของการบริหารจัดการโดยชุมชน การพิจารณาการใช้ ประโยชน์ประเด็นนี้เน้นการการท่องเที่ยวบนเงื่อนไขของการจัดการที่มีความรับผิดชอบที่จะช่วย ลด ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ทั้งนี้มุ่งให้มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ การจัดการสมรรถนะของการรองรับ ไยระบบ นิเวศ รวมทั้งการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต โดยเน้นภายใต้เงื่อนไขของ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับธรรมชาติในฐานะเป็นวิถีชีวิตที่เกื้อกูลในระบบนิเวศเดียวกัน ภายใต้หลักการที่ว่าคนที่ดูแลรักษาทรัพยากรย่อมสมควรได้รับประโยชน์จากการดูแลรักษา นั้น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยกันประชาสัมพันธ์และเสนอแนวคิดในการเคลื่อนไหวให้นักท่องเที่ยวได้เป็น ผู้เข้าร่วมขบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและกระจายผลประโยชน์ที่เกื้อหนุนกัน ระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวกับความต้องการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง

๓. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทของกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการท่องเที่ยว การ พิจารณาการใช้ประโยชน์ประเด็นนี้เป็นการเน้นให้มีการสร้างระบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อ กระบวนการเรียนรู้โดยมีกิจกรรมการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ระบบนิเวศของ แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการเรียนรู้ในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมอันหลากหลาย ตลอดจนความเป็นชาติพันธุ์ อันเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ และสร้าง ความตระหนัก สร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้กับนักท่องเที่ยวให้กับประชาชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการ ทั้งนี้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาจนำไปสู่การสร้างกระบวนการทางสังคมที่ชุมชนท้องถิ่นมีความ พยายามในการปรับตัว ภายใต้บริบทของสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องรวมทั้งการสร้าง ดุลยภาพระหว่างการผลิตในภาคเกษตรกรรมกับการประกอบอาชีพของชาวบ้านที่เชื่อมโยงกับฐาน ทรัพยากรของชุมชน ตลอดจนการรวมตัวกันเพื่อต่อสู้การเอาเปรียบของบริษัทนำเที่ยวจาก ภายนอก อย่างไรก็ดีในส่วนของกิจกรรมการสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยนั้น สกว.สำนักงาน ภาคและกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา ได้ร่วมกันสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวโดย ชุมชน ทั้งนี้ได้พิจารณาเห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคตนั้นไม่อาจจำกัดตัวเองอยู่แต่เพียง ชุมชน หมู่บ้าน แห่งใดแห่งหนึ่งอย่างโดด ๆ ได้ แต่พยายามให้มีการรวมตัวกันของชุมชนท่องเที่ยว

หลาย ๆ แห่งและสร้างเครือข่ายการจัดการทรัพยากรหรือจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกันเพื่อให้ การบริการและมุ่งให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ ในการจัดทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

๔. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการตัวเอง การ พิจารณาการใช้ประโยชน์จากการวิจัยการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านนี้ เป็นการคำนึงถึงความสำคัญใน การมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อท้องถิ่น และหมายรวมถึงการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับ ผลตอบแทนโดยมีจุดหมายปลายทางในการกลับมาบำรุงดูแลรักษา และจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย อย่่างไรก็ดีในทางปฏิบัติชุมชนท้องถิ่นเองก็สามารถที่จะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนามาตรฐาน และคุณภาพของการท่องเที่ยวของตนเองได้ โดยเริ่มต้นจากชุมชนระดับรากหญ้า จนถึงองค์กรการ ปกครองท้องถิ่น และอาจรวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียอีกด้วย

๕. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะกลไกการพัฒนาชุมชน การพิจารณาการใช้ ประโยชน์ใน บริบทนี้ เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อการ เข้าไปมีส่วนร่วม ร่วมในการพัฒนาองค์กรชุมชนท้องถิ่นควบคู่กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังนั้นการ สนับสนุนโครงการวิจัยแบบนี้เป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน ถือ ได้ว่าเป็น "เครื่องมือและกลไกของชุมชนท้องถิ่น" ในฐานะที่เป็นกระบวนการแสวงหาทางเลือกเพื่อ กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม จารีตประเพณีอัน หลากหลายของ ชุมชน และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยยังให้ความสำคัญต่อความพยายามในการ อนุรักษ์ ฟื้นฟูธรรมชาติ แวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความจำเป็นที่ จะต้องมองให้เห็นถึง บริบทของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและสภาพแวดล้อม ธรรมชาติซึ่งสัมพันธ์กับเงื่อนไขภายนอกในระดับภาคและระดับมหภาคที่สามารถเชื่อมโยง ปรากฏการณ์ในท้องถิ่นกับ เงื่อนไขภายนอกและยังช่วยชี้ให้เห็นทิศทางของการพัฒนาประเทศที่มีผล ต่อวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น อย่างชัดเจน

๖. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะของการสร้างมูลค่าเพิ่มของชุมชน การพิจารณาการ ใช้ ประโยชน์ในบริบทนี้เป็นการย้อนกลับไปพิจารณาปัญหาของสังคมของชุมชนซึ่งอาจพบว่าชุมชน ท้องถิ่นหลายแห่งกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาวิกฤต ในด้านของความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและความ ยากจน ดังนั้นการพิจารณาประเด็นนี้จึงเป็นความพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถเป็นคำตอบส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยพิจารณาการท่องเที่ยวในฐานะของการ สร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กองทุนชุมชน การ พัฒนาอาชีพและฝีมือแรงงาน ทัศนกรรมพื้นบ้าน เกษตรปลอดภัยจากสารพิษ รวมทั้งการพลิก พื้น กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในด้านการเชื่อมต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของทางเลือกใหม่ในการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างหลากหลาย

๗. การท่องเที่ยวโดยชุมชนในฐานะของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กร ปกครองส่วน ท้องถิ่น สภาพความเป็นจริงของการจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวก็คือการที่ภาคเอกชน บางแห่งบางจังหวัดได้มีบทบาทเข้ามาผูกขาดธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งเน้นการสร้างรายได้และความ

เจริญเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว และบางครั้งด้วยความไม่เข้าใจในเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ การจัดการธุรกิจการท่องเที่ยวดังกล่าวได้สร้างผลกระทบต่อการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งก่อให้เกิด ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันเนื่องจากชุมชนท้องถิ่นขาดอำนาจในการจัดการ ท่องเที่ยวของตน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเข้ามา กำหนดบทบาทขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ให้เข้ามามีส่วนสำคัญร่วมกับภาค ประชาชน ในการจัดการและหารูปแบบของการท่องเที่ยวในบริบทของชุมชนท้องถิ่น อันจะมีผลต่อ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในระดับล่าง รวมทั้งระบบการจัดการ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างมากขึ้น

กระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายด้านประกอบไปด้วยศักยภาพของคน ศักยภาพของพื้นที่การจัดการ และการมีส่วนร่วม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (รลิกา อังกูร)^{๑๓}

๑. ศักยภาพของคน เริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้มีความสามัคคีทำงานร่วมกันได้

๒. ศักยภาพของพื้นที่ หมายถึงรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จักต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตนสามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องแนวคิดพื้นฐานทางการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย

๓. การจัดการเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะทำอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะมีการกระจายจัดสรรรายได้ได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้นสิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือการมีส่วนร่วม อันหมายถึงรวมถึงร่วมในทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

๔. การมีส่วนร่วม การสื่อสารพูดคุยเป็นการสื่อความคิดเห็นการแก้ปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากการระดมความคิดเห็นจากประสบการณ์ของนักวิจัยท้องถิ่น พบว่า ชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการประสานงานกับหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกันสร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กำหนด องค์ประกอบและ

^{๑๓} รลิกา อังกูร. “ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม” รายงานการวิจัย. (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๓.

ประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๔ ด้านซึ่งมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งตรงกับ

พจนานุกรม^{๑๔} ได้กำหนดกระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีองค์ประกอบดังนี้

๑. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

๒. ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนา

๓. ด้านการจัดการ มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวมีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ด้านการเรียนรู้ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

๔. ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือนสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน จากกระบวนการเรียนรู้กระบวนการทำงาน และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สรุปได้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็น องค์กรวมเนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นทรัพยากรที่เป็นฐานการผลิตเดียวกันเป็นกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดประสบการณ์เรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน เชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับการเดินทางหรือการตัดสินใจเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมจุดที่น่าสนใจตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวก ปลอดภัย

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยว

เส้นทางท่องเที่ยวรวมถึงแนวโน้มที่ควรจะเป็นในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งควรเริ่มต้นจากการพิจารณาตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ แล้วจัดลำดับความสำคัญและความน่าสนใจ จากนั้นจึงพิจารณา ความสามารถในการเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เข้า

^{๑๔} เรื่องเดียวกันข้างแล้ว

ด้วยกันได้อย่างไรบ้าง กุลวรา สุวรรณพิมล^{๑๕} ได้อธิบายถึงแผนจัดนำเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยว ควรจะเน้นปัจจัยเหล่านี้

๑. เส้นทางการท่องเที่ยวต้องเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในขณะนั้น ซึ่งพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมักจะมี การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

๒. เส้นทางการท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกและมีมาตรฐานเทียบเท่ากับสถานที่อื่น ๆ

๓. เส้นทางการท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดกับนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่มรายได้ และต้อง ค้นหาจุดที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากกว่า

๔. เส้นทางการท่องเที่ยวต้องมีระยะทางที่ไกลพอสมควร มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

๕. เส้นทางการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงอากาศที่ดีตลอดไปรงตลอดเวลา เส้นทางการท่องเที่ยวหมายถึง ถนน แม่น้ำ คลอง ทางเท้า ที่ใช้เป็นทางสัญจรของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นระบบโครงข่ายที่ใช้เชื่อมส่วนต่าง ๆ ของเมืองเข้าไว้ด้วยกัน มีเส้นทางสายหลักและเส้นทางสายรอง โดยเส้นทางดังกล่าวต้องทำขึ้นมาอย่างชัดเจนเพียงพอให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยี่ยมเยือนหรือผู้อยู่อาศัยในเมืองสามารถเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญของเมืองได้

เส้นทางการท่องเที่ยว (Tourism Route) เป็นแนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวและจุดที่น่าสนใจต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวกปลอดภัย ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่จัดทำขึ้น ซึ่งเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวอาจเป็นการใช้เส้นทางร่วมกับเส้นทางสัญจรปกติของคนท้องถิ่น หรืออาจเป็นการกำหนดเส้นทางขึ้นมาใหม่เฉพาะเป็นพิเศษ สำหรับนักท่องเที่ยวก็ได้

๑. การพิจารณากำหนดเส้นทางท่องเที่ยวจะต้องสำรวจ สังเกตการณ์จากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว

๒. การจัดเส้นทางในลักษณะวงบรรจบ เส้นทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะจัดในลักษณะที่เป็นการสัญจรระบบวงบรรจบ เนื่องจากจะทำให้นักท่องเที่ยวได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ เกิดความเพลิดเพลินไปตลอดเส้นทางโดยไม่ต้องย้อนกลับเส้นทางเดิม ซึ่งนักท่องเที่ยวอาจเกิดความรู้สึกเบื่อและเสียเวลา

ประสิทธิ์ คุณุรัตน์และคณะ^{๑๖} ได้ให้ความหมายของ เส้นทางการท่องเที่ยว (Tourism Route) หรือเส้นทางนักท่องเที่ยว (Tourist Route) หมายถึง แนวทางการสัญจรที่กำหนดขึ้นสำหรับการเดินทางหรือการตัดสินใจเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมจุดที่น่าสนใจตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวก ปลอดภัย ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจาก

^{๑๕} กุลวรา สุวรรณพิมล, เส้นทางการท่องเที่ยว, (กรุงเทพฯ : เพียร์สันเอด์ดูเคชั่น, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๔-๑๖๕.

^{๑๖} ประสิทธิ์ คุณุรัตน์และคณะ, (ร่าง) รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร แผนงาน วิจัยย่อยเรื่อง การศึกษาและสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (๒๕๔๖, เอกสารอัดสำเนา).

การใช้เส้นทางที่กำหนดขึ้นสำหรับการเดินทางท่องเที่ยว ทั้งเส้นทางที่เกิดขึ้นจากความนิยมของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการโดยอัตโนมัติหรือเส้นทางสัญจรปกติที่เข้าถึงแหล่งเป้าหมายได้ตลอด ทั้งเส้นทางที่กำหนดขึ้นมาใหม่ตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะหลักการ และข้อพิจารณาในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว

United Nation (2000)^{๑๗} ได้กล่าวถึง การวางแผนระบบขนส่งและการสัญจร (Transportation) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบขนส่งและเส้นทางท่องเที่ยวภาคพื้นดิน (Land transport system & Routes) ว่าควรจัดระบบขนส่งและเส้นทางท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ สะดวกในการเข้าถึง (Access) และสัญจร (Movement) ภายในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีข้อควรพิจารณาดังต่อไปนี้

๑. มีการเชื่อมโยงสถานที่สำคัญและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไว้ด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. มีการจัดเส้นทางสัญจรให้สอดคล้องกับลำดับชั้น (Hierarchy) ของถนน

๓. มีการพัฒนาเส้นทางเพื่อ “เปิด” การเข้าถึงและการบริการแก่แหล่งท่องเที่ยวให้สะดวกถึงกัน ยกเว้นพื้นที่บางส่วนที่ต้องการควบคุมและจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว อาจจะมีระดับความสะดวกสบายของการเข้าถึงพื้นที่ลงได้ ศูนย์บริการวิชาการ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย^{๑๘} ได้กล่าวถึงแนวทางในการปรับปรุง หรือสร้างเส้นทางของแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการกำหนดแนวเส้นทาง การเดินทาง การจัดเส้นทางในลักษณะวงรอบ (Loop) การจัดเส้นทางให้มีความแตกต่าง การให้ข้อมูลข่าวสารในเส้นทาง การพิจารณาจัดประเภทพาหนะตามสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ การปรับปรุงบริเวณจุดเริ่มต้นของเส้นทาง รวมทั้ง การสร้างความต่อเนื่องกับเส้นทางภายนอกพื้นที่

สรุปได้ว่า เส้นทางท่องเที่ยวหมายถึง เส้นทางที่กำหนดขึ้นสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถพบเห็นหรือเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวและจุดที่น่าสนใจต่าง ๆ ได้ง่าย มีความสะดวกในการเข้าถึง ปลอดภัย ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่จัดทำขึ้น ซึ่งเส้นทางสำหรับนักท่องเที่ยวอาจเป็นการใช้เส้นทางร่วมกับเส้นทางสัญจรปกติของคนท้องถิ่น มีความจำเพาะกับท้องถิ่น ในแต่ละท้องถิ่นนั้น มีภูมิปัญญาที่มีการสั่งสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนของชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ หรืออาจเป็นการกำหนดเส้นทางขึ้นมาใหม่เฉพาะเป็นพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยว

๒.๔ แนวคิดภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน

ทฤษฎีเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คำว่า “วัฒนธรรม” บางครั้งก็มักจะเรียกว่า “ภูมิปัญญา” คำว่า “ภูมิ” แปลว่าแผ่นดิน ปัญญาติดแผ่นดิน จึงมีความหมายว่า “ในแผ่นดินหรือสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งซึ่งไม่เหมือนกัน มนุษย์ต้องสร้างปัญญาที่เหมาะสมที่จะอยู่ได้ในภูมิหรือสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ซึ่งก็คือ ความ

^{๑๗} United Nations, *Guidelines on integrated planning for sustainable tourism development*, (๒๐๐๐, New York: United Nations Publication)

^{๑๘} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, *คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางด้านกายภาพ*, (๒๕๔๐), ม.ป.ท.

หลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งก็มีบางส่วน เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ซึ่งหมายถึง วัฒนธรรมราษฎร ส่วนอีกคำหนึ่งที่มีการกล่าวถึง ก็คือคำว่า ความรู้ดั้งเดิม (Traditional Knowledge) เพราะมีและถ่ายทอดกันมานานแต่ดั้งเดิม^{๑๙} อย่างไรก็ตามภูมิปัญญาที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ๓ ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก คนกับสิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ ธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างงานอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมและชุมชน และความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ ซึ่งความสัมพันธ์ทั้ง ๓ ลักษณะนี้ คือ วิถีชีวิตของชาวบ้านที่สะท้อนออกมาให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพซึ่งสามารถ จันทรสุรีย์ กล่าวว่ องค์ความรู้ทั้งหมดที่ชาวบ้านคิดได้เองเพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาถือว่าเป็น การใช้สติปัญญาทั้งในเชิงกว้างและลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดได้เองและทำได้เอง^{๒๐}

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คำว่า “ภูมิปัญญา” หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีพ ในระบบนิเวศน์หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา หรืออาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาเป็นผลมาจากการใช้สติปัญญาปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้น ๆ ตั้งหลัก แล่งถิ่นฐานอยู่และได้มีการแลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น ๆ จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันและมีการรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ซึ่งภูมิปัญญาที่มีทั้งที่เกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตขึ้นมาใหม่หรือการผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและการเปลี่ยนแปลง^{๒๑}

สำหรับคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า (Local Wisdom) นั้น มีนักวิชาการหลายท่านศึกษาและให้นิยาม ความหมายไว้หลายลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Popular Wisdom) หรือภูมิปัญญาชนท้องถิ่น (Intellectual Organic) หมายถึงพื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้านหรือความรู้ของชาวบ้านที่จะเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงคือประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้ที่สะสมต่อกันมา^{๒๒}

^{๑๙} ประเวศ วะสี, การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง, ในเอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องศูนย์วิจัยวัฒนธรรมร่วมภูมิภาคเพื่อการพัฒนาประเทศในเชิงมนุษยศาสตร์ : ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในประเทศไทยเพื่อจัดทำแผนที่วัฒนธรรม ๔ ภูมิภาค. วันที่ ๒-๓ มิถุนายน ๒๕๔๙ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์คอนเวนชั่น (กรุงเทพฯ : จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ), ๒๕๔๙.

^{๒๐} ประพันธ์ ภักดีกุล และคณะ, รูปแบบและปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสแควร์, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

^{๒๑} เอกวิทย์ณ กลาง, ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๒๒} สำเนียง สร้อยนาคพงษ์, การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน, (สารพัฒนาหลักสูตร, ๑๑, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓-๓๒.

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความคิดของคนธรรมดาที่มีการเก็บสั่งสมไว้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง แกนหลักของการมองชีวิต การใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำไปใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างทั้งลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตไว้ในท้องถิ่น ส่วนคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หมายถึง พื้นเพพื้นฐานของความรู้ชาวบ้าน ซึ่งมีลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นซีโลกทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวัน และ ลักษณะรูปธรรม เช่น การทำมาหากิน การเกษตรกรรม หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรีและอื่น ๆ^{๒๓} ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นที่มีการสั่งสมขึ้นมาจากประสบการณ์ชีวิต สังคมและในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันและมีการถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม

การเกิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสะสมและการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน ที่มีลักษณะของความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันไปหมดในทุก ๆ เรื่องโดยไม่มีส่วนแยกส่วนกัน ดังที่ ประเวศ วะสีกล่าวว่า “ชนเหล่าใดที่ดำรง ความเป็นกลุ่มหรือชนชาติหรือประเทศมาเป็นระยะต้องมีเวลายาวนานภูมิปัญญาของกลุ่มหรือของชนชาติหรือของประเทศ อันเรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom)”^{๒๔}

นอกจากนี้สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมเกษตรกรรมที่สามารถผลิตปัจจัยในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ เฉพาะสังคมในชนบทนั้นเป็นสังคมที่ใช้การแลกเปลี่ยนปัจจัยกันมากกว่าที่จะเน้นการซื้อขายกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลทำให้สังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเป็นสังคมสมถะมากกว่าสังคมที่มีการแข่งขันกัน ดังสำนวนไทยบางสำนวนที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี ดังเช่น สำนวน ที่ว่า “ทำมาหากิน” หรือ “ทำเพียงพอกิน หรือ “เอ็ดกิน เอ็ดกิน” ก็ล้วนที่สะท้อนให้เห็นว่าการดำรงชีวิตเป็นไปเพื่อการดำรงอยู่เป็นหลัก ไม่กอบโกยหรือละโมภโภมาก หรือมีการค้ากำไรจนเกินพอ^{๒๕}

ลักษณะเฉพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน มีการบูรณาการองค์ความรู้ที่สมบูรณ์และสมดุลในตัวเองมาตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว เครือญาติ ชุมชน หมู่บ้าน สังคมวัฒนธรรมจนถึงทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีซึ่งในอดีตนั้นเป็นวิธีการผลิตเพื่อการยังชีพและการพึ่งพาตนเอง^{๒๖} อาจกล่าวได้ว่าวิธีการคิดในฐานะองค์รวมของการให้เหตุผลและการอธิบายก็คือระบบภูมิปัญญาที่ครอบคลุมถึงวิธีการคิดของ

^{๒๓} สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการปัญหา, (กรุงเทพฯ : เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๐.

^{๒๔} ณัฐยา ทิพรัตน์, ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนา, แนวโน้มศิลปะศึกษาร่วมสมัย, มะลิฉัตรเอื้ออาพันธ์บรรณาธิการ, (กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๗-๗๕.

^{๒๕} วิบูลย์ สีสวรรณ, มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน, (กรุงเทพฯ : ต้นอ้อแกรมมี, ๒๕๔๐), หน้า ๑๖-๒๑.

^{๒๖} ทรงจิต พูนลาภ และคณะ, ศักยภาพและสถานการณ์ของภูมิปัญญาไทย, (นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สหมิตรพรีนติ้ง, (ม.ป.ป.). หน้า ๑.

สังคม โดยเฉพาะการจัดการกับความสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีปรากฏให้เห็นเป็นรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์การผลิตใหม่ และการถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กรทางสังคมในท้องถิ่น เพื่อปรับตัวให้สอดคล้องต่อกันเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมเช่น ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและเครือข่าย ตลอดจนแบบแผนการใช้ทรัพยากร เช่น ที่ดิน น้ำ ป่า ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สะท้อนคุณค่าทางศีลธรรมของสังคมได้เป็นอย่างดี^{๒๗}

ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่สำคัญบางประการคือ ๑) มีความจำเพาะกับท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในแต่ละท้องถิ่นนั้นมีภูมิปัญญาที่มีการสั่งสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนของชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ๒) มีการบูรณาการเชื่อมโยงกันทั้งในเรื่องกายใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมสู่การเกิดความชัดเจนวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่น นำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชนมีเป้าหมาย ทิศทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

๒.๕ แนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

อุดมศรี ศิริลักษณ์พร รุ่งโรจน์ เพชระบูรณิน และไพฑูริย์ นิมเฉลิม^{๒๘} ได้สรุปการประชุมเชิงปฏิบัติการของเครือข่ายองค์กรชุมชน ๕ ภูมิภาคในประเด็นชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง : ความหมายและตัวชี้วัดการสังเคราะห์ภูมิปัญญาชุมชน : พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองจากความเห็นของผู้นำชุมชนเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องนิยามและตัวชี้วัด “พื้นที่จัดการตนเอง” และข้อเสนอเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง โดยมีเป้าหมายที่อยากเห็นต่อพื้นที่จัดการตนเองคือ “ชุมชนท้องถิ่นมีจิตสำนึกสาธารณะ รู้เป้าหมายเชื่อมั่นวิถีพลังชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนอย่างมีส่วนร่วมและจัดความสัมพันธ์กับภาคี การใช้ข้อมูลแผนการจัดการความรู้และทุนชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในทุกด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

๒.๕.๑ ความสำคัญและความหมายของการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ตำบล อำเภอ จังหวัด ส่วนจัดการตนเอง หมายถึง บริหารจัดการทุน (คน องค์กรชุมชน ทรัพยากร ฯลฯ) เพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนตนเองไปสู่เป้าหมายอย่างยั่งยืน ชุมชนท้องถิ่นมีจิตสำนึกสาธารณะ รู้เป้าหมายเชื่อมั่นวิถีและพลังชุมชนมีความสามารถในการจัดการชุมชนและความสัมพันธ์กับภาคี ใช้แผนการจัดการความรู้ และทุนชุมชนแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองทุกด้านอย่างเป็นระบบ

๒.๕.๒ องค์ประกอบของตัวชี้วัดชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

- ๑) ชุมชนมีเป้าหมาย ทิศทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
- ๒) มีระบบข้อมูล ฐานข้อมูลที่สำคัญของชุมชนที่สามารถ นำไปจัดทำผังพื้นที่ทำแผนพัฒนาตนเอง และสื่อสารกับสาธารณะ

^{๒๗} อานันท์ กาญจนพันธุ์, ทฤษฎีและวิถีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^{๒๘} อุดมศรี ศิริลักษณ์พร รุ่งโรจน์ เพชระบูรณิน และไพฑูริย์ นิมเฉลิม. “ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง: ความหมายและตัวชี้วัดจากความเห็นของผู้นำชุมชน”, ข่าวชุมชน ฉบับที่ ๑๓๐ มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔, หน้า ๕-๑๐.

๓) มีแผนของชุมชน ที่เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ระดับตำบล ทั้งระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว ที่ครอบคลุมทุกด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ เด็ก/เยาวชน และได้รับการบรรจุเข้าแผนของท้องถิ่น และมีการปฏิบัติตามแผน

๔) ปัญหาพร้อมของคนในพื้นที่ ได้รับการยกระดับเชื่อมโยง และถูกจัดการแก้ไขอย่างเป็นระบบ และชุมชนตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงานพัฒนา และติดตาม ตรวจสอบที่รวมถึงโครงการของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน

๕) มีรูปธรรมการจัดการปัญหาในชุมชน โดยมีชุมชนเป็นแกนหลัก มีประเด็นงานพัฒนาที่ครอบคลุมทุกเรื่อง และมีองค์กรชุมชนที่หลากหลาย เป็นพื้นฐานของการทำงานพัฒนา

๖) ชุมชนมีการจัดการที่ดินโดยชุมชน มีการจัดการทุนชุมชน ington ทรัพยากร ทุนสิ่งแวดล้อม ทุนเงิน ทุนภูมิปัญญา ระบบสวัสดิการ มีความมั่นคงทางอาหาร มีแหล่งพลังงานเพียงพอต่อวิถีชีวิต การกิน การอยู่ ของชุมชนอย่างยั่งยืน

๗) มีการจัดความสัมพันธ์ของขบวนชุมชนท้องถิ่น ระดับ ท้องถิ่นที่มีความร่วมมือกันหลายฝ่ายและทำงานร่วมกันได้ ทั้งท้องถิ่น ท้องที่ ขบวนการองค์กรชุมชน และหน่วยงานรัฐในพื้นที่

๘) ชุมชนรักการเรียนรู้ มีฐานการเรียนรู้ระดับตำบล ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และมีระบบการจัดการความรู้ ชุดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา รูปธรรมพื้นที่และบทเรียน และสื่อสารสู่ชุมชนและสาธารณะ

๙) คนในชุมชนมีความสุข มีความเป็นเจ้าของชุมชน มีระเบียบ/กติกาการอยู่ร่วมกัน และมีความผูกพันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๑๐) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสม่ำเสมอ มีการเชื่อมโยง เครือข่าย ผนึกกำลัง ชุมชนทุกระดับ และมีระบบการสร้างและพัฒนาคนจากรุ่นสู่รุ่น มีคนรุ่นใหม่มาสืบทอดเจตนารมณ์

๑๑) มีระบบธรรมาภิบาล ความน่าเชื่อถือในการดำเนินงาน และมีระบบการตรวจสอบการทำงาน of ชุมชนเอง

๒.๕.๓ วิธีการสำคัญ/กระบวนการของชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

๑) ใช้ผู้นำชุมชน คนรุ่นใหม่ และกระบวนการกลุ่ม พุดคุย สร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างจิตสำนึกอุดมการณ์ ทำความเข้าใจเป้าหมายร่วมของชุมชน และใช้หลักความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เป็นตัวเชื่อมโยงให้คนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเริ่มต้นการรวมตัวจากกลุ่มเล็ก ๆ ขยายเป็นเครือข่าย และภูมินิเวศน์

๒) สำรวจปัญหา ศึกษาข้อมูลชุมชนและวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง จัดทำผังแผนที่การใช้ทรัพยากรร่วมของตำบล และปรับปรุง/ปรับแผนของชุมชนให้เป็นแผนที่มีชีวิต เป็นแผนที่พัฒนาของตำบลที่สามารถทำได้จริง

๓) กำหนดประเด็นปัญหาพร้อมที่เกิดขึ้นจากข้อมูลจริงในพื้นที่ ด้านทรัพยากร สวัสดิการ การจัดการที่ดิน ที่อยู่อาศัย กลุ่มอาชีพ ฯลฯ ยกระดับเป็นเป้าหมายร่วม เป็นเครื่องมือของชุมชนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหา สร้างการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงภาคี

๔) ใช้สภาองค์กรชุมชนที่เป็นของทุกคน ทุกขบวนชุมชน ในตำบลเชื่อมโยงคนในตำบลและภาคีร่วมพัฒนาและเป็นเครื่องมือ ในการขับเคลื่อนงาน ในพื้นที่ตำบล จังหวัด กำหนดทิศทาง เป้าหมาย ทำแผนและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยตนเอง

๕) สร้างพื้นที่รูปธรรม ให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ ที่สามารถให้ชุมชนอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ เข้ามาเรียนรู้ได้ โดยพัฒนาองค์ความรู้ชุมชนที่หลากหลาย ขยายองค์ความรู้ และยกระดับสู่หลักสูตรชุมชน

๖) ประสานภาคีสร้างระบบการทำงานร่วมกันของท้องถิ่น สร้างกลไกร่วมระดับตำบล

๗) กรณีชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองระดับจังหวัดนอกจาก ดำเนินการตามวิธีข้างต้น ต้องมีแผนการพัฒนาในระดับเมืองร่วมกัน จัดวางบทบาทให้ชัดเจนระหว่างท้องถิ่น ภาคี และชาวบ้าน และ เชื่อมโยงการทำงานชุมชนกับมิติการทำงานด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยใช้กลไกการดำเนินงานระดับจังหวัด

๘) ใช้สถานการณ์ปัญหาร้อน ปัญหาร่วม เป็นเครื่องมือรวม กลุ่มคน จัดกระบวนการเรียนรู้ จุดประกายความคิดให้กับคนในชุมชน ขยายการทำงานให้ครอบคลุมเชิงพื้นที่ และเปิดเวทีนำเสนอข้อมูลกับ คนในชุมชนส่วนใหญ่

๙) นำข้อมูลที่มีอยู่แล้วในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ พัฒนาระบบ ข้อมูล สืบค้นข้อมูลชุมชนที่สำคัญ ใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือศึกษา ความรู้เชิงลึกของชุมชน และจัดทำตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาชุมชน

๑๐) จัดทำแผนงานโครงการ แก้ไขปัญหาบูรณาการทุนภายในชุมชน บูรณาการแผนงานร่วมหลายภาคส่วนในท้องถิ่น โดยจัดระบบ การทำงาน/มีกลไกร่วมพัฒนา เน้นองค์กรชุมชนเป็นหลักในการปฏิบัติ หน่วยงาน/ภาคี เป็นผู้สนับสนุน

๑๑) พัฒนาผู้นำชุมชนรุ่นเก่า และสร้างผู้นำรุ่นใหม่ ให้มีความรู้ ทักษะและความสามารถในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา และใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน

๑๒) นำบทเรียนชุดองค์ความรู้ของชุมชน สื่อสารสู่สาธารณะ และบรรจุเป็นหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

สรุปได้ว่า เพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและการพัฒนาอย่างยั่งยืน การที่ชุมชนท้องถิ่นจะสามารถลุกขึ้นมาจัดการตนเองได้นั้นจะต้องเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องมีความเท่าทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ต้องมีการศึกษาจัดทำข้อมูล จะทำให้เห็นโครงสร้าง ที่มาประกอบกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ต้องมีความเข้าใจในระดับนโยบายโครงสร้างที่มากกระทำต่อชุมชน การทำแผนชุมชนฯ จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ถึงสิ่งเหล่านี้ แต่ละจังหวัดต้องเข้าใจบริบทของพื้นที่ตนเอง จึงสามารถร่วมกำหนดการเปลี่ยนแปลงได้

๒.๕.๔ ศักยภาพในการจัดการตนเอง

ศักยภาพในการจัดการตนเอง คือความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาปรับปรุงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพในการจัดการตนเองดังนี้

ชัชชัย สุจริต^{๒๙} ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
ครอบคลุม ๔ องค์ประกอบได้แก่

๑. ด้านพื้นที่ คือการดึงดูดนักท่องเที่ยวด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีลักษณะเฉพาะ
หรือความเป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์โบราณ วัตถุประสงค์ที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่
ได้แก่ ภูมิทัศน์ ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

๒. ด้านการจัดการ คือ ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวในพื้นที่ การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก
ความสะดวกต่าง ๆ และการจัดการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกิดขีดความสามารถในการ
รองรับ

๓. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ คือ การพิจารณาถึงความหลากหลายของกิจกรรม
การท่องเที่ยวการสร้างจิตสำนึกและการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม

๔. ด้านการมีส่วนร่วม คือการพิจารณาว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมใน
การควบคุมดูแลแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบใดบ้าง และประชาชนในท้องถิ่นมีความพอใจหรือสนใจที่จะ
ให้แหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี^{๓๐} ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
ครอบคลุม ๖ องค์ประกอบดังนี้

๑. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความ
เก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางลัทธิและศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ
และวิถีชีวิต

๒. ความสะดวกในการเข้าถึง ได้แก่ สภาพของเส้นทางท่องเที่ยว ลักษณะการ
เดินทาง ระยะเวลาจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว

๓. สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง
ๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ และการรักษาความปลอดภัย

๔. สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพ
อื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

๕. ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ข้อจำกัดด้าน
บริการสาธารณสุข ปัญหาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

๖. ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักของแหล่งท่องเที่ยว และจำนวน
ของนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

สรุปได้ว่า ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑. ด้านพื้นที่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีความเป็นธรรมชาติที่ไม่

^{๒๙} ชัชชัย สุจริต “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัด
อุตรดิตถ์”, รายงานวิจัย (ทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๓๐} วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. **ทรัพยากรท่องเที่ยวของไทย**, เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรท่องเที่ยวของ
ไทย, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), ๒๕๕๑.

มีการตัดแปลงและเป็นแหล่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มีสภาพของเส้นทางการเดินทางที่สะดวก โดยเฉพาะเส้นทางหลักในการเดินทางได้หลากหลาย เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ สัญญาณโทรศัพท์ น้ำประปา ไฟฟ้าและการรักษาความปลอดภัย ๔. ด้านสภาพแวดล้อม สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว และ ๕. ด้านการมีส่วนร่วม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนอย่างไร ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุเมตต์ ปุจฉากร สิรินทร เทพมังกร เศรษฐพงษ์ ปุจฉากร^{๓๑} การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรชีวภาพทางทะเลบริเวณหมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี จากการศึกษาความรู้ความเข้าใจของนักท่องเที่ยวต่อหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมาก มีความรู้ความเข้าใจและสามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้องซึ่งแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวส่วนมากมีคุณภาพความเป็นนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การศึกษาายังแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จำนวนมากมีความเข้าใจตรงกันว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คือการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและการไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการศึกษาความคิดเห็นของทัศนคติที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยว พบว่าทัศนคติของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีผลของทัศนคติที่ดีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผลการสอบถามความต้องการหรือข้อเสนอแนะที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว สรุปได้ดังนี้ ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้มีป้ายชี้ทางที่มองเห็นชัดเจน บอกชื่อแหล่ง ทิศทาง และระยะทาง และควรมีป้ายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ควรจัดให้มีพาหนะรับจ้างที่เข้าถึงแหล่งเพิ่มขึ้น ควบคุมราคาค่าโดยสารและการบริการให้เหมาะสม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้เพิ่มที่จอดรถที่เป็นสัดส่วน มีการแบ่งประเภทรถชัดเจน เพิ่มที่พักร่อน ควรเพิ่มจำนวนห้องน้ำ จัดแยกประเภทชัดเจน (ชาย หญิง) ดูแลซ่อมแซมและรักษาความสะอาดให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ตลอดเวลา ในทุกแหล่งควรมีหรือเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ด้านคุณค่า ความสำคัญและการดูแลรักษาสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ควรรักษาสภาพธรรมชาติดั้งเดิมไว้ ปกป้องต้นไม้เพิ่มขึ้น ดูแลรักษาต้นไม้และความสะอาด และประชาสัมพันธ์ให้เห็นความสำคัญที่จะต้องอนุรักษ์ธรรมชาติไว้ด้านคุณค่า ความสำคัญ

^{๓๑} สุเมตต์ ปุจฉากร สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา สิรินทร เทพมังกร, “การพัฒนาทรัพยากรชีวภาพทางทะเลบริเวณหมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี”, รายงานวิจัย (นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม งบประมาณเงินรายได้ (เงินอุดหนุนจากรัฐบาล) ประจำปี ๒๕๕๗ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

และการดูแลรักษาสภาพทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี ควรมีวิทยากรให้ความรู้ นิทรรศการ มุมพิพิธภัณฑ์ หรือกิจกรรมการแสดงที่เกี่ยวข้องกับเกาะแสมสารและท้องถื่น จัดให้มีการอนุรักษ์ พื้นฟู โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถื่นไว้ และช่วยกันประชาสัมพันธ์ให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญด้านนี้ นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้มีองค์กรที่เกิดจากความร่วมมือของคนในท้องถื่นเข้ามาช่วยจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของแหล่ง ในด้านต่าง ๆ เช่น ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่า ความสำคัญ การตอบรับของประชาชนในท้องถื่น และการให้การศึกษา ด้านแนวโน้มในการกลับมาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะกลับมาท่องเที่ยวในแหล่งเดิมอีก เนื่องจากประทับใจในความเป็น ธรรมชาติ ทิวทัศน์ที่สวยงาม สงบ ร่มรื่น มีความหลากหลายทางชีวภาพ ความสวยงามเก่าแก่ และมีการคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เสนอให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยรอบเกาะแสมสาร โดยให้คงรักษาความเป็นธรรมชาติไว้ ดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้สะอาด สงบ ร่มรื่น และมีการคมนาคมที่สะดวก ปลอดภัย และเชื่อมต่อถึงกันกับส่วนแหล่งท่องเที่ยวรอบทะเล แสมสารที่นักท่องเที่ยวรู้จัก หรือเคยได้ยินชื่อส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป หรือตั้งอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งที่มาท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะ ๑. เกาะแสมสารมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ทรัพยากรพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวของตัวเกาะจึงมีความจำกัดค่อนข้างสูงคือ ข้อจำกัดด้าน พื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว การจัดการทรัพยากรสถานที่และสิ่งแวดล้อม เช่น ปริมาณขยะ การจัดการ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรเน้นให้ตั้งอยู่บนรากฐานของการควบคุมและจัดการผลกระทบต่อ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักษาระบบนิเวศ และการให้บริการที่มีคุณภาพปลอดภัยสามารถ สร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ๒. ประชาสัมพันธ์ข้อกำหนดการปฏิบัติตนของนักท่องเที่ยวและ กิจกรรมท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยให้เจ้าหน้าที่บนเกาะให้ความรู้พื้นฐาน เช่น เกาะแสมสารเป็น เกาะอนุรักษ์ เรื่องเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก่อนที่จะเข้าสู่พื้นที่ท่องเที่ยว ตามชายหาดต่าง ๆ ๓. แนวทางในการการสร้างนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีคุณภาพดีให้มีจำนวนมาก ขึ้นในอนาคตนั้น ควรมุ่งเน้นไปที่คุณภาพของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์รวมถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารที่นักท่องเที่ยวจะได้รับเพื่อให้การสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของ แหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่อยู่ในวัยต่างกัน อาชีพ ต่างกันหรือแม้แต่ว่าระดับการศึกษาที่ต่างกัน ให้มีความรู้ความเข้าใจและแนวคิดหรือเจตนารมณ์ในการ อนุรักษ์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้เพื่อการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มี คุณภาพมากขึ้น ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่นักท่องเที่ยวได้รับก็ควรสอดคล้องกับความถึในการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวด้วย ๔. ผลการดำเนินการโครงการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการ จัดถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่อง “แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต หมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี” จากการ ดำเนินการพบว่าผู้เข้าร่วมอบรม มีความพึงพอใจในระดับดี และในส่วนค่าเฉลี่ยในด้านเนื้อหาอยู่ใน ระดับดี ด้านความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับดี มีด้านการนำความรู้ไปใช้อยู่ในระดับดี และด้านการ ให้บริการของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับดี มี ๕. การพัฒนาสร้างฐานกิจกรรมการเรียนรู้และแผนที่ของ ชายหาด ๔ หาด ในแผนงานพัฒนาและออกแบบฐานกิจกรรมการเรียนรู้และแผนงานจัดทำป้ายแผนที่ ชายหาดที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชายหาดเกาะแสมสาร ๖. การจัดทำคู่มือแหล่ง เรียนรู้ทรัพยากรชีวภาพทางทะเลและเส้นทางกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชายหาดเกาะ

แสมสาร ในแผนงานการดำเนินการได้กำหนดจัดทำคู่มือแหล่งเรียนรู้ทรัพยากรชีวภาพทางทะเลและเส้นทางกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชายหาดของเกาะแสมสารที่ได้คัดเลือกไว้ ๗. ผลการดำเนินการ โครงการนำร่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี ตามแผนการดำเนินงานวิจัยฯ ได้กำหนดให้ดำเนินการจัด “โครงการนำร่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี” สามารถสรุปได้ดังนี้ ด้านความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น ๓ อันดับแรก ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับสามารถนำไปพัฒนาทักษะการเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ด้านความพึงพอใจ ได้แก่ การถ่ายทอดของวิทยากร ความสามารถในการอธิบายเนื้อหาที่ชัดเจนและตรงประเด็น และเอกสารประกอบการบรรยาย ด้านการนำความรู้ไปใช้ คือ สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ และสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่หรือถ่ายทอดแก่ผู้อื่น/ชุมชนได้ ส่วนลำดับที่ ๒ คือ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ด้านภาพรวมของโครงการอบรม ความคิดเห็นลำดับที่ ๑ คือ ประโยชน์ที่ได้รับ และลำดับที่ ๒ ความพึงพอใจต่อโครงการ ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปรับปรุงใช้ในครั้งต่อไป

สินธวา คามดิษฐ์^{๓๒} การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านในเขตหลักสี่ และนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ชุมชน ๓๗ ในเขตหลักสี่เป็นพื้นที่เป้าหมายและใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้านส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านใน ๓๗ ชุมชน ของเขตหลักสี่ มี ๘ สาขา ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาอุตสาหกรรม และหัตถกรรม สาขาแพทย์แผนไทย สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน สาขาสวัสดิการ สาขาศิลปกรรมและสาขาศาสนาและประเพณี ในจำนวนภูมิปัญญาดังกล่าวสามารถแยกออกได้ ๔๔ ชนิด และความถี่รวมที่ทุกชุมชนมีกิจกรรมกับภูมิปัญญา จำนวน ๑๓๘ หน่วย ลักษณะและการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาจาก ๘ สาขา พบว่าส่วนใหญ่เป็นภูมิปัญญาที่ทำโดยมีวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ ทั้งที่เป็นธุรกิจครอบครัว และธุรกิจที่ทำเป็นกลุ่ม ยกเว้นบางสาขา เช่น สาขาสวัสดิการ สาขาศาสนาและประเพณี และสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับชนิดของภูมิปัญญาจาก ๘ สาขา พบว่า ภูมิปัญญาที่พบมากที่สุด คือการปลูกผักพืชสวนครัวและการเลี้ยงไก่ชน การตัดเย็บเสื้อผ้าและทำดอกไม้ประดิษฐ์ ยาสมุนไพร และนวดแผนโบราณ การจัดการเกี่ยวกับขยะและการทำสวนหย่อม กองทุนฌาปนกิจและกองทุนออมทรัพย์ศูนย์สาธารณสุขชุมชน ดนตรีและนาฏศิลป์ ประเพณีวันสงกรานต์และวันขึ้นปีใหม่ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ การนำภูมิปัญญาที่มีในชุมชนต่าง ๆ ของเขตหลักสี่ ประชาสัมพันธ์ต่อสังคมให้เห็นความสำคัญ และความน่าสนใจ

^{๓๒} สินธวา คามดิษฐ์, “ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร”, รายงานวิจัย (ทุนวิจัยวิทยุโน้ตแด่คตคิล คอมมูนิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๓.

ตลอดจนคุณค่าของภูมิปัญญาชาวบ้านรวมทั้งกระตุ้นและส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและความภาคภูมิใจในความรู้ ความสามารถของตนที่ได้สร้างสรรค์ภูมิปัญญาให้กับสังคมไทย

นิตย สัมมาพันธ์^{๓๓} การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ณ จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาในปัจจุบันของการท่องเที่ยวและเพื่อศึกษาถึงแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปและกระบวนการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา และการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อยอย่างไม่ทำลายขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และไม่ทำลายธรรมชาติ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงภูมิปัญญา และผู้สังเกตการณ์ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ให้ความร่วมมือ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาต่าง ๆ เกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบ ไม่มีการทำงานเป็นทีม และผู้นำไม่เสียสละขาดความจริงจังในการแก้ปัญหา ไม่มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐราชการ ภาคธุรกิจ และภาคชุมชน ดังนั้น แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการจึงควรเป็นเชิงบูรณาการ ผู้นำและทีมงานในทุกภาคส่วน ควรเสียสละ ให้ความร่วมมืออย่างเข้มแข็ง และควรเร่งสร้างความเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านตลาดน้ำยามเย็นอัมพวา ควรมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบมากขึ้นกว่านี้ ทั้งด้านความสะดวก ความเป็นระเบียบของร้านค้า สถานที่จอดรถ รวมทั้งห้องสุขาที่สะอาดเพียงพอที่จะรับนักท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวชมหิ่งห้อย ทุกภาคส่วนจะต้องเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ละมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างถูกวิธี เพื่อรบกวนหิ่งห้อยให้น้อยที่สุด และมีความเข้าใจร่วมกันอย่างลึกซึ้งใน เรื่องโอกาสการสูญพันธุ์ของหิ่งห้อยจากการกระทำของมนุษย์ ดังนั้น ทั้งภาครัฐราชการ ภาคธุรกิจ ผู้นำท้องถิ่น ทุกภาคส่วนควรเป็นทีมเดียวกัน ร่วมมือกันอย่างจริงจัง ให้เกิดความเข้าใจในกฎกติกา มารยาท ร่วมกันบริหารจัดการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตรงนี้ไว้ เพื่อคนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สำคัญจังหวัดสมุทรสงครามจะได้มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ไว้เป็นมรดกให้คนรุ่นหลังสืบไป

ชัชวาล ธรรมสอน^{๓๔} การวิจัย เรื่อง แผนที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จังหวัดกำแพงเพชร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อสืบค้นแหล่งธรรมชาติและ ศิลปกรรมชุมชนจัดทำแผนที่ด้วยระบบ GPS ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการสำรวจและการศึกษาภาคสนามในพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งศิลปกรรม วัฒนธรรมชุมชนและจัดทำแผนที่ด้วยระบบ GPS ๒) เพื่อออกแบบแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในจุดที่เลือกสรร โดยการสำรวจ วิเคราะห์แหล่งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปกรรม เพื่อออกแบบภูมิทัศน์สถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมและ

^{๓๓} นิตย สัมมาพันธ์, “แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ณ จังหวัดสมุทรสงคราม”, **รายงานวิจัย** (ทุนวิจัยของมหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

^{๓๔} ชัชวาล ธรรมสอน, “แผนที่สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จังหวัดกำแพงเพชร”, **รายงานการวิจัย** (ได้รับทุนวิจัยสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร : สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, ๒๕๕๗), หน้า บทคัดย่อ.

นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้อง โดยวิธีการร่างภาพและจัดทำแบบนำเสนอ และ ๓) เพื่ออบรมให้ความรู้ปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนมรดกของชุมชน โดยใช้วิธีการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอาสาให้กับเยาวชนและทดลองฝึกการจัดนำเที่ยวจำลองกับกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง และทำการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการสืบค้นแหล่งธรรมชาติ จุดเด่นและ ศิลปกรรมชุมชนจัดทำแผนที่ด้วยระบบ GPS พบว่า จุดเด่นของแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมชุมชน ประกอบด้วย ๑.๑ แผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติแม่वंศ์ อุทยานแห่งชาติคลองลาน อุทยานแห่งชาติคลองน้ำไหล อุทยานแห่งชาติคลองวังเจ้า และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติตำบลนาบ่อคำ ๑.๒ แผนที่แหล่งศิลปกรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย แหล่งศิลปกรรมวัดนาบ่อคำ แหล่งศิลปกรรมวัดชัยภูมิ แหล่งศิลปกรรมภายในวัดสร้อยสุวรรณและศาลเจ้าแม่สร้อย แหล่งศิลปกรรมภายในวัดแม่มาลีและศาลเจ้าแม่สร้อย แหล่งศิลปกรรมภายในวัดปางขนุน แหล่งศิลปกรรมภายใน วัดคลองน้ำไหล แหล่งศิลปกรรมโบสถ์คริสตจักร บ้านคลองลานพัฒนา และแหล่งศิลปกรรมภายในวัดเขาแก้วสวรรค์ ๒. แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์จุดหมายตา แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน ตำบลนาบ่อคำ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำแนวทางพัฒนา ดังนี้ ๒.๑ แนวทางพัฒนาทางเข้าบ้านหนองบึงไก่ บ้านสร้อยสุวรรณ ๒.๒ แนวทางพัฒนาหนองบึงไก่ วัดชัยภูมิ ๒.๓ แนวทางพัฒนาซุ้มพักผ่อนและซุ้มป้ายบ้านหนองบึงไก่ ๒.๔ แนวทางพัฒนาซุ้มพักผ่อนและซุ้มป้ายบ้านเขาวังเยี่ยม ๒.๕ แนวทางพัฒนาสถานที่พักผ่อนริมอ่างเก็บน้ำบ้านหนองกอง ๒.๖ แนวทางพัฒนาซุ้มป้ายและซุ้มพักผ่อนทางเข้าอ่างเก็บน้ำบ้านหนองกอง ๓. การอบรมให้ความรู้เพื่อปลูกจิตสำนึกในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนมรดกชุมชน โดยดำเนินการด้วยวิธีการฝึกอบรมเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอาสา และให้ความรู้เกี่ยวกับบริบทชุมชน ชาติพันธุ์ ตำนานท้องถิ่น จากการเสวนาชุมชน พบว่า ได้ดำเนินการปลูกจิตสำนึกกับชุมชนให้รู้จักตนเอง โดยผู้รู้ท้องถิ่นเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน ให้เข้าใจที่มาที่ไปของชุมชน กระตุ้นให้เกิดความรักท้องถิ่น ทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชน ทั้งชุมชนชาวไทยภูเขา และชาวไทยพื้นราบที่อยู่ร่วมกัน และผลการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

กรวิกา ไชยวงศ์^{๓๔} การวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงรายส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๒๑ – ๓๐ ปี สถานภาพสมรส วุฒิ การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี อาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวพร้อมครอบครัว มีจุดประสงค์ในการมาท่องเที่ยวเพื่อสัการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงราย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และด้านธุรกิจการท่องเที่ยวโดยพึงพอใจบริการนำเที่ยวของ

^{๓๔} กรวิกา ไชยวงศ์. “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม”. รายงานวิจัย. (ทุนวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ.

ภาคเหนือ นอกจากนี้มีความพึงพอใจระดับปานกลางในด้านการสื่อสารการตลาดเพื่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวในเรื่องความสะอาดบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาที่พบในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงราย พบว่านักท่องเที่ยวพบปัญหาด้านการรองรับนักท่องเที่ยวคือ การเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวไม่สะดวก เช่น ไม่มีรถรับส่ง/ไม่มีป้ายบอกทาง ปัญหาด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวคือ ระบบสาธารณูปโภคไม่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขามีไม่เพียงพอ ระบบไฟฟ้า ประปาไม่ทั่วถึง ปัญหาด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวคือ ปัญหาหมอกควันที่บดบังทัศนียภาพ และปัญหาด้านการบริการนักท่องเที่ยวคือ ไม่พบเจ้าหน้าที่จุดบริการติดต่อสอบถาม แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดเชียงราย พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเสนอให้มีจุดจำหน่ายสินค้าของฝาก ร้านอาหาร-เครื่องดื่ม ที่จอดรถ สิ่งอำนวยความสะดวกของผู้พิการ และระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เสนอให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่เคร่งครัด มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูล มีการแบ่งพื้นที่การใช้ประโยชน์ สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ตลอดจนการปรับปรุงภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว ด้านแรงดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว เสนอให้แหล่งท่องเที่ยวควรมีเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ มีทัศนียภาพที่สวยงาม ราคาที่ยุติธรรม มีความหลากหลายน่าสนใจ จัดสถานที่เพื่อบันทึกภาพ มีช่องทางการจัดจำหน่ายโปรแกรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และควรจัดแคมเปญพิเศษ ด้านการบริการการท่องเที่ยว เสนอให้มีการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ควรมีความเสมอภาคในการรับบริการ ผู้ให้บริการควรมีความรู้และทักษะในการให้บริการ มีมิตรไมตรี ใช้ภาษาสื่อสารได้ดี จัดกระบวนการให้บริการตามขั้นตอนที่กำหนด และสามารถตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยวได้ ความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงกับเทศกาลการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก โดยวางโปรแกรมการท่องเที่ยวในแต่ละฤดูกาล/เทศกาลการท่องเที่ยวภายในจังหวัดเชียงราย และจังหวัดใกล้เคียงเพื่อประชาสัมพันธ์ล่วงหน้า เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว พบว่า มีประเด็นปัญหาที่สำคัญดังนี้ ปัญหาเกี่ยวกับการรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ การเดินทางที่ไม่สะดวก ร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไม่เพียงพอ และไม่ถูกสุขอนามัย และสถานที่พัก/สิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ ระบบสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และขาดสวัสดิภาพ/เกิดภัยคุกคาม ปัญหาเกี่ยวกับการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ปัญหาหมอกควันพิษ โปรแกรมการท่องเที่ยวที่ไม่น่าสนใจ และแหล่งท่องเที่ยวขาดความเป็นธรรมชาติ/การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม อีกทั้งปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ไม่มีจุดบริการติดต่อสอบถาม ขาดคู่มือ/เอกสารเผยแพร่ และการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นปัญหาต่าง ๆ นำไปสู่การประชุมภาคีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง และแก้ไข ปัญหาประเด็นต่าง ๆ

พรทิพย์ วีระสวัสดิ์^{๓๖} การวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : ชุมชนประตูลำ และชุมชนป้อมเพชร อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ส่วนใหญ่เข้าใจในเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับดี ชุมชนเห็นว่ารัฐมีการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น มีสื่อโฆษณา ป้ายประชาสัมพันธ์หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทมากที่สุด คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เทศบาล อบจ. ส่วนองค์กรเอกชนไม่มีส่วนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่นกับชุมชน เช่น บริษัทนำเที่ยว ร้านค้าที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้ทำให้ชุมชนมีความรู้และความเข้าใจที่เพิ่มขึ้น ในด้านการบริหารจัดการของชุมชนเองได้มีคณะกรรมการชุมชนที่ชัดเจน ซึ่งจะมีคณะกรรมการบริหารงานท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการวัด คณะกรรมการกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ปัญหาอุปสรรคสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน พบว่า ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนบางส่วนยังไม่ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ขาดงบประมาณสนับสนุน ภาครัฐควรจะมีการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะเรื่องการจัดการเชิงอนุรักษ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม

ธเนศ เครือโสภณและคณะ^{๓๗} การวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนหมู่บ้านแบบยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลห้วยทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนห้วยทรายขาวมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อันได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และวัฒนธรรมหลากหลาย ประกอบด้วย น้ำตก หนองน้ำ บ่อน้ำร้อน และกล้วยไม้ป่าที่เป็น จุดดึงดูด นอกจากนี้มีแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิม เช่น การทอผ้าไทลื้อ งานหัตถกรรมและเครื่องจักสาน ชาวบ้านห้วยทรายขาวยังต้องการพัฒนาศักยภาพ ด้านการจัดการในภาพรวม ในปัจจุบันกิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความร่วมมือกันเป็นอย่างสูง จะเห็นได้จากการจัดเวทีประชาคม การฟื้นฟูและพัฒนาเส้นทางเดินธรรมชาติ ที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี

เชิดชาติ หิรัญโร^{๓๘} การวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวตำบลนางแล จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม จุดแข็ง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีการเดินทางคมนาคมที่สะดวก มีแหล่งบริการและพัฒนาความรู้และทักษะ

^{๓๖} พรทิพย์ วีระสวัสดิ์, “ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : ชุมชนประตูลำ และชุมชนป้อมเพชร อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยุธยา” **รายงานวิจัย**, (ทุนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

^{๓๗} ธเนศ เครือโสภณและคณะ, “การศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในชุมชนหมู่บ้านแบบยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลห้วยทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย”, **รายงานวิจัย**, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๖๑, หน้า ๔๐.

^{๓๘} เชิดชาติ หิรัญโร, “การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย”, **รายงานวิจัย**, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๐, หน้า ๕๕-๖๓.

เชิงวิชาการในพื้นที่ใกล้เคียง มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้แก่ประเพณีที่เข้มแข็ง มีทรัพยากรบุคคลที่เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงระดับประเทศ มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ศักยภาพการท่องเที่ยวตำบลนางแล ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ สับปะรดนางแลและภูแล การเพาะปลูกและวิถีชีวิตของเกษตรกร การสร้างผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบคือ สับปะรด ความสราญจากแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ สามารถจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวได้หลากหลาย มีบ้านพัก รีสอร์ท ร้านอาหาร และความสามารถในการเข้าถึง มีความสะดวกในการเดินทาง ไม่ซับซ้อน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ น้ำตกนางแลใน ดอยตุง ผาลาดรอยวัว สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ มีความสวยงาม แต่อาจมีปัญหในช่วงฤดูแล้งน้ำอาจจะน้อย ความสราญจากแหล่งท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนมีเพียงพอเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และความสามารถในการเข้าถึง สามารถเดินทางได้อย่างสะดวกสบาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทรัพยากรทางธรรมชาติที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ กะเหรี่ยงคอยาว ดอยดินแดง พิพิธภัณฑสถานดำ บ้านลิโซ่ บ้านดำ และวัดพระธาตุดอยเือง พระธาตุศรีจอมแจ้ง และพระบรมสารีริกธาตุ วัดป่าห้า ด้านความต้องการของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนเห็นว่าจุดเด่นและศักยภาพที่เข้มแข็งของชุมชนในตำบลนางแล ได้แก่ การเป็นแหล่งเกษตรกรรมเพาะปลูกสัปรดที่มีชื่อเสียงของประเทศ ทั้งพันธุ์นางแลและภูแล ส่วนจุดเด่นด้านอื่น ๆ การมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งแบบล้านนาแบบชนเผ่า มีประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมที่น่าสนใจและสามารถพัฒนาเรื่องราวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ในอนาคต อีกทั้งยังมีผลิตภัณฑ์และภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถส่งเสริมให้เป็นสินค้าสำหรับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

วิทยากรณ์ จรัสด้วง^{๓๔} การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) บ้านดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนไทยทรงดำ มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและประเพณี มีกลุ่มทอผ้า พิธีกรรมที่ยังคงอนุรักษ์เอาไว้โดยที่ชุมชนได้มีบทบาทในการนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีให้กับและชุมชนภายนอกได้รับรู้ในหลายโอกาส จนได้มีการจัดให้เป็นชุมชนต้นแบบทางวัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดสุพรรณบุรี สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการสัมภาษณ์ การจัดประชาคมตัวแทนข้าราชการการเมือง (องค์การบริหารส่วนตำบล) ข้าราชการสายปกครอง ประชาชนในชุมชนและหัวหน้าคุ้ม โดยชุมชนเห็นด้วยเป็นส่วนมากกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สรุปได้ว่าเกิดขึ้นได้จากปัจจัยช่วยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ๑. การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการวางแผนจัดทำโครงการ ๒. จัดทำแผนงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ๓. ภาครัฐและองค์กรชาวบ้านรวมกันให้ความรู้ ความชำนาญด้านวิชาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ชาวบ้านในชุมชน ๔. ร่วมกันสร้างจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของศักยภาพพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ๕. ร่วมกันรับผิดชอบด้านการบริการการท่องเที่ยว ๖. ร่วมกันจัดทำแผนการส่งเสริมการตลาดของการท่องเที่ยว

^{๓๔} วิทยากรณ์ จรัสด้วง, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) บ้านดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

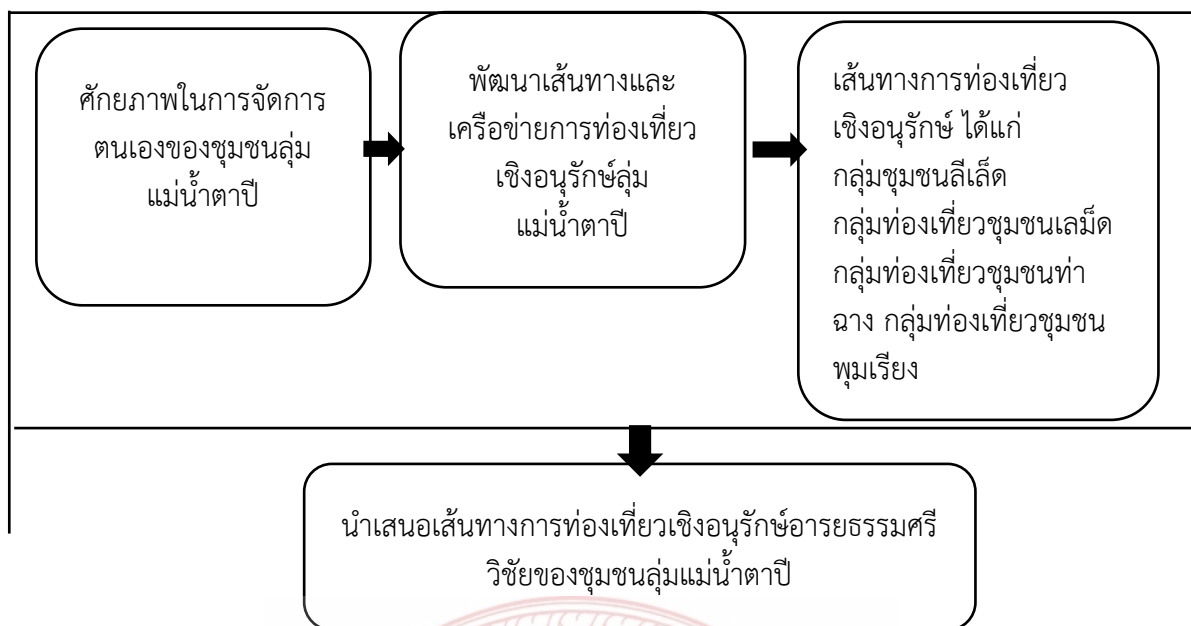
เชิงอนุรักษ์ ๗. ร่วมกันจัดทำโครงการเพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะนำนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดอนมะนาว ๘. ร่วมกันจัดทำแผนการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านดอนมะนาวโดยตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน

สมชาย เลียงพรพรรณ^{๔๐} การวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่มีศักยภาพมากจำนวน ๒ แหล่งคือ วัดราชประดิษฐฐาน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ กลุ่มที่มีศักยภาพปานกลางได้แก่ วัดเอก วัดจะบังพระ วัดเจดีย์งาม วัดดีหลวงโน วัดชุมพล วัดเขาน้อย สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าทะเลสาบ วัดบางเขียด หาดมหาราช วัดหนองหอย วัดดีหลวง วัดสลักป่าเก่า วัดสุวรรณคีรี วัดชะแล้ วัดนางเหล้า เมืองสงขลาเก่าเชิงเขาแดง สถานที่พักผ่อนแนวชายฝั่งทะเลหัวแหลมเจ้า วัดหัวคู้ง วัดศิลาลอย วัดพิบูล วัดบ่อทรัพย์ วัดเสือเมือง วัดโล伽ราม วัดท่าหิน วัดราชบูรพ์ บำรุง วัดพังก วัดมะขามเฒ่า และวัดสนามชัย ผลการสอบถามนักท่องเที่ยวในแหล่งที่มีศักยภาพมากและปานกลางพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่แสดงความต้องการให้พัฒนาแหล่งในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น และการจัดการ โดยเฉพาะด้านการจัดการ (การให้คำปรึกษา การรักษาสีงแวดล้อมและองค์การในการจัดการ) นักท่องเที่ยวต้องการให้พัฒนามากที่สุด โดยความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นประโยชน์มากต่อการพัฒนาแหล่งและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ ผลการสอบถามคนในชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องในแหล่งที่มีศักยภาพมากและปานกลางพบว่า คนในชุมชนต้องการให้พัฒนาในทุก ๆ ด้านเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยว และการแสดงความต้องการดังกล่าวเป็นประโยชน์มากต่อการพัฒนาแหล่งและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ

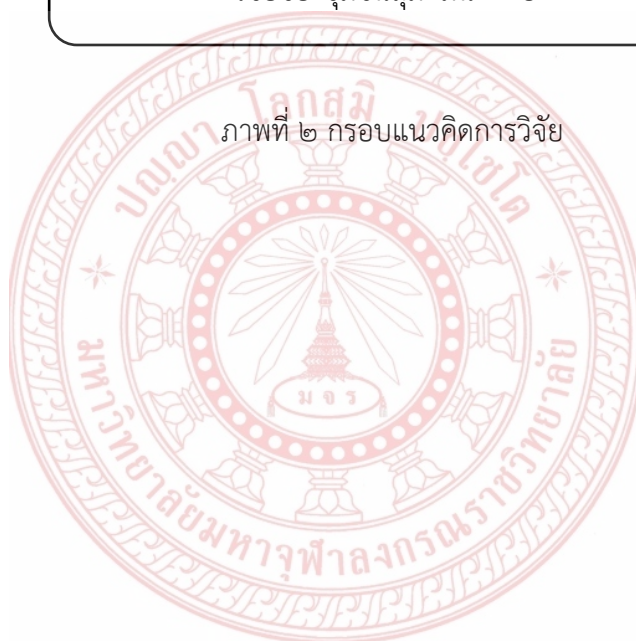
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดประเด็นที่นำมาศึกษาแสดงถึงกระบวนการมีขั้นตอนเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี และการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยของกลุ่มแม่น้ำตาปีให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้เกิดเป็นองค์รวมประเด็นเป้าหมายในวิจัยดังแผนภาพต่อไปนี้

^{๔๐} สมชาย เลียงพรพรรณ “การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา”. รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๙. หน้า บทคัดย่อ.

ภาพที่ ๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ๒. เพื่อพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ๓. เพื่อเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๓.๑ ขั้นตอนการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ๓ ขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษา ค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี แนวคิดภูมิปัญญาวิถีชีวิต ชาวบ้าน และวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ วิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาพูดคุย และการสนทนากลุ่ม โดยการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๗ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวม จำนวน ๘ คน โดยเน้นผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัย ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความเที่ยงตรง พร้อมทั้งนำข้อมูลจาก การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งทำให้ทราบถึงศักยภาพใน การจัดการตนเองของชุมชน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อมและด้านการมีส่วนร่วม สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยจำนวน ๔ แหล่ง

ขั้นตอนที่ ๒ การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่ม แม่น้ำ ตาปี การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ วิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาพูดคุย และการสนทนากลุ่ม โดยการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญา ชุมชน ๗ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน ๓) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวจำนวน ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๒ ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน ๕ ด้านมาพัฒนาเป็นเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

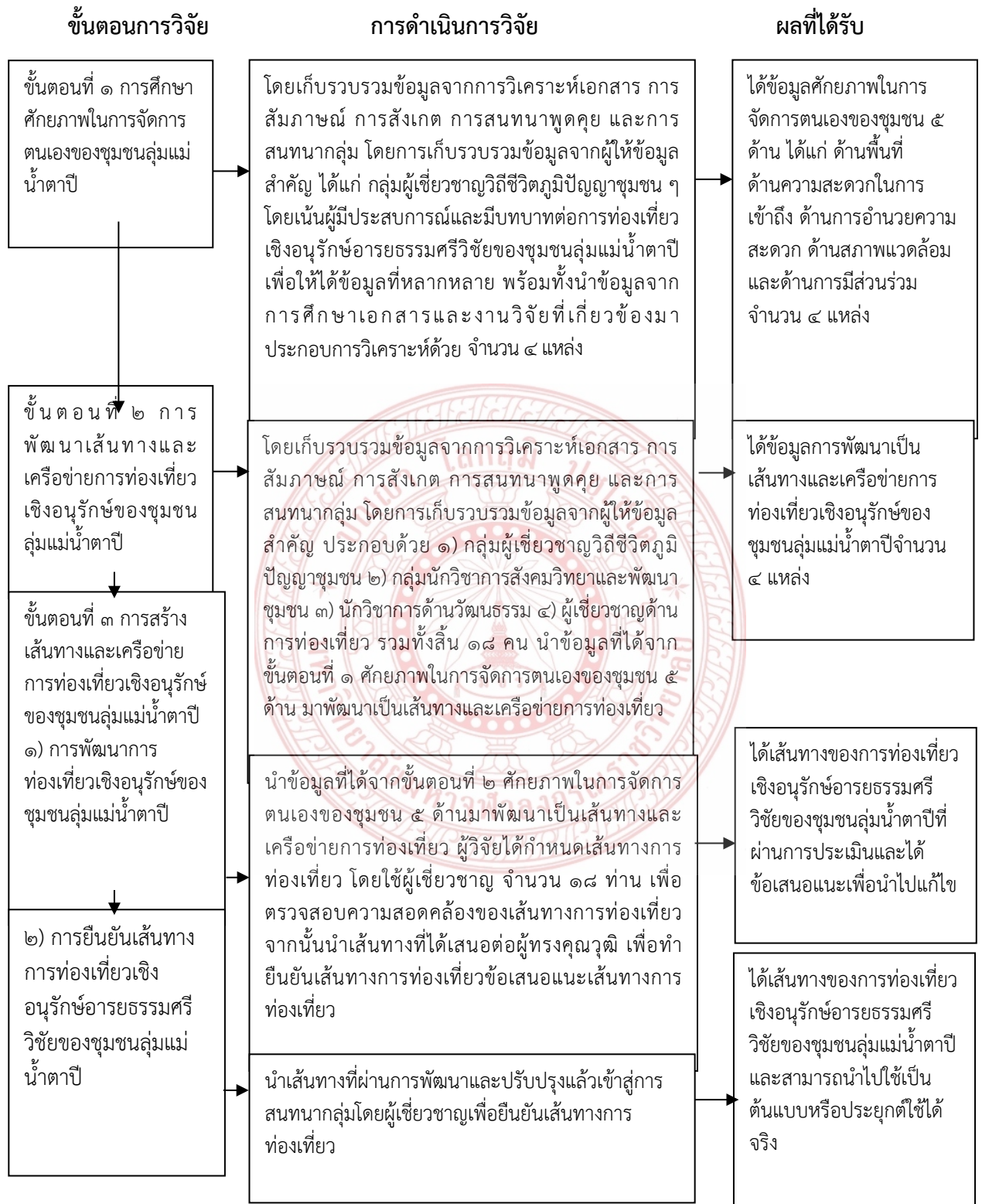
ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาพูดคุย และการสนทนากลุ่ม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาศชุมชน จำนวน ๓ คน ๓) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวจำนวน ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน โดยเน้นผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีพร้อมทั้งนำข้อมูลการวิจัยขั้นตอนที่ ๒ มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งทำให้ทราบถึงศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน ๔ แหล่ง เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน ทั้ง ๔ แหล่ง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีดังต่อไปนี้

๑) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๒ ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน ๕ ด้านมาพัฒนาเป็นเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ประเมินเส้นทางด้วย โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๓ ท่าน ให้คะแนนเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบประเมิน จากนั้นนำเส้นทางและแบบประเมินที่ได้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อทำการประเมินเส้นทางและให้ข้อเสนอแนะเส้นทาง จากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ได้พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีเพื่อให้ได้เส้นทางที่เหมาะสมที่สุดในการนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้จริง

๒) การรับรองเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีของเส้นทางท่องเที่ยวนั้น เมื่อทำการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำเส้นทางเข้าสู่การสนทนากลุ่ม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ผู้มีบทบาทด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๘ คน มาร่วมสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นและให้การรับรองเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเส้นทางทั้งนี้เพื่อให้ได้เส้นทางที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบหรือปรับประยุกต์ใช้ได้จริงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ตามแผนภูมิดังนี้

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี จำนวน ๑๘ คน ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน ๓) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วยเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี จำนวน ๑๘ คน ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม คือ ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน ๓) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คนโดยการขออนุญาตเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยสัมภาษณ์แบบพูดคุยกันปกติเพื่อให้ได้ข้อมูลและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแบบปลายเปิดหรือความคิดเห็นอย่างอิสระรวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยการใช้กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๓ ตอน ของ (โครงการย่อยทั้ง ๔ โครงการ) คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลได้แก่ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน สถานที่ โทรศัพท์ วัน/เวลาที่สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับ “ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี” สัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน มี ๓ ระยะ ได้แก่

ขั้นตอนที่ ๑. ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี แต่ละพื้นที่ทำอย่างไร

๑.๑ ด้านพื้นที่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีความเป็นธรรมชาติที่ไม่มีการตัดแปลงและเป็นแหล่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น

๑.๒ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มีสภาพของเส้นทางเดินทางที่สะดวก โดยเฉพาะเส้นทางหลักในการเดินทางได้หลากหลาย เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

๑.๓ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ สัญญาณโทรศัพท์ น้ำประปา ไฟฟ้าและการรักษาความปลอดภัย

๑.๔ ด้านสภาพแวดล้อม สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว

๑.๕ ด้านการมีส่วนร่วม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนอย่างไร

ขั้นตอนที่ ๒. พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี
 สัมภาษณ์ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒)
 กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน มีแนวทางในการพัฒนาอย่างไร

๒.๑ พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มชุมชนลีเล็ด

๒.๒ พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด

๒.๓ พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๒.๔ พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง

ขั้นตอนที่ ๓. เสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่ม
 แม่น้ำ ตาปีสนทนากลุ่ม ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔
 ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน ๓)
 นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ เพื่อ
 ยืนยันเส้นทางท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้ได้จริง

๓.๑ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มชุมชนลีเล็ด

๓.๒ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด

๓.๓ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๓.๔ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิง
 อนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปีพร้อมกับการกำหนดร่างคำถามการวิจัยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒. สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่
 ๒ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปีและตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
 (ดูรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก ง)

๓. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่านตรวจสอบความ
 ถูกต้องของเนื้อหา (ดูรายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคผนวก จ)

๔. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๑๘ คน (ดู
 รายนามผู้ให้ข้อมูลหลักในภาคผนวก ฉ)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิง
 อนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

ระยะที่ ๑ วิเคราะห์องค์ความรู้จากเอกสาร/และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางและ
 เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ใช้เวลาประมาณ ๒/เดือน

ระยะที่ ๒ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปวิเคราะห์เอกสาร ๒ เดือน

ระยะที่ ๓ นำข้อมูลมาสังเคราะห์เพื่อนำองค์ความรู้มาประกอบเพื่อวิเคราะห์พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีให้เห็นถึงกระบวนการ กลไก และรูปแบบที่ชัดเจนเพื่อประกอบใช้เป็นข้อมูลในนำองค์ความรู้ และบทเรียนจากการวิเคราะห์เอกสาร ระยะเวลาประมาณ ๒ เดือน

ระยะที่ ๔ สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาสร้างเป็นเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี โดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๓ เดือน

ระยะที่ ๕ ยืนยันเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ระยะเวลาประมาณ ๑ เดือน

ระยะที่ ๖ การสรุปผลการวิจัยเพื่อนำเสนอต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติต่อไป โดยใช้ระยะเวลาประมาณ ๒ เดือน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การจัดเรียงข้อมูลอุปนัยที่ตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้ประเด็นที่ศึกษา ที่กำหนดไว้ในแต่ละประเด็นที่ได้จากเอกสาร ตำราทางวิชาการ และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งอาศัยแนวคิด ทฤษฎีมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำมาประมวลผลวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลออกมาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อค้นหาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๔.๑ ศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

๔.๒ พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

๔.๓ เสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

๔.๑ ศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

ศักยภาพในการจัดการตนเองของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์)

ด้านพื้นที่ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) มีศักยภาพด้านพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน เป็นแหล่งเรียนรู้และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว มีเส้นทางธรรมชาติเป็นสะพานคอนกรีตบนเนื้อที่ ๖๐๐ ไร่ ด้วยความยาวของสะพาน ๗๐๐ เมตร โดยตลอดเส้นทางเพลิดเพลินกับความหลากหลายและธรรมชาติสวย ๆ ของป่าชายเลน ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติประกอบด้วย พันธุ์ไม้และสัตว์หลากหลายชนิด ซึ่งชาวบ้านในละแวกนี้ทำประโยชน์จากต้นจากได้มากมาย เช่น ลูกจาก ใบจากก็นำมาห่อเป็นขนม ใบอ่อนเอามาตากแดดใช้สุบยา เหมือนสุบบุหรี พันธุ์ไม้ได้แก่ ต้นลำพู สร้อย ต้นจาก โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก ตะบูนดำ ถั่วดำ เป็นต้น สัตว์ ได้แก่ ผึ้งลิ้งแสม มีพื้นที่สำหรับให้อาหารลิง มิฉะนั้นจะทำให้ลิงมาขโมยอาหาร ซึ่งจะทำให้ควบคุมได้ยาก ที่นี่จะเป็นแหล่งเรียนรู้และคงความเป็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มากที่สุด และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ได้แก่ กุ้ง หอย ปู ปลา ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์ มีความพิเศษ มีพื้นที่ป่าชายเลนที่รุกคืบทะเลจนได้รับสมญานามว่า “ดินแดนผืนป่าชายเลนเดินได้ฝั่งอ่าวไทย” และยังมีหอดูนก เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาวีถีชีวิตประมงพื้นบ้าน^{๔๑}

^{๔๑} สัมภาษณ์ นายเศรษฐพงศ์ โพธิ์โพ้น, เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยว, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๓ สะพานคอนกรีต บ้านห้วยทรัพย์

ภาพที่ ๔ ป่าชายเลน บ้านห้วยทรัพย์

ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง กล่าวคือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน การเดินทางสามารถใช้เส้นทางถนนสายพุนพิน-สุราษฎร์ธานี เลี้ยวซ้ายไปตามถนนข้ามสะพานพระจุลจอมเกล้าข้ามแม่น้ำตาปี แล้วกลับรถใต้สะพานข้ามทางรถไฟข้ามมุ่งไปตั้งสามแยกวัดดอนกฐินแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามถนนพุนพิน-ไชยสาบาล่าง ทางหลวง ๔๑๑๒ ถึงสามแยกเลี้ยวขวาไปตามถนนทุ่งโพธิ์-ลีเล็ดประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกบางปอตรงไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) หากเดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง ใช้ทางหลวงชนบท ๒๐๐๗ ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ขับตรงไปถึง

สี่แยกบางปอเลีย่วขวาไปประมาณ ๑.๘๐ กิโลเมตร ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์)^{๔๒}

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) เกี่ยวกับด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว พบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) ออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พัก ๒) ร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง ๔) กิจกรรมสันทนาการ ๕) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ ๖) ร้านค้า ดังนี้

ที่พัก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านที่พักยังน้อยอยู่ และอยู่ในช่วงกำลังก่อสร้างบ้านพักเป็นบ้านพักโฮมสเตย์จำนวน ๔ หลัง

ร้านอาหาร จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านร้านอาหาร ได้แก่ ครั้วบ้านห้วยทรัพย์ นอกจากนั้นจะมีการรวมกลุ่มของชาวบ้านหมู่ ๔ ตำบลลีเล็ดที่เปิดร้านอาหาร เครื่องดื่มเป็นชุมชน ซึ่งมีบริการนักท่องเที่ยวตลอดทั้งวัน ร้านค้าที่มาวางขายจะเป็นของชาวบ้านชุมชนลีเล็ดที่รวมกลุ่ม เช่น กะปิเย็นใจ ขนมจาก น้ำมันมะพร้าว กล้วยฉาบ ปลาแห้ง ขนมไทยแม่โสภาก จักรสาน ปลาหมึก ๓ รส กุ้งแห้ง กระจ่างเผ้าไหม เครื่องดื่มไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวทุกวัน เพื่อต้องการให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมและมีรายได้เพิ่ม^{๔๓}

ภาพที่ ๕ ร้านอาหารบริเวณแหล่งท่องเที่ยว บ้านห้วยทรัพย์

การคมนาคมขนส่ง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านการคมนาคมขนส่ง สามารถใช้เส้นทางถนนสายพุนพิน-สุราษฎร์ธานีเลีย่วซ้ายไปตามถนนข้ามสะพานพระจุลจอมเกล้าข้ามแม่น้ำตาปี แล้วกลับรถได้สะพาน

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายเศรษฐพงศ์ โพธิ์พันธ์, เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยว, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายมานิตย์ ว่างฉาย, ภูมิปัญญาชุมชน, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ข้ามทางรถไฟข้ามมุ่งไปถึงสามแยกวัดดอนกฐินแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามถนนพูนพิณ-ไชยาสายล่างถึงสามแยกเลี้ยวขวาไปตามถนนทุ่งโพธิ์-ลีเล็ดประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกบางปอดตรงไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) หากเดินทางจากตัวเมือง สุราษฎร์ธานี ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมืองใช้ทางหลวงชนบท ๒๐๐๗ ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ขับตรงไปถึงสี่แยกบางปอดเลี้ยวขวาไปประมาณ ๑.๘๐ กิโลเมตร ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์)

กิจกรรมสันตนาการ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านกิจกรรมสันตนาการ ได้แก่ เดินป่า Walkway ไปประมาณ ๗๐๐ เมตร ก็จะไปถึงจุดชมวิว ที่มีต้นลำพูกว่าล้านต้นเรียงรายอยู่สองข้างทาง ล่องเรือชมธรรมชาติระบบนิเวศป่าชายเลน สัมผัสวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ และกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ ปลูกป่าชายเลน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเป็นกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐ นักเรียน นักศึกษา เพื่อมาศึกษาแหล่งเรียนรู้ป่าชายเลน เดินตามสะพานคอนกรีต ชมวิวไปเรื่อย ๆ จนถึงปากน้ำ บางกลุ่มก็ล่องเรือ วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน การออกหาปลา หากุ้ง โดยเฉพาะกุ้งแม่น้ำ มีเรือแคนู จักรยานน้ำ ไว้คอยบริการนักท่องเที่ยว^{๔๔}

ภาพที่ ๖ กิจกรรมสันตนาการพายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ บ้านห้วยทรัพย์

^{๔๔} อ่างแล้ว

ภาพที่ ๗ กิจกรรมปลูกป่าชายเลน บ้านห้วยทรัพย์

สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและโทรคมนาคม การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สถานที่จอดรถ ห้องสุขา ปรากฏผลดังนี้

ป้ายบอกทาง พบว่า ป้ายบอกทางมายังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) นั้นมีความชัดเจนสามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น

ภาพที่ ๘ ป้ายบอกทางป่าในเมือง บ้านห้วยทรัพย์

ภาพที่ ๙ ป้ายบอกทางป่าในเมือง บ้านห้วยทรัพย์

แผนผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยว พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวมีแผนผังบอกจุดเส้นทางการท่องเที่ยวชัดเจน รวมถึงสถานที่และบริเวณที่ให้อาหารลิง

ภาพที่ ๑๐ แผนผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยว บ้านห้วยทรัพย์

ป้ายสื่อความหมาย พบว่า บริเวณจุดท่องเที่ยวไปยังป่าชายเลน มีป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว

ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและโทรคมนาคม พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งดังกล่าวบริการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

สถานที่จอดรถ ห้องสุขา พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งดังกล่าวบริการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ ๑๑ สถานที่จอดรถ บ้านห้วยทรัพย์

ภาพที่ ๑๒ ห้องสุขา บ้านห้วยทรัพย์

ร้านค้า จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านร้านค้า เช่น ร้านขายของ ปรากฏผลดังนี้

ร้านขายของ พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยว จะมีผู้ขายอาหารไว้คอยบริการผู้ที่ผ่านมา หรือนักท่องเที่ยวทุกวัน ส่วนบริเวณพื้นที่รอบนอกก็จะมีร้านขายของไว้คอยบริการ ซึ่งไม่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก

บริษัทบริการท่องเที่ยว พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีบริษัทบริการการท่องเที่ยว จะมีบ้างก็ที่กลุ่มชาวบ้านทำกันเอง

ร้านของที่ระลึก พบว่า ยังไม่มีร้านขายของที่ระลึกที่เห็นเป็นเด่นชัด

ด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านสภาพแวดล้อม ชุมชนลีเล็ด มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้ชื่อว่า

เป็น “ป่าอเมซอนเมืองไทย” มีระบบนิเวศแบบ ๒ น้ำ หรือเรียกว่า “น้ำกร่อย” ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพรรณไม้และพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ อีกทั้งป่าชายเลนยังให้ประโยชน์ทั้งช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ และยังเอื้อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน เวลान้ำขึ้นชาวบ้านจะไปตัดจาก, หาหอย, จับปูเปี้ยว, ตักอวน, ชვნ้ำลงก็หาหอย, ถีบกระดานหาหอย, และหาปู ลักษณะเด่นของป่าชายเลนบ้านห้วยทรัพย์ คือมีตะกอนเลนมาสะสม ทำให้เกิดพื้นที่ดินเลนงอกใหม่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ปีละหลายสิบลำ และเกิดเป็นผืนป่าชายเลนขึ้นบริเวณปากแม่น้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำนานาชนิด พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่เป็นต้นลำพู ลำแพน และแสม ที่นี้สภาพแวดล้อมยังคงเดิม ทั้งบริเวณป่าชายเลนจะมีเพิ่มขึ้นคือ ป่ารุกทะเล ออกไปไกลมาก ส่วนต้นไม้ ต้นโกกงาง ต้นลำพูสร้อย ลำแพน ก็มีปลูกบ้าง หน่วยงานภาครัฐ นักศึกษามหาวิทยาลัย แม้แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดก็มาปลูกต้นไม้ ไม่มีชาวบ้านมาบุกรุกทำลาย ทุกคนเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยบริเวณนี้อุดมสมบูรณ์ ทำให้ชาวบ้านออกเรือหากุ้ง หอย ปู ปลาได้ง่าย^{๔๔}

ภาพที่ ๑๓ สภาพแวดล้อมต้น ลำพู ลำแพน และแสม บ้านห้วยทรัพย์

^{๔๔} อ่างแล้ว

ภาพที่ ๑๔ สภาพแวดล้อมป่าชายเลน บ้านห้วยทรัพย์

ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) พบว่า มีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม โดยผู้ใหญ่บ้านชื่อนายสมชาย รักเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ได้ร่วมกับชาวบ้านหมู่ที่ ๔ ร่วมแรงร่วมใจกันนำเงินจากโครงการ SML ของหมู่บ้านมาสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้ของคนทั้งภายในและนอกชุมชน รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หลังจากการก่อสร้างศูนย์แล้วเสร็จ ทางอำเภอและจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในการก่อสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน โดยมีผู้ร่วมโครงการดังนี้ ๑.จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒.สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๓.องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๔. อำเภอพุนพิน ๕.องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด ๖.เครือข่ายชุมชนชายฝั่ง ๗.องค์กรเอกชน บ้านห้วยทรัพย์ หมู่ที่ ๔ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชุมชน ผู้นำชุมชน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านนายสมชาย รักเดช และพี่ชายนายภิรมย์รวย รักเดช ซึ่งเป็นพี่ชายได้มอบที่ดินให้กับให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ในการดำเนินการก่อสร้างบริเวณแหล่งเรียนรู้นี้ใช้งบจากการระดมทุนจากเงินปันผลเป็นส่วนใหญ่ ในการดำเนินงานของศูนย์แหล่งเรียนรู้นี้จะบริหารงานคู่ขนานกับกลุ่มออมทรัพย์ ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนเป็นหลักล้านสิ้นปีก็จะมีเงินปันผล ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้เสริม มีอาชีพ เวลาว่างงานสำคัญทุกคนในหมู่บ้านก็มาช่วย เช่น งานปลูกป่า ทำความสะอาด นอกจากนั้นก็ยังมีหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานีเข้ามาช่วยเหลือ^{๔๖}

ศักยภาพในการจัดการตนเองของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

ด้านพื้นที่ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พบว่า กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง มีศักยภาพด้านพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน และการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย มีอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจ

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายสมชาย รักเดช, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ภูมิปัญญาชุมชน, วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๖๑.

ของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริเวณพิพิธภัณฑ์อำเภอท่าฉาง ตั้งอยู่ที่วัดมูลเหล็ก เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ประกอบด้วย ถ้วยชาม เครื่องปั้นดินเผา หม้อ ไห กระทะ ทองเหลือง ถาด พาน อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประกอบอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ผ้าไหม เก็บสะสมมาเรื่อย ๆ ชาวบ้านที่มีจิตศรัทธาก็นำมาถวาย เช่น อาจารย์ภักชลดา สุวรรณนวล และแม่ชื่อน้อย ช่วยเติมและคนอื่น ๆ อีกมากมายมีชื่อระบุไว้ นำมาถวายเป็นกระทะทองเหลืองที่ใช้ทำขนม แต่ที่นี้ชาวบ้านเวลามาวัดทำบุญ จะแต่งกายด้วยผ้าไหม ถือสำหรับ (ถาดอาหาร) มาถวายพระ^{๔๗} และบริเวณบ่อน้ำแร่ร้อนธรรมชาติ ๔ จุด ตั้งอยู่บริเวณตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ บ้านธารน้ำร้อน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง สภาพเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีอุณหภูมิประมาณ ๖๐ องศาเซลเซียส สภาพน้ำเป็นน้ำที่มีเกลือแร่เจือปน มีรสเค็มเล็กน้อย แต่ไม่มีกลิ่นแร่กำมะถัน เหมาะแก่การใช้อาบ ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงมีความเชื่อว่าสามารถรักษาโรคอัมพาตได้ สถานที่แรกมีบ่อน้ำร้อนหรือน้ำแร่ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตั้งอยู่ภายในสำนักสงฆ์ธารน้ำร้อน พื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบเป็นป่าชายเลนเสื่อมโทรม บ่อน้ำพุร้อน เป็นบ่อน้ำร้อนที่เป็นน้ำเค็ม แต่ไม่ทำให้ตัวขึ้นเหมือนกับน้ำเค็มจากทะเลเดิมที่เป็นบ่อเล็ก ๆ ต่อมาทางหน่วยงานและชาวบ้านช่วยกันขุดให้กว้างขึ้น เนื่องจากชาวบ้านละแวกนี้จะมาแช่น้ำร้อนกันมากขึ้น มีความเชื่อว่ารักษาโรคอัมพาต อัมพาตได้ บางคนก็เอาโคลนมาทาทำให้ผิวแห้งตึง ป่าเป็นโรคเบาหวาน ปวดเมื่อย พอมาแช่น้ำร้อนทำให้อาการทุเลาลง บางคนประสบอุบัติเหตุ เดินไม่ค่อยได้ พอมาแช่น้ำร้อนทำให้อาการดีขึ้น^{๔๘}

ภาพที่ ๑๕ ป้ายพิพิธภัณฑ์อำเภอท่าฉาง

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูสุกิตติธรรมคุณ, เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ยายพริ้ง มุลอจ, ผู้เชี่ยวชาญวิถีชุมชน, วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๑๖ พิพิธภัณฑ์อำเภothาฉาง

ภาพที่ ๑๗ บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ชุมชนท่าฉาง

ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉางพบว่า มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่ชุมชน พิพิธภัณฑ์อำเภothาฉาง วัดมูลเหล็ก อยู่ริมถนนทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ จากอำเภอมืองถึงวัดมูลเหล็กระยะทาง ๓๖ กิโลเมตร โดยเฉพาะบริเวณบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ เส้นทางคมนาคมทางบก ทางรถยนต์ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ (ถนนสายพุนพิน-ท่าชนะ) ประมาณกิโลเมตรที่ ๒๐ จะมีทางแยกด้านขวามือ ให้เลี้ยวเข้าไปยังสำนักสงฆ์ธารน้ำร้อน (บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ) ซึ่งเป็นถนนคอนกรีต อีก ๓๒๐ เมตร ก็ถึงแหล่งหากจากที่ว่าการอำเภothาฉาง ๕ กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ๓๖ กิโลเมตร

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉางเกี่ยวกับด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว พบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉางออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พัก ๒) ร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง ๔) กิจกรรมสันทนาการ ๕) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ ๖) ร้านค้า ดังนี้

ที่พัก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พบว่า มีศักยภาพด้านที่พักยังน้อยอยู่ เนื่องจากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง มีการให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เท่านั้น เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิต แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ความเป็นอยู่ระหว่างกันอย่างจริงจัง และมีรีสอร์ท คุ่มขุนคลัง ตั้งอยู่ ๒๒ หมู่ ๑๐ ตำบลท่าเคย อำเภอท่าฉาง และโรงแรม K 2 แอท ตั้งอยู่ ๘๒ หมู่ ๓ ตำบลคลองไทร อำเภอท่าฉาง เป็นของเอกชน แต่ละที่พักจะมีราคาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้งและสิ่งอำนวยความสะดวก

ร้านอาหาร จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พบว่า มีศักยภาพด้านร้านอาหารน้อย ได้แก่ ร้านอาหารบ้านตากานต์ หมู่ที่ ๘ ตำบลเสวี อำเภอท่าฉาง

การคมนาคมขนส่ง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พบว่า มีศักยภาพด้านการคมนาคมขนส่งเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง สามารถเข้าถึงได้ทางบกจะใช้เส้นทางทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ (ถนนสายพุนพิน-ท่าชนะ) แต่ทั้งนี้ก็ยังมีความยากลำบากที่เส้นทางการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังแคบและคดเคี้ยวอยู่บ้าง การเข้าถึงสามารถเข้าถึงได้โดยรถยนต์ส่วนบุคคลหรือมอเตอร์ไซด์ หรือการบริการรถเช่าเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว^{๔๙}

กิจกรรมสันทนาการ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พบว่า มีศักยภาพด้านกิจกรรมสันทนาการ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมุลเหล็ก เนื่องจากมีกิจกรรมสันทนาการแทบทุกวันบริเวณแหล่งท่องเที่ยว บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านมาแช่น้ำ เป็นส่วนใหญ่ โดยมีความเชื่อว่าช่วยรักษาโรค ที่นี้ชาวบ้านจะมาแช่น้ำร้อนกันทุกวัน ส่วนใหญ่จะมาช่วง ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไป จะกลับก็ประมาณ ๑๙.๐๐ น. มีทุกเพศ ทุกวัย มาเพื่อรักษาโรค เช่น เป็นอัมพฤกษ์ อัมพาต ปวดเมื่อยทำให้อาการดีขึ้น^{๕๐}

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายไกรรงค์ ธรรมบำรุง, ผู้เชี่ยวชาญวิสาหกิจชุมชน, วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

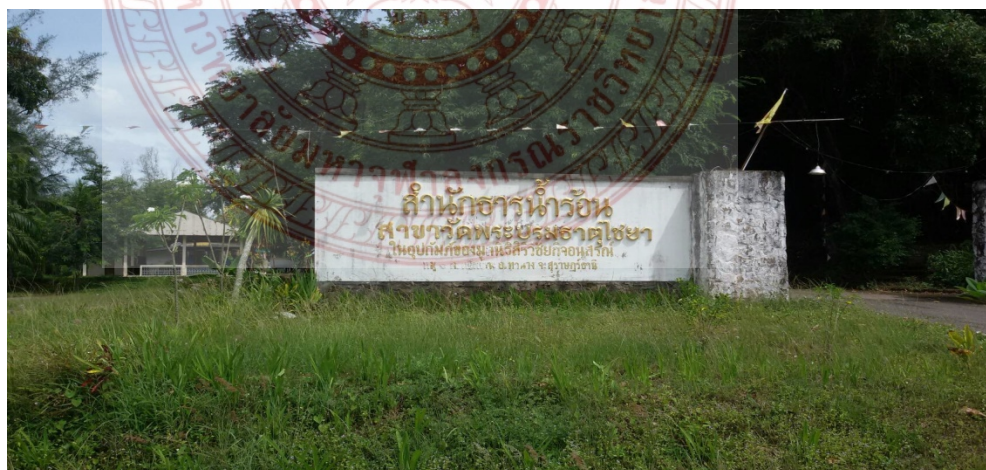
^{๕๐} อ้างแล้ว

ภาพที่ ๑๘ ชาวบ้านมาแช่น้ำบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ รักษาโรค

สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่ บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและโทรคมนาคม การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สถานที่จอดรถ ห้องสุขา ปรากฏผลดังนี้

ป้ายบอกทาง พบว่า ป้ายบอกทางมายังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ตั้งอยู่วัดมูลเหล็ก และจุดบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาตินั้นมีความชัดเจนสามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น ระยะทางจากวัดมูลเหล็กไปยังบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติประมาณ ๖ กิโลเมตร

ภาพที่ ๑๙ สำนักธารน้ำร้อน (บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ) ชุมชนท่าฉาง

แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีแผนผังบอกจุดเส้นทางท่องเที่ยว

ป้ายสื่อความหมาย พบว่า บริเวณจุดบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีป้ายสื่อความหมาย
ทางการท่องเที่ยวน้อย

ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและโทรคมนาคม สถานที่จอดรถ ห้องสุขา พบว่า ในบริเวณ
แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งดังกล่าวบริการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ร้านค้า จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พบว่า มีศักยภาพ
ด้านร้านค้า เช่น ร้านขายของ ปรากฏผลดังนี้

ร้านขายของ พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยว จะมีตลาดนัดไว้คอยบริการผู้ที่ผ่านไปผ่าน
มา หรือนักท่องเที่ยว ช่วงตอนเย็น ๆ ทุกวัน ส่วนบริเวณพื้นที่รอบนอกก็จะมีร้านสะดวกซื้อเซเว่น
และโลตัสอีกเพรสไว้คอยบริการ ซึ่งไม่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก

บริษัทบริการท่องเที่ยว พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีบริษัทบริการการ
ท่องเที่ยว จะมีบ้างก็ที่กลุ่มชาวบ้านทำกันเองแต่ก็ไม่เป็นทางการ

ร้านของที่ระลึก พบว่า ยังไม่มีร้านขายของที่ระลึกที่เห็นเป็นเด่นชัด ที่มีโดยส่วนใหญ่จะ
เป็นการรวมกลุ่มของชุมชน^{๕๑}

ด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พบว่า มี
ศักยภาพด้านสภาพแวดล้อม มีทรัพยากรชาติทางด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์
โดยเฉพาะพิพิธภัณฑสถานอำเภอท่าฉาง ตั้งอยู่ที่วัดมูลเหล็ก เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และ
โบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก มีอัตลักษณ์ชุมชนสำหรับกลุ่มชนชนท่าฉาง คือ การแต่งกายด้วยชุดผ้า
ไทย พร้อมถือสำรับ มาทำบุญที่วัด ศึกษาวัตถุโบราณสมัยศรีวิชัย ซึ่งเจ้าอาวาสและผู้มีจิตศรัทธาได้
ร่วมกันสร้างสถานที่ของพิพิธภัณฑสถานเป็นตึกครึ่งปูนครึ่งไม้ ๒ ชั้น ภายในอาคารมีวัตถุโบราณ
ประกอบด้วย ถ้วยชาม เครื่องปั้นดินเผา หม้อ ไห กระทะทองเหลือง ถาด พาน อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการ
ประกอบอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ผ้าไหม^{๕๒} บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ๔ จุด ตั้งอยู่บริเวณตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑
บ้านธารน้ำร้อน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง สภาพเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีอุณหภูมิประมาณ
๖๐ องศาเซลเซียส สภาพน้ำเป็นน้ำที่มีเกลือแร่เจือปน มีรสเค็มเล็กน้อย แต่ไม่มีกลิ่นแร่ เป็นดินป่าพุ
น้ำเค็ม พืชพรรณเป็นพันธุ์ไม้ในป่าเค็มป่าชายหาดและป่าดิบชื้น ภูมิทัศน์พื้นที่เป็นลานหิน ที่นี้เดิมที
เป็นบ่อเล็ก ๆ แต่มีชาวบ้านมาใช้บริการกันมาก สำหรับบางคนก็เพิ่งคลอดลูกมาใหม่ ๆ พอมาน้ำ
ร้อนทำให้มีอาการติดเชื้อ หลังจากนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลเขาถ่าน โดยนายพิทักษ์ รักเขียว
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง และชาวบ้านช่วยกันขุดบ่อเพิ่มและขยายบ่อให้
กว้าง ช่วยกันดูแลโคลนออก แต่ยังคงความเป็นธรรมชาติไว้อย่างที่เห็น บริเวณโดยรอบยังคงเป็นป่า
ชายเลน สภาพบ่อเป็นธรรมชาติไม่ก่อสร้างใด ๆ ยกเว้นบริเวณรอบ ๆ ทำห้องน้ำไว้ บ่อน้ำพุร้อนมี
บริเวณกว้างมากทางหน่วยงานราชการกำลังจะพัฒนาเพิ่ม ใกล้สำนักสงฆ์มีอีก ๑ บ่อร้อนมากแต่มีป่า
ปกคลุม และมีระยะยาวจนถึงทางรถไฟ อีกประมาณ ๓๐๐ เมตร จะมีงบประมาณขององค์การ

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางศิริพร แก้วมีศรี, ภูมิปัญญาชุมชน, วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} อ่างแล้ว

บริหารส่วนจังหวัดเข้ามา ๑๘ ล้านบาท เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดเพิ่งมาดู และนายอำเภอเข้ามาสำรวจพื้นที่ด้วยตนเองเบื้องต้น^{๕๓}

ภาพที่ ๒๐ สภาพแวดล้อมพิพิธภัณฑ์อำเภอท่าฉาง

ภาพที่ ๒๑ สภาพแวดล้อมบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ชุมชนท่าฉาง

ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่า พบว่าพิพิธภัณฑ์อำเภอท่าฉาง เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก นำโดยพระครูสุกิตติธรรมคุณและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาทัวไป ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการโดยใช้สถานที่วัดมูลเหล็กก่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ โดยมีผู้นำทางศาสนา คือเจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก คุณครูสาตี จันทรมิมล ผู้นำชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่น และชาวบ้าน

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายไกรรงค์ ธรรมบำรุง, ภูมิปัญญาชุมชน, วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ในพื้นที่ สำหรับบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาถ่าน นายพิทักษ์ รักเชียว และชาวบ้านหมู่ที่ 1 ใช้ศาลาในหมู่บ้านในสำนักสงฆ์ธารน้ำร้อนเป็นศูนย์กลางในการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และรวบรวมองค์ความรู้ของหมู่บ้าน ล่าสุดผู้ราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี นายอำเภอท่าฉางได้เข้ามาสำรวจพื้นที่เบื้องต้น ในอนาคตจะมีการขุดบ่อน้ำร้อนเพิ่มเติมอีกประมาณ ๓๐๐ เมตร เนื่องจากในบริเวณดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ของบ่อน้ำร้อนอยู่^{๕๔}

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด

ด้านพื้นที่ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านพื้นที่ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ ๑) สวนโมกขพลาราม จากวัดธารน้ำไหลสู่สถานปฏิบัติธรรมชั้นแนวหน้าของเมืองไทย เป็นภาพลักษณ์ของแหล่งบ่มเพาะความรู้ทางพระพุทธศาสนา ที่มีผู้ศรัทธามากที่สุดแห่งหนึ่งในเมืองไทย ที่นี้ก่อตั้งขึ้นโดยท่านพุทธทาสภิกขุ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ มุ่งหมายเพื่อให้เป็นสถานที่แสวงหาความสงบและศึกษาธรรม ด้วยภายในอาณาบริเวณของสวนโมกขพลาราม มีความร่มรื่น เงียบสงบ เหมาะสำหรับปฏิบัติธรรม กล่อมเกล่าจิตใจ และศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งยังมีโรงมหรสพทางวิญญาณ ซึ่งประกอบด้วยภาพศิลป์ บทกวี คติธรรมคำสอนในพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ รวมถึงภาพพุทธประวัติ และภาพจำลองจากภาพหินสลักเกี่ยวกับพุทธประวัติในอินเดีย^{๕๕}

ภาพที่ ๒๒ สวนโมกขพลาราม

๒) วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ปุชนิยมสถานสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นพุทธสถานเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยที่ยังคงรักษาความ

^{๕๔} อ่างแล้ว

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายกิตติพงษ์ บุญกันภัย, ภูมิปัญญาชุมชน, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เป็นเอกลักษณ์ของช่าง ศิลปกรรมสมัยศรีวิชัยไว้ได้สมบูรณ์ วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จึงเป็นวัดที่มีความสำคัญคู่บ้านคู่เมืองของชาวไชยาและสุราษฎร์ธานีมานานนับแต่โบราณกาล ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญแก่วัดประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติและยกฐานะวัดเป็นพระอารามหลวง และเป็นหนึ่งในสามของ โบราณสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของภาคใต้ ได้แก่ พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เจดีย์พระบรมธาตุไชยาเป็นสถาปัตยกรรมแบบศรีวิชัยองค์เดียว ที่ยังอยู่ในสภาพที่ดีที่สุด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔ ไม่ปรากฏประวัติการสร้างและผู้สร้าง เข้าใจว่าสร้างในขณะที่ยังเมืองไชยา สมัยศรีวิชัยกำลังเจริญรุ่งเรืองสูงสุด เจดีย์พระบรมธาตุนี้เป็นสัญลักษณ์ในดวงตราประจำจังหวัด และเป็นสัญลักษณ์ในธงประจำกอง และผ้าพันคอลูกเสือด้วย ซึ่งถือกันว่าถ้าใครไปเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี หากไม่ได้ไปนมัสการพระบรมธาตุไชยาแล้ว ก็เหมือนกับยังไม่ถึงจังหวัดสุราษฎร์ธานี^{๕๖}

ภาพที่ ๒๓ วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร

๓) วิถีชีวิต วิถีไทยกับชุมชนเลม็ด เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไช้เค็มไชยาเป็นสินค้าที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปของผู้บริโภค เป็นของฝากที่ใคร ๆ ต้องแวะซื้อเมื่อผ่านมายังอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี การผลิตไช้เค็มไชยาของกลุ่มไช้เค็ม อสม. จึงเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มกันครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๕ เพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไช้เค็ม อสม. และผลิตไช้เค็มไชยาชนิดดินพอก (ดินจอมปลวก) เพื่อจำหน่ายให้แก่สมาชิกและส่งขายเป็นของฝาก เดิมทีนี้ทำนา แต่เจอปัญหาหอยเชอรี่ มากัดกินต้นข้าว และได้หาวิธีกำจัดหอยเชอรี่หลาย ๆ วิธีก็กำจัดไม่หมด ต่อมาชาวบ้านได้พบแนวทางการสร้างอาชีพเสริมด้วยการหาพันธ์เปิดไช้มาเลี้ยงให้กินหอยเชอรี่ในนาข้าว และได้รับสนับสนุนจากทางราชการ ก็เลยหันมาเลี้ยงเปิด หลังจากนั้นมีไช้เยอะ ก็เลยรวมกลุ่มกันทำไช้เค็มขึ้นมา เริ่มทำเมื่อปี ๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบัน มีสมาชิกในกลุ่ม ๑๘ ราย จะต้องไช้มาส่งที่กลุ่ม และผลิตไช้เค็ม จะไม่รับเอาไช้มาจากแหล่งอื่น ๆ ต้องเป็นไช้ในอำเภอไชยาและเป็นสมาชิกเท่านั้น

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูจิริเจติยาทร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

เพราะวิธีการเลี้ยงเป็ดจะไม่เหมือนกันที่ไข่เป็ดจะแดง ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ที่นี้จะสาธิตวิธีการทำไข่เค็ม และจำหน่ายไข่เค็ม^{๕๗}

ภาพที่ ๒๔ กลุ่มไข่เค็ม อสม. ชุมชนเลม็ด

ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดพบว่า มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง พบว่า เดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานีบนทางหลวงหมายเลข ๔๑ ที่มุ่งหน้าไปอำเภอชุมพร ประมาณ ๕๐ กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวขวาบริเวณก.ม. ๑๓๔ ผ่านสวนโมกขพลารามอยู่ทางด้านซ้ายมือ ตรงไปและเลี้ยวขวาอีกครั้งตรงสี่แยกโมถ่ายหรือตามถนนทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ตรงไปราวประมาณ ๒ กิโลเมตรจะเห็นวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อยู่ทางขวามือ ขับตรงไปเจอสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวขวาประมาณ ๓ กิโลเมตร เจอป้ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไชยา อสม. เลี้ยวขวา ไปประมาณ ๒๐ เมตร หากจะใช้เส้นทางทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ (ถนนสายพุนพิน-ท่าชนะ) ก่อนถึงสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวซ้าย ไปประมาณ ๒๐ เมตร ถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม ไชยา อสม.^{๕๘}

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดพบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พัก ๒) ร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง ๔) กิจกรรมสันทนาการ ๕) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ ๖) ร้านค้า ดังนี้

ที่พัก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดพบว่า มีศักยภาพด้านที่พักมีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวได้เลือกพัก เนื่องจากอำเภอไชยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย มีที่

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางประสงค์ หิตอนันต์, ประธานชุมชนอสม., วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน

พักเพียงพอกับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ๑) มารวยรีสอร์ต ๑/๒๐ หมู่ ๖ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา ๒) เพื่อนเดินทางรีสอร์ต ๑๕/๑ หมู่ ๖ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา ๓) สุวรรณ วรรณ รีสอร์ต ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา

ร้านอาหาร จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านร้านอาหารมีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ๑) ร้านอาหารเพื่อนเดินทาง ๑๕/๑ หมู่ ๖ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา เป็นร้านอาหารพื้นบ้านท้องถิ่นในอำเภอไชยา ๒) เอือนปาจรี ๘๘/๑ หมู่ ๑ อำเภอไชยา เป็นอาหารพื้นบ้านอาหารภาคใต้ ๓) บ้านผักหวาน ๑๖๐/๑ ตำบลตลาด อำเภอไชยา เป็นอาหารพื้นบ้านอาหารภาคใต้และกาแฟ ๔) คริวชุมพู ๘๗/๑ หมู่ ๕ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา เป็นอาหารพื้นบ้านอาหารภาคใต้ ๕) ร้านอาหารบัว ไชยา ๒๖๘ หมู่ ๑ ถนนรักษนรกิจ ตำบลตลาด อำเภอไชยา

การคมนาคมขนส่ง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านการคมนาคมขนส่ง เดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานีบนทางหลวงหมายเลข ๔๑ ที่มุ่งหน้าไปอำเภอชุมพร ประมาณ ๕๐ กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวขวาบริเวณ ก.ม. ๑๓๔ ผ่านสวนโมกขพลาราม และเลี้ยวขวาอีกครั้งตรงสี่แยกโมถ้ายหรือตามถนนทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ตรงไปราวประมาณ ๒ กิโลเมตรจะเห็นวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหารอยู่ทางขวามือ เดินทางโดยเครื่องบินเที่ยวบินในประเทศเส้นทางกรุงเทพมหานคร-สุราษฎร์ธานี มีทั้งหมด ๔ บริษัท ได้แก่ บริษัท ไทยสมายแอร์เวย์ จำกัด บริษัท ไทยแอร์เอเชีย จำกัด บริษัท สายการบินนกแอร์ จำกัด และบริษัท ไทยไลอ้อนแอร์ จำกัด ระยะทางจากสนามบินนานาชาติสุราษฎร์ธานีไปตัวเมืองอำเภอไชยา ๓๖ กิโลเมตร

กิจกรรมสันทนาการ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านกิจกรรมสันทนาการ ได้แก่ การปฏิบัติธรรม ณ สวนโมกขพลาราม การศึกษาโบราณสถานประวัติศาสตร์แบบศรีวิชัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ท่องเที่ยววิถีชุมชนเลม็ดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไชยา อสม. ฝึกการทำไข่เค็ม นำไข่มาคัดแยกขนาด ล้างให้สะอาดและไข่จะต้องไม่มีรอยบุบนำมาผสมในดิน ที่ใช้ผสมจะเป็นจอมปลวกซึ่งมีสัดส่วน ๓ อย่าง น้ำ ดิน และเกลือ เอาไข่คลุกกับดินและเอาไปคลุกกับเกลือที่เผาสุกให้ทั่วหลังจากนั้นจะเก็บไว้ ๑-๕ วัน ต้มไข่หวาน ๓-๗ จะทอดไข่ดาว ๑๐-๑๕ จะต้มในกล่องจะใส่วิธีการผลิตอาหารให้ด้วย^{๕๙}

^{๕๙} อ่างแล้ว

ภาพที่ ๒๕ สาทิวีธีทำไข่เค็ม ชุมชนเลม็ด

สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและโทรคมนาคม การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สถานที่จอดรถ ห้องสุขา ปรากฏผลดังนี้

ป้ายบอกทาง พบว่า ป้ายบอกทางไปยังสวนโมกขพลาราม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ป้ายบอกทางมีความชัดเจน สำหรับกลุ่มชุมชนเลม็ดวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไชยา อสม. นั้นยังไม่มีมีความชัดเจน ที่จะสามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น

ภาพที่ ๒๖ ป้ายบอกทางกลุ่มชุมชนเลม็ด ไข่เค็ม อสม.

แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวสวนโมกขพลาราม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร กลุ่มชุมชนเลม็ดวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไชยา อสม.มีแผนที่บอกจุดเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ป้ายสื่อความหมาย พบว่า บริเวณจุดสวนโมกขพลาราม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร กลุ่มชุมชนเลม็ดวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไชยา อสม. มีป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวน้อย ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและโทรคมนาคม สถานที่จอดรถ ห้องสุขา พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวสวนโมกขพลาราม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร กลุ่มชุมชนเลม็ดวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไชยา อสม. มีสิ่งดังกล่าวบริการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ร้านค้า จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านร้านค้า เช่น ร้านขายของ ปราบภูผลดังนี้

ร้านขายของ พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวสวนโมกขพลาราม และวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร จะมีร้านขายของไว้คอยบริการผู้ที่ผ่านมา หรือนักท่องเที่ยวทุกวัน ส่วนบริเวณพื้นที่รอบนอกก็จะมีร้านสะดวกซื้อเซเว่น และร้านค้าอื่น ๆ ไว้คอยบริการ ซึ่งไม่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ส่วนชุมชนเลม็ดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไชยา อสม. ทางกลุ่มแม่บ้านจะมีการขายไข่เค็มเป็นของฝาก

บริษัทบริการท่องเที่ยว พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีบริษัทบริการการท่องเที่ยว จะมีบ้างก็เป็นเจ้าหน้าที่สำนักงานพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร

ร้านของที่ระลึก พบว่า มีร้านขายของที่ระลึกที่เห็นเป็นเด่นชัด ที่มีโดยส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มของชุมชน ร้านขายอาหาร ไข่เค็ม เสื้อผ้าบาติก ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ทำมาจากเปลือกหอย

ด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านสภาพแวดล้อม ๑) บริเวณสวนโมกขพลาราม เป็นพื้นที่ป่า ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด บรรยากาศร่มรื่น เงียบสงบ เหมาะกับการปฏิบัติธรรม^{๖๐}

ภาพที่ ๒๗ สภาพแวดล้อม สวนโมกขพลาราม

^{๖๐} อ้างแล้ว

๒) วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สภาพแวดล้อมเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ แบบศรีวิชัย ประกอบด้วย พระวิหารคด พระวิหารหลวง พระอุโบสถ พระพุทธรูปศิลาทรายแดง ๓ องค์ รูปปั้นพระชยาภิวัดน์ วิหารหลวงพ้อโต

ภาพที่ ๒๘ พระวิหารคด

ภาพที่ ๒๙ พระวิหารหลวง

ภาพที่ ๓๐ พระพุทธรูปศิลาทรายแดง ๓ องค์

๓) ชุมชนเลม็ดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็มไชยา อสม. สภาพแวดล้อมเป็นทุ่งนา เหมาะแก่การเลี้ยงเป็ด ซึ่งชุมชนได้มีการรวมกลุ่มทำไข่เค็มไชยา

ภาพที่ ๓๑ สภาพแวดล้อม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม.

ภาพที่ ๓๒ สภาพแวดล้อมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม.

ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม ได้แก่ สวนโมกขพลาราม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร หน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน ชาวบ้านมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักทั่วโลก และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม. สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม อสม. โดยบริษัท เซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด ได้ร่วมกับพันธมิตรดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกชุมชนสุราษฎร์ธานี อาทิ การพัฒนาคน การอบรมผู้นำ การบริหารจัดการกลุ่ม

การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ การพัฒนาสินค้าและบริการ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ภายนอก การอบรมการสื่อสาร การตลาด และการประชาสัมพันธ์ เช่น ความรู้ด้านการตลาด การตลาดออนไลน์ การส่งเสริมด้วยสื่อมวลชนและบล็อกเกอร์ และการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมพัฒนาต่อยอด โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อรองรับการขยายตัวทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้และโอกาสในการจ้างงานให้กับสมาชิกชุมชน ไปพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น นอกจากนี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด กลุ่ม อสม. และชุมชนเลม็ด ล่าสุดมีไปรษณีย์มาช่วยในเรื่องการออกแบบกล่องใส่ไข่เค็มเพื่อส่งจำหน่าย^{๖๑}

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง

ด้านพื้นที่ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านพื้นที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ทะเล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้ของกลุ่มคนไทยมุสลิม และชุมชนยั่งยืน ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ มีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์ มีรูปปูม้ายักษ์ เนื่องจากชาวบ้านประกอบอาชีพวางอวนปูม้า ซึ่งเป็นรายได้หลักของชาวประมงแถบนี้ นอกจากนี้ยังมีเกาะเสรีจ เกาะเล็กที่มีเนื้อที่ไม่มาก ชายหาดด้านหนึ่งเป็นทราย ส่วนอีกด้านเป็นหาดดินเลนที่ถูกทับถมจากตะกอนทรายและตะกอนดินเลนปากแม่น้ำตาปี ตั้งอยู่ ณ ตำบลพุมเรียง นั่งเรือออกจากฝั่งแหลมโพธิ์ประมาณ ๒๕ นาที เกาะเสรีจมีความงดงามด้วยสันทราย^{๖๒}

ภาพที่ ๓๓ หาดแหลมโพธิ์ ชุมชนพุมเรียง

^{๖๑} อ่างแล้ว

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายสันติ คงเจริญ, ภูมิปัญญาชุมชน, วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๓๔ ปูม้ายักษ์ ชุมชนพุมเรียง

ภาพที่ ๓๕ เกาะเสร็จ ชุมชนพุมเรียง

และกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้ของกลุ่มคนไทยมุสลิม ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านหัวเลน หมู่ ๒ บริเวณริมคลองพุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้สืบทอดมาหลายชั่วคนตั้งแต่สมัยตอนปลายกรุงศรีอยุธยาและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธพื้นเมืองในท้องถิ่น มีลักษณะเด่นที่ต่างจากผ้าไหมภาคอื่น ๆ คือการทอ ยกดอกด้วยไหมและด้าย โดยมีผ้าทอยกที่มีชื่อเสียง คือ ผ้ายกชุดหน้านาง ผ้ายกดอกกลมเกสร และผ้ายกดอกลายเชิง ผ้าที่ทอในช่วงนั้นเป็นผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันและผ้าที่ใช้ในงานพิธีต่าง ๆ ซึ่งผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันนั้นส่วนใหญ่ใช้ผ้าฝ้ายทอเพื่อความทนทาน สำหรับผ้าที่ใช้ในงานพิธีต่าง ๆ จะทอด้วยไหมหรือผ้าฝ้ายแกมไหม ใช้นุ่งในงานบุญ งานแต่งในงานนักขัตฤกษ์^{๖๓}

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางหวันมะ นุ้ยหมิม, ผู้นำชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง, วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๓๖ กลุ่มทอผ้าไหม ชุมชนพุมเรียง

ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว กล่าวคือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าสู่ชุมชน ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ สุราษฎร์ธานี-ไชยา ถึงสี่แยกไชยาเลี้ยวขวาใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ อีก ๙ กิโลเมตร ถึงชุมชนพุมเรียง หากเดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ใช้บริการรถโดยสารสายสุราษฎร์ธานี-ระนอง หรือสุราษฎร์ธานี-ชุมพร จากตัวเมืองไชยาใช้บริการรถโดยสาร ประจำทางสายไชยา-พุมเรียง ๑๐ กิโลเมตร หากขับรถไปตามเส้นทางพุมเรียง-ชายทะเลที่เลยจากหมู่บ้านไป ๒ กิโลเมตร จะถึงแหลมโพธิ์

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พัก ๒) ร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง ๔) กิจกรรมสันทนาการ ๕) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ ๖) ร้านค้า ดังนี้

ที่พัก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านที่พัก เนื่องจากอำเภอไชยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายมีที่พักเพียงพอกับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ๑) รุ่งอรุณ รีสอร์ท ๑๑๒ หมู่ ๕ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา ๒) แหลมโพธิ์บีช รีสอร์ท ๑๑๑/๑ หมู่ ๑ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา ๓) แหลมทราย รีสอร์ท ๑๘๒/๑ หมู่ ๕ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา ๔) เบสเฮาส์ รีสอร์ท ๖๐/๖ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา ๕) รีมเล รีสอร์ท ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา ๖) ไชยา รีสอร์ท ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา ๗) บ้านพักชายทะเล วีรดา ตำบลตะกรบ อำเภอไชยา

ร้านอาหาร จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านร้านอาหาร ได้แก่ ๑) ร้านพลับพลาซีฟู้ด ๔๑๒ หมู่ ๑ ถนนชายทะเล ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา เป็นอาหารทะเล ๒) ราตรีซีฟู้ด หมู่ ๑ ถนนชายทะเล ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา เป็นอาหารทะเล

การคมนาคมขนส่ง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านการคมนาคมขนส่ง เดินทางโดยรถยนต์สายล่าง ๔๑๑๒ ถึงสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวขวาใช้ทาง

หลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ไปอีก ๙ กิโลเมตรหรือใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ สุราษฎร์- ไซยา ถึงแยก ไซยาเลียวขวากอีก ๖ กิโลเมตรถึงตลาดไซยา จากตลาดไซยาไปตำบลพุมเรียงอีก ๑๐ กิโลเมตร ถึงชุมชนพุมเรียง หาดแหลมโพธิ์ เกาะเสรีจ นั่งเรือออกจากฝั่งแหลมโพธิ์ประมาณ ๒๕ นาที เดินทางโดยเครื่องบิน เทียวบินในประเทศเส้นทางกรุงเทพมหานคร-สุราษฎร์ธานี มีทั้งหมด ๔ บริษัท ได้แก่ บริษัท ไทยสมายแอร์แอร์ จำกัด บริษัท ไทยแอร์เอเชีย จำกัด บริษัท สายการบินนกแอร์ จำกัด และ บริษัท ไทยไลอ้อนแอร์ จำกัด ระยะทางจากสนามบินไปตัวเมืองอำเภอไซยา ๔๒ กิโลเมตร จากอำเภอไซยาไปชุมชนพุมเรียง ๖ กิโลเมตร

กิจกรรมสหนาการ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านกิจกรรมสหนาการ ศึกษาธรรมชาติบริเวณแหลมโพธิ์ เกาะเสรีจ วิถีชีวิตชุมชนชาวประมง ธนาคารปูม้า และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้ของกลุ่มคนไทยมุสลิม เช่น การทอผ้าไหม ^{๖๔}

สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและโทรคมนาคม การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สถานที่จอดรถ ห้องสุขา ปรากฏผลดังนี้

ป้ายบอกทาง พบว่า ป้ายบอกทางไปยังแหลมโพธิ์ ชุมชนพุมเรียง นั้นมีความชัดเจนสามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น

แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวแหลมโพธิ์ มีแผนที่บอกจุดเส้นทางการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ป้ายสื่อความหมาย พบว่า บริเวณแหลมโพธิ์ กลุ่มชุมชนพุมเรียง มีป้ายสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวชัดเจน

ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารและโทรคมนาคม สถานที่จอดรถ ห้องสุขา พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวแหลมโพธิ์ ชุมชนพุมเรียง มีสิ่งดังกล่าวบริการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

ร้านค้า จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด พบว่า มีศักยภาพด้านร้านค้า เช่น ร้านขายของ ปรากฏผลดังนี้

ร้านขายของ พบว่า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง จะมีร้านขายของไว้คอยบริการโดยเฉพาะผ้าไหมพุมเรียงสำหรับผู้ที่ผ่านไปผ่านมา หรือนักท่องเที่ยวทุกวัน ส่วนบริเวณพื้นที่รอบนอกก็จะมีร้านสะดวกซื้อเซเว่น บิ๊กซี และร้านค้าอื่น ๆ ไว้คอยบริการ ร้านขายอาหารทะเลสด ๆ เช่น หอยขาว ปูม้า ปูทะเล ซึ่งไม่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก สำหรับบริเวณแหลมโพธิ์จะมีร้านอาหารไว้คอยบริการ และมีตลาดนัดวันพฤหัสบดีและวันเสาร์

บริษัทบริการท่องเที่ยว พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีบริษัทบริการการท่องเที่ยว จะมีบ้างก็เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเทศบาลพุมเรียง ซึ่งตั้งอยู่บริเวณแหลมโพธิ์

ร้านของที่ระลึก พบว่า มีร้านขายของที่ระลึกที่เห็นเป็นเด่นชัด ที่มีโดยส่วนใหญ่จะเป็น การ ร้านขายเสื้อผ้าบาติก ผ้าไหมพุมเรียง^{๖๕}

ด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่า มีศักยภาพด้านสภาพแวดล้อม บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ มีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และ สวนสาธารณะแหลมโพธิ์เป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกาง ต้นลำพู เกาะเสร็จ เป็นเกาะที่เกิดจากการพัดพาของสันทรายในทะเลที่มาสะสมกันนานวันเข้า ก็กลายเป็นเกาะทราย ที่มีต้นไม้ขึ้นมาพอให้ได้ร่มเงา เนื้อที่ไม่ได้มากในยามที่น้ำขึ้น แต่ขนาดจะกว้างใหญ่เพิ่มขึ้นไปอีกหลายเท่าในยามที่น้ำลง ทุกวันนี้ สัน ทรายในทะเล ก็ยังคงทำหน้าที่สร้างเกาะ คือยังมีทรายที่พัดพามาสะสม แนวทรายโผล่ขึ้นมา รูปร่าง นั้นปรับเปลี่ยนไปตามกระแสน้ำและลม จึงมีรูปร่างไม่เหมือนกันสักครั้ง มีทุ่งดอกผักบุ้งทะเลสำหรับ ชุมชนพุมเรียง เป็นชุมชนโบราณของกลุ่มคนไทยมุสลิมที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านหัวเลน หมู่ ๒ บริเวณ ริมคลองพุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้สืบทอดมาหลายชั่วคนตั้งแต่ สมัยตอนปลายกรุงศรีอยุธยาและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของ ชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธพื้นเมืองในท้องถิ่นการทอผ้าไหมพุมเรียง เป็นสินค้าพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อ ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี^{๖๖}

ภาพที่ ๓๗ สภาพแวดล้อมบริเวณแหลมโพธิ์ ชุมชนพุมเรียง

^{๖๕} อ้างแล้ว

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายสุทิน สิทธิเดช, ชาวประมง, วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ภาพที่ ๓๘ สภาพป่าชายเลนบริเวณ ชุมชนพุมเรียง

ภาพที่ ๓๙ สภาพแวดล้อมชุมชนพุมเรียง

ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาศักยภาพของของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง พบว่ามีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดจัดทำโครงการป่าในเมือง เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคราชการ ท้องถิ่น เอกชนและประชาชนในการ สงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเป็นการบริหารจัดการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลน โดยประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยตรง และร่วมกันรักษาไว้ได้อย่างยั่งยืน อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงได้มีข้อสั่งการเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑ ให้สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๕ (สุราษฎร์ธานี) สืบค้นคัดเลือกพื้นที่เพื่อจัดทำโครงการป่าในเมืองในพื้นที่บริเวณบ้านแหลมโพธิ์-แหลมทราย หมู่ที่ ๕ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ดำเนินโครงการร่วมกัน จึงได้กำหนดพื้นที่จัดทำโครงการดังกล่าว

จำนวน ๔๐๐ ไร่ และยังมีหน่วยงานที่สนับสนุนอีก ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักศิลปะวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลพุมเรียง^{๖๗}

สรุปจากการศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านพื้นที่ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่าสภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านพื้นที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่คงเป็นความธรรมชาติมากที่สุด ประกอบด้วย ๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน เป็นแหล่งเรียนรู้ ระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ประกอบด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์หลากหลายชนิด ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมุลเหล็ก มีอัตลักษณ์ชุมชน บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ และการอนุรักษ์ป่าชายเลน ๓) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีสถานปฏิบัติธรรมชั้นแนวหน้าของเมืองไทย ภายลักษณ์แหล่งบ่มเพาะความรู้ทางพระพุทธศาสนา โบราณสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของภาคใต้ ๔) และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ทะเล ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชนยั่งยืน มีทิวทัศน์สวยงาม วิถีชีวิตและสวนสาธารณะแหลมโพธิ์ มีรูปปั้นยักษ์ นอกจากนี้ยังมีเกาะเสรีจ เกาะเล็กที่มีเนื้อที่ไม่มาก ชายหาดด้านหนึ่งเป็นทราย ส่วนอีกด้านเป็นหาดดินเลนที่ถูกทับถมจากตะกอนทรายและตะกอนดินเลนปากแม่น้ำตาปี ศึกษาวีถีชีวิตชุมชนการท่องเที่ยวผ้าไหมพุมเรียง

๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง กล่าวคือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน การเดินทางสามารถใช้เส้นทางถนนสายพุนพิน- สุราษฎร์ธานี เลี้ยวซ้ายไปตามถนนข้ามสะพานพระจุลจอมเกล้าข้ามแม่น้ำตาปี แล้วกลับรถใต้สะพานข้ามทางรถไฟข้ามรุ่มงูไปถึงสามแยกวัดดอนกฐินแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามถนนพุนพิน-ไชยาสายล่างทางหลวง ๔๑๑๒ ถึงสามแยกเลี้ยวขวาไปตามถนนทุ่งโพธิ์-ลีเล็ดประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงชุมชนป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์ ตำบลลีเล็ด หากเดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ขับตรงไปถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงชุมชนป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์ จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ดไประยะทาง ๑๒ กิโลเมตร ถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมุลเหล็ก จากวัดมุลเหล็กไปบ่อน้ำพุร้อนระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุ

ร้อนไปกลุ่มชุมชนเลม็ดระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร

๓. ด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี มีศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมของเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปีออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พัก ๒) ร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง ๔) กิจกรรมสันทนาการ ๕) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ ๖) ร้านค้า

๔. ด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านสภาพแวดล้อม ๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้ชื่อว่าเป็น “ป่าอเมซอนเมืองไทย” มีระบบนิเวศแบบ ๒ น้ำ หรือเรียกว่า “น้ำกร่อย” ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพรรณไม้และพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ อีกทั้งป่าชายเลนยังให้ประโยชน์ทั้งช่วยป้องกันภัยธรรมชาติและยังเอื้อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีอุณหภูมิประมาณ ๖๐ องศาเซลเซียส สภาพน้ำเป็นน้ำที่มิเกลือแร่เจือปน มีรสเค็มเล็กน้อย แต่ไม่มีกลิ่นแร่ เป็นดินป่าพุร้อนน้ำเค็ม พืชพรรณเป็นพันธุ์ไม้ในป่าเค็มป่าชายเลนและป่าดิบชื้น ภูมิทัศน์พื้นที่เป็นลานหิน ๓) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด บริเวณสวนโมกขพลารามเป็นพื้นที่ป่าประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด บรรยากาศร่มรื่นเงียบสงบเหมาะกับการปฏิบัติธรรม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สภาพแวดล้อมเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์แบบศรีวิชัย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม ไชยา อสม. สภาพแวดล้อมเป็นทุ่งนามีความเป็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเลี้ยงเบ็ด ซึ่งชุมชนได้มีการรวมกลุ่มทำไข่เค็มไชยา ๔) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ มีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์เป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกาง ต้นลำพู เกาะเสร้าง เป็นเกาะที่เกิดจากการพัดพาของสันทรายในทะเลที่มาสะสมกันนานวันเข้า ก็กลายเป็นเกาะทราย ที่มีต้นไม้ขึ้นมาพอให้ได้ร่มเงา เนื้อที่ไม่ได้มากในยามที่น้ำขึ้น แต่ขนาดจะกว้างใหญ่เพิ่มขึ้นไปอีกหลายเท่าในยามที่น้ำลง และกลุ่มทอผ้าไหม

๕. ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม ๑) กลุ่มชุมชนลีเล็ดผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ได้ร่วมกับชาวบ้านหมู่ที่ ๔ ร่วมแรงร่วมใจกันนำเงินจากโครงการ SML ของหมู่บ้านมาสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน อำเภอและจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในการก่อสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน โดยมีผู้ร่วมโครงการดังนี้ ๑. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๓. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๔. อำเภอพุนพิน ๕. องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด ๖. เครือข่าย

ชุมชนชายฝั่ง ๗. องค์กรเอกชน ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด โดยบริษัท เซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด ได้ร่วมกับพันธมิตรดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด กลุ่ม อสม. และชุมชนเลม็ด ๓) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พิพิธภัณฑ์อำเภอท่าฉาง เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก นำโดยพระครูสุกิตติธรรมคุณและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาทัวร์ไปชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการโดยใช้สถานที่วัดมูลเหล็กก่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ ๔) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดจัดทำโครงการป่าในเมือง เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงได้มีข้อสั่งการเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑ ให้สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๕ (สุราษฎร์ธานี) สำรวจคัดเลือกพื้นที่เพื่อจัดทำโครงการป่าในเมืองในพื้นที่บริเวณบ้านแหลมโพธิ์-แหลมทราย หมู่ที่ ๕ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคราชการที่เกี่ยวข้องใน และยังมีหน่วยงานที่สนับสนุนอีก ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักศิลปวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดเทศบาลตำบลพุมเรียง

๔.๒ พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี จากการเก็บข้อมูลเชิงเชิงคุณภาพ การสนทนากลุ่มผลการกำหนดเส้นทางสามารถกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวออกมาได้เป็น ๓ รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ ๑ เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน)

รูปแบบที่ ๒ เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน)

รูปแบบที่ ๓ เส้นทาง ๒ วัน ๑ คืน

๑) เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน)

๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) (๑) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติ ป่า ชายเลน Walk Way (๒) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน (๓) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ (๔) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน (๕) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน

๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง (๑) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมูลเหล็ก (๒) บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ

จุดเด่น การเดินทางมาท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน การเดินทางสะดวกไม่ไกลจากในเขตเมือง มีความปลอดภัยมีความหลากหลายของทรัพยากร ไฮไลต์สำคัญคือ ป่าชายเลน ป่ารุกทะเล ที่เป็นจุดแวะถ่ายรูปและเช็คอินเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาน้อยแต่อยากพักผ่อนได้บรรยากาศแบบวิถีชีวิตและที่เป็นจุดเด่นนอกเหนือจากนี้คือ การล่องเรือที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ ๒ อย่างคือ เรือยนต์และเรือพาย ส่วนเรือพายนักท่องเที่ยวสามารถพายเองได้ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย แชน้ำพุร้อนธรรมชาติ

สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ด้านการสร้างความประทับใจ การมาท่องเที่ยวแบบเข้ามาเย็นกลับจะสร้างความประทับใจในชุมชนได้เป็นอย่างดีการได้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนกลับไปเป็นที่ระลึก การได้เลือกชิมอาหารทะเลสด ขนมและอาหารท้องถิ่น การต้อนรับจากชาวบ้านจะสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวกลับมาอีกครั้ง

๒) เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน)

เริ่มจาก ๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) (๑) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way (๒) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน (๓) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ (๔) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน (๕) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง (๑) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมุลเหล็ก (๒) บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ

จุดเด่น ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้านดูหิ่งห้อยยามค่ำคืน พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ แช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ

ที่พักมีให้เลือกหลายแบบ โรงแรมที่อำเภอท่าฉาง การพักแบบโฮมสเตย์ที่ชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกพักได้ตามสะดวก

สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ด้านการเรียนรู้การอนุรักษ์ธรรมชาติ การได้มาสัมผัสวิถีชีวิตการท่องเที่ยวแบบสบาย ๆ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการการพักผ่อนสบาย ต้องการการเข้าถึงบรรยากาศของชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ และการเข้าใจภูมิปัญญาวัฒนธรรมของชุมชน การได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายให้เกิดจิตสำนึกเกิดการฟื้นฟูต่อไป

***หมายเหตุ** กิจกรรมเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของนักท่องเที่ยวและสภาพอากาศ

๓) เส้นทาง ๒ วัน ๑ คืน

วันแรก

๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) (๑) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่า ชายเลน Walk Way (๒) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน (๓) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ (๔) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน (๕) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน ๒) กลุ่มชุมชน ท่าฉาง (๑) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมุลเหล็ก (๒) บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ

วันที่สอง เริ่มจาก

๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด (๑) ศึกษาสถานที่ปฏิบัติธรรมสวนโมกขพลาราม (๒) ศึกษาแหล่งโบราณสถานวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร (๓) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไข่เค็ม อสม. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง (๑) ชมทิวทัศน์บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ (๒) ล่องเรือไปชมธรรมชาติเกาะเสร็จ (๓) ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง

สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ด้านคุณค่า การท่องเที่ยวแบบ ๒ วัน ๑ คืน เป็นการท่องเที่ยวแบบลึกซึ้งถึงการมาสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน การได้มาเรียนรู้วิถีชีวิต การเข้าใจถึงคุณค่าของ

ชุมชนเหล่านี้ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรมชุมชน ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การได้ลงมือทำไข่เค็ม การชมวิธีการทอผ้าไหม

เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน)

เวลา	กิจกรรมการท่องเที่ยว
๐๙.๐๐ น.	ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way ชุมชนลีเล็ด บ้านห้วยทรัพย์
๑๐.๐๐ น.	ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน
๑๑.๐๐ น.	พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ
๑๒.๐๐ น.	รับประทานอาหาร ชุมชนลีเล็ด บ้านห้วยทรัพย์
๑๔.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมุลเหล็ก
๑๕.๐๐ น.	แช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่ชุมชนท่าฉาง
๑๗.๐๐ น.	เดินทางกลับ

เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน)

เวลา	กิจกรรมการท่องเที่ยว
๐๙.๐๐ น.	ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way ชุมชนลีเล็ด บ้านห้วยทรัพย์
๑๐.๐๐ น.	ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน
๑๑.๐๐ น.	พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ
๑๒.๐๐ น.	รับประทานอาหาร ชุมชนลีเล็ด บ้านห้วยทรัพย์
๑๔.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมุลเหล็ก
๑๕.๐๐ น.	แช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่ชุมชนท่าฉาง
๑๖.๐๐ น.	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไข่เค็ม อสม. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑๗.๐๐ น.	ชมทิวทัศน์บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์
๑๘.๐๐ น.	ล่องเรือไปชมธรรมชาติเกาะเสรีจ
๑๙.๐๐ น.	เข้าพัก

เส้นทาง ๒ วัน ๑ คืน

เวลา	กิจกรรมการท่องเที่ยว
วันแรก	
๐๙.๐๐ น.	ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way ชุมชนลีเล็ด บ้านห้วยทรัพย์
๑๐.๐๐ น.	ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน
๑๑.๐๐ น.	พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ
๑๒.๐๐ น.	รับประทานอาหาร ชุมชนลีเล็ด บ้านห้วยทรัพย์
๑๔.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมุลเหล็ก
๑๕.๐๐ น.	แช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ที่ชุมชนท่าฉาง
๑๗.๐๐ น.	เดินทางกลับ
วันที่สอง	

๐๙.๐๐ น.	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไข่เค็ม อสม. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑๐.๐๐ น.	ศึกษาแหล่งโบราณสถานวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร
๑๑.๐๐ น.	ศึกษาสถานที่ปฏิบัติธรรมสวนโมกขพลาราม
๑๓.๐๐ น.	ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง
๑๔.๐๐ น.	ชมทิวทัศน์บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์
๑๕.๐๐ น.	ล่องเรือไปชมธรรมชาติเกาะเสรีจ
๑๗.๐๐ น.	เข้าที่พัก

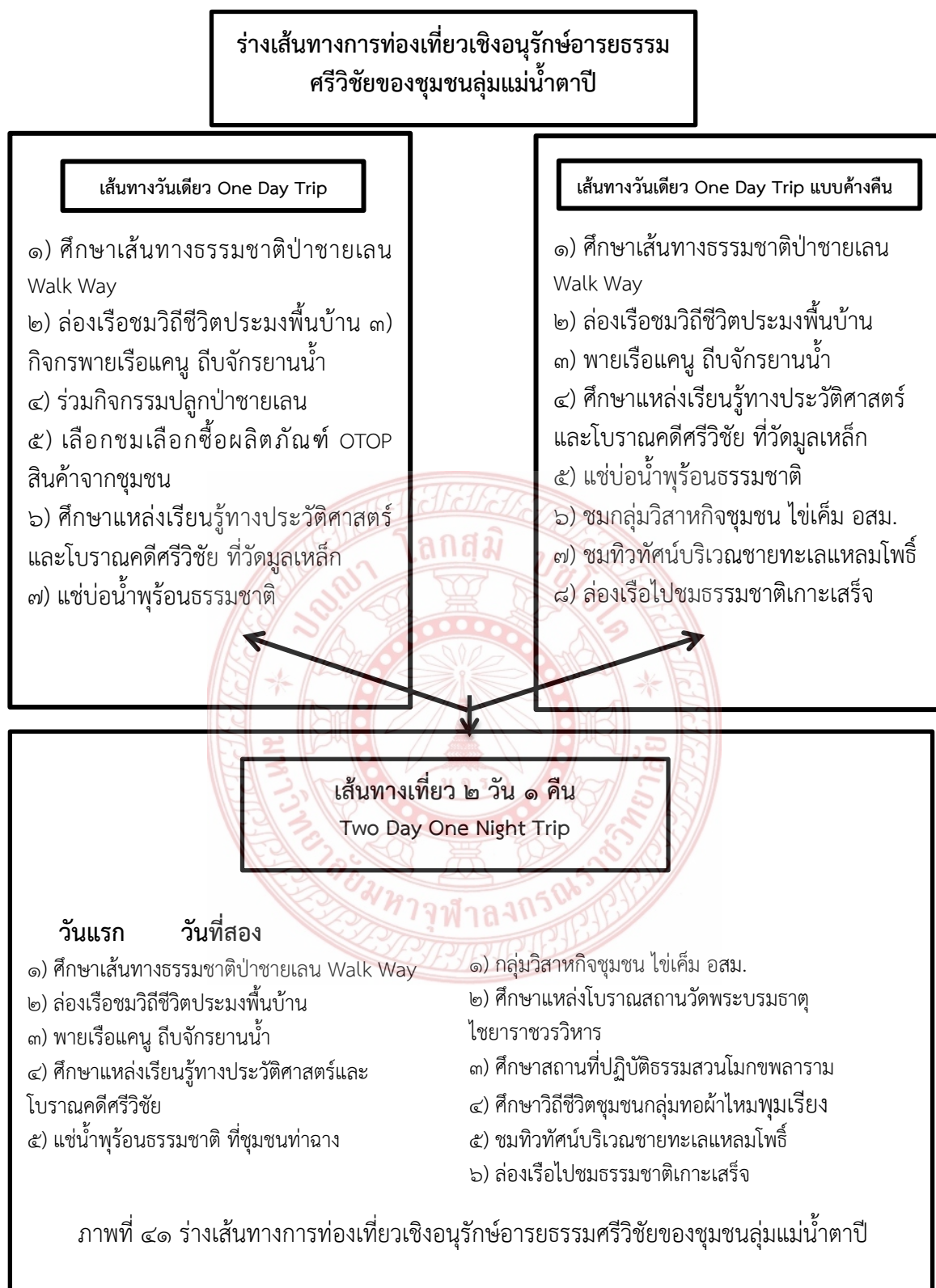
ร่างแผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

จากแผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ ๒ เส้นทาง ดังนี้ **เส้นทางที่ ๑** เดินทางจากอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง โดยใช้ทางหลวงชนบท ๒๐๐๗ ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไปก็ถึงชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉางใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ ถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมุลเหล็ก จากบ่อน้ำพุร้อนไปกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดไปยังวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ถึงสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวขวาไปยังทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ทางด้านซ้ายมือ จากวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ถึงสี่แยกโมถ่ายเลี้ยวซ้าย ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑ ถึงสวนโมกขพลารามทางด้านขวามือ จากสวนโมกขพลารามไปยังกลุ่มชุมชนพุมเรียง ถึงสี่แยกไชยาเลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ถึงสี่แยกท่าโพธิ์ตรงไป ถึงกลุ่มชุมชนพุมเรียง สำหรับเกาะเสรีจต้องนั่งเรือประมาณ ๒๕ นาที **เส้นทางที่ ๒** เดินทางจากสนามบินนานาชาติ สุราษฎร์ธานีไปยังสวนโมกขพลาราม ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑ ที่มุ่งหน้าไปทางจังหวัดชุมพร อยู่ทางด้านซ้ายมือ จากสวนโมกขพลารามไปยังวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ถึงสี่แยกโมถ่ายเลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ทางด้านขวามือ จากวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ถึงสี่แยกท่าโพธิ์ตรงไประยะทางประมาณ ๙ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดไข่เค็ม อสม.ถึงสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ ทางด้านขวามือ จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด ไข่เค็ม อสม. ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร อยู่ทางด้านซ้ายมือ ตรงไปถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมุลเหล็ก จากวัดมุลเหล็กตรงไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) ใช้ทางหลวงชนบท ๒๐๐๗ ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวซ้ายไประยะห่างจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ๑๒ กิโลเมตร

ร่างแผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

ภาพที่ ๔๐ ร่างแผนที่เส้นทางและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

แผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

จากแผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชน
 ลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่ง
 ท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด
 และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ ๒ เส้นทาง ดังนี้ **เส้นทางที่ ๑**
 เดินทางจากอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์)
 ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร โดยใช้ทางหลวงชนบท ๒๐๐๗ ถึงสี่
 แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) จากกลุ่ม
 ท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉางใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ ระยะทาง ๑๒
 กิโลเมตร ถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก จากวัดมูลเหล็กไปบ่อ
 น้ำพุร้อนระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุร้อนไปกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดระยะทาง ๖ กิโลเมตร
 จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดไปยังวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ถึงสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวขวาไปยัง
 ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร ทางด้านซ้ายมือ จากวัดพระบรมธาตุไชยาราช
 วรวิหาร ประมาณ ๓ กิโลเมตรถึงสี่แยกโมถ่ายเลี้ยวซ้าย ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑ ระยะทาง ๕
 กิโลเมตรถึงสวนโมกขพลารามทางด้านขวามือ จากสวนโมกขพลารามไปยังกลุ่มชุมชนพุมเรียง
 ระยะทางประมาณ ๕ กิโลเมตร ถึงสี่แยกไชยาเลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ถึงสี่แยก ท่า
 โพธิ์ตรงไประยะทางประมาณ ๙ กิโลเมตร ถึงกลุ่มชุมชนพุมเรียง สำหรับเกาะเสรีต้องนั่งเรือ
 ประมาณ ๒๕ นาที **เส้นทางที่ ๒** เดินทางจากสนามบินนานาชาติสุราษฎร์ธานีไปยังสวนโมกขพลาราม
 ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑ ที่มุ่งหน้าไปทางจังหวัดชุมพร ระยะทางประมาณ ๓๖ กิโลเมตร อยู่
 ทางด้านซ้ายมือ จากสวนโมกขพลารามไปยังวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ประมาณ ๓ กิโลเมตร
 ถึงสี่แยกโมถ่ายเลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร ทางด้านขวามือ จาก
 วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ถึงสี่
 แยกท่าโพธิ์ตรงไประยะทางประมาณ ๙ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงไปยังกลุ่ม
 ท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด ไข่เค็ม อสม. ถึงสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ ระยะทาง
 ๑๒ กิโลเมตร ทางด้านขวามือ จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด ไข่เค็ม อสม. ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน
 ท่าฉาง บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร อยู่ทางด้านซ้ายมือ ตรงไปถึงแหล่งเรียนรู้ทาง
 ประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก ระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากวัดมูลเหล็กตรงไปยังกลุ่ม
 ท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) ใช้ทางหลวงชนบท ๒๐๐๗ ระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร
 ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวซ้ายไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ระยะห่างจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ๑๒ กิโลเมตร

การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชน
 ลุ่มแม่น้ำตาปี จากการสนทนากลุ่ม พบว่า จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งเปิดโอกาสเส้นทางหลักใน
 การท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อให้มีเครือข่าย การเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นทาง คือ นักท่องเที่ยวและ
 ปลายทางคือ แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความร่วมมือของเครือข่ายเป็น
 การทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน^{๖๘} การสร้างเครือข่ายการทำงานในการ

^{๖๘} คุณเทพสิน ผ่องแก้ว, ผู้อำนวยการท่องเที่ยวไทยสำนักงานสุราษฎร์ธานี, สนทนากลุ่ม, วันที่ ๓
 ตุลาคม ๒๕๖๑

เชื่อมโยงงานจากชุมชน วิธีการ คือ การส่งต่อ คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบางไปไม้ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนคลองน้อย กิจกรรมการท่องเที่ยวคือ ล่องเรือ ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน ชมทิวทัศน์ ในขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการที่จะดูลิง เดินชมป่าชายเลน ก็ต้องส่งไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) หากต้องการแช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ต้องไปที่กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการทำไข่เค็ม ต้องกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด การทอผ้าไหม ต้องเป็นกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุ่มเรียง เป็นต้น^{๖๙} ในแต่พื้นที่การท่องเที่ยวต้องมีอัตลักษณ์ และภาพลักษณ์ที่ดีในการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวประทับใจที่ได้มาท่องเที่ยว อัตลักษณ์ของการท่องเที่ยว เช่น การมาท่องเที่ยวที่อำเภอขนอมต้องมาดูปลาโลมาสีชมพู^{๗๐} แนวทางในการการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวมีวิธีการอย่างไรให้เกิดการอนุรักษ์และให้สิ่งที่เป็นธรรมชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ลิง และการคงอยู่ของวิถีชีวิตชาวบ้าน^{๗๑} สำหรับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทางแหล่งท่องเที่ยวควรมีป้ายบอกให้ชัดเจน บางแหล่งท่องเที่ยวมีลิง ดังนั้นการให้อาหารลิงเป็นสิ่งสำคัญ อาจจะเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม ควรมีบริเวณการให้อาหารลิง ควรมีการประชาสัมพันธ์และการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะการทิ้งขยะ

สรุปการพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนแม่ลุ่มน้ำตาปี ดังนี้ ๑) ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการตนเองให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวที่บ่งบอกถึงความเป็นอนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน โบราณสถาน ซึ่งแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน ๒) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนให้ชุมชนเข้ามาส่วนร่วม ๓) ภาครัฐมีบทบาทในการสนับสนุน ๔) ภาคเอกชนบทบาทในการสนับสนุน ๕) การมีส่วนร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยวด้านการเรียนรู้ ขับเคลื่อน และการประชาสัมพันธ์

^{๖๙} คุณจริญญา ศรีรักษ์, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวบางไปไม้, สนทนากลุ่ม, วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

^{๗๐} คุณพรชัย มาลาสกุลชัย, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว บริษัท พันทิพย์ จำกัด, สนทนากลุ่ม วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

^{๗๑} คุณจากรุ ทิพย์ศักดิ์, นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ตำแหน่งที่ปรึกษาอนุรักษ์วัฒนธรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี, สนทนากลุ่ม วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

แผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

ภาพที่ ๔๒ แผนที่เส้นทางและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

๔.๓ เสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การวิจัยเรื่องเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดศักยภาพในการจัดการตนเองของวิวัตน์ชัย บุญยภักดิ์ และแนวคิดของ ชัชชัย สุจริต ศักยภาพในการจัดการตนเอง ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑. ด้านพื้นที่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีความเป็นธรรมชาติที่ไม่มีการตัดแปลงและเป็นแหล่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มีสภาพของเส้นทางการเดินทางที่สะดวก โดยเฉพาะเส้นทางหลักในการเดินทางได้หลากหลาย เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ สัญญาณโทรศัพท์ น้ำประปา ไฟฟ้าและการรักษาความปลอดภัย ๔. ด้านสภาพแวดล้อม สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว และ ๕. ด้านการมีส่วนร่วม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนอย่างไร นอกจากนี้ในส่วนของการสร้างเส้นทางนั้นผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดของ คีฟส์ (keeves) ในการสร้างเส้นทางนั้นก็คือผู้วิจัยจะสร้างรูปแบบเชิงภาษา ที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมายประกอบ โดยผู้วิจัยจะทำแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวมาผสมผสานกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

ดังนั้นการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีที่สร้างขึ้นในครั้งนี้จึงเป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน การทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและการสนทนากลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยสามารถยกร่างเส้นทาง เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ที่มีชื่อว่า “LIFE SMILE” ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยได้แก่ สำหรับการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

- ๑) L = Learning Center (แหล่งเรียนรู้)
- ๒) I = Identity of the community (อัตลักษณ์ชุมชน)
- ๓) F = Forest Resources (ทรัพยากรป่าไม้)
- ๔) E = Environmental Conservation (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม)
- ๕) S = Sustainable Community (ชุมชนยั่งยืน)
- ๖) M= Mangrove Forest (ป่าชายเลน)
- ๗) I= Image (ภาพลักษณ์)
- ๘) L= Local Wisdom (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)
- ๙) E= Ecosystem (ระบบนิเวศ)

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถให้คำอธิบายแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาเส้นทาง LIFE SMILE ที่ได้จากการศึกษาชุมชน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือไม่

ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่าตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ มีรายละเอียดดังนี้

๑. L = Learning Center (แหล่งเรียนรู้) หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้จะมี ๒ ประเภทแหล่งเรียนรู้ภายใน และแหล่งเรียนรู้ภายนอก แหล่งเรียนรู้ภายนอกได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถาน ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี บุคคลสำคัญในท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด

๒. I = Identity of the community (อัตลักษณ์ชุมชน) หมายถึง ลักษณะเฉพาะถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชุมชนในเรื่องของงาน ประเพณี วัฒนธรรม อาหารการกิน การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตชุมชน การประกอบอาชีพ และภาษาถิ่นของชุมชนนั้น ๆ และชุมชนยังคงสามารถรักษาวัฒนธรรมวิถีแบบเดิม ๆ ไว้ จนเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น การแต่งกายมาทำบุญที่วัด ต้องเป็นกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง การอนุรักษ์ป่าชายเลนต้องมาที่ชุมชนลีเล็ดเท่านั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตไข่เค็ม อำเภอยะโฮง

๓. F : Forest Resources (ทรัพยากรป่าไม้) หมายถึง ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนการนำทรัพยากรป่าไม้มาประยุกต์ โดยการนำการท่องเที่ยวมาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด สวนโมกขพลาราม

๔. E : Environmental Conservation (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) หมายถึง การที่แต่ละชุมชนมีวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีการคำนึงถึงระยะเวลาที่ใช้ให้ยาวนานให้เสียหายน้อยที่สุดโดยให้ผู้นำชุมชนชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๕. S : Sustainable Community (ชุมชนยั่งยืน) หมายถึง สภาพพื้นที่ของแต่ละชุมชนมีการทำอาชีพหลักและการดำเนินวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน เช่น การทำการเกษตรด้วยพื้นที่และวิถีชีวิตของอาชีพที่ต้องอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งผู้นำและชุมชนต้องดำรงความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนไว้ โดยผ่านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพิ่มองค์ความรู้มีการจัดการที่เน้นด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม การที่ชุมชนแต่ละชุมชนมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ทรัพยากรป่าไม้ โกงกาง ต้นจาก ต้นลำพู ซึ่งเป็นจุดเด่นและมีความอุดมสมบูรณ์ชาวบ้านสามารถนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ จะต้องรู้จักถึงคุณค่าไม่ทำลายให้เสียหายช่วยกันดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่เหล่านี้ให้คงอยู่ตลอดไป เช่น ต้นจากที่ขึ้นอยู่ริมคลองนอกจากชาวบ้านจะใช้ประโยชน์จากต้นจากโดยการตัดไปทำจากมุงหลังคาทำขนม หมวก แต่ถ้าตัดไปขายหมดความสวยงาม ก็จะหมดไปจากทรัพยากรจะส่งผลให้ชุมชนจะต้องมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์มีน้ำที่สะอาดมีระบบนิเวศน์ที่อุดมสมบูรณ์จึงจะทำให้เกิดชุมชนที่ยั่งยืนปลา เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

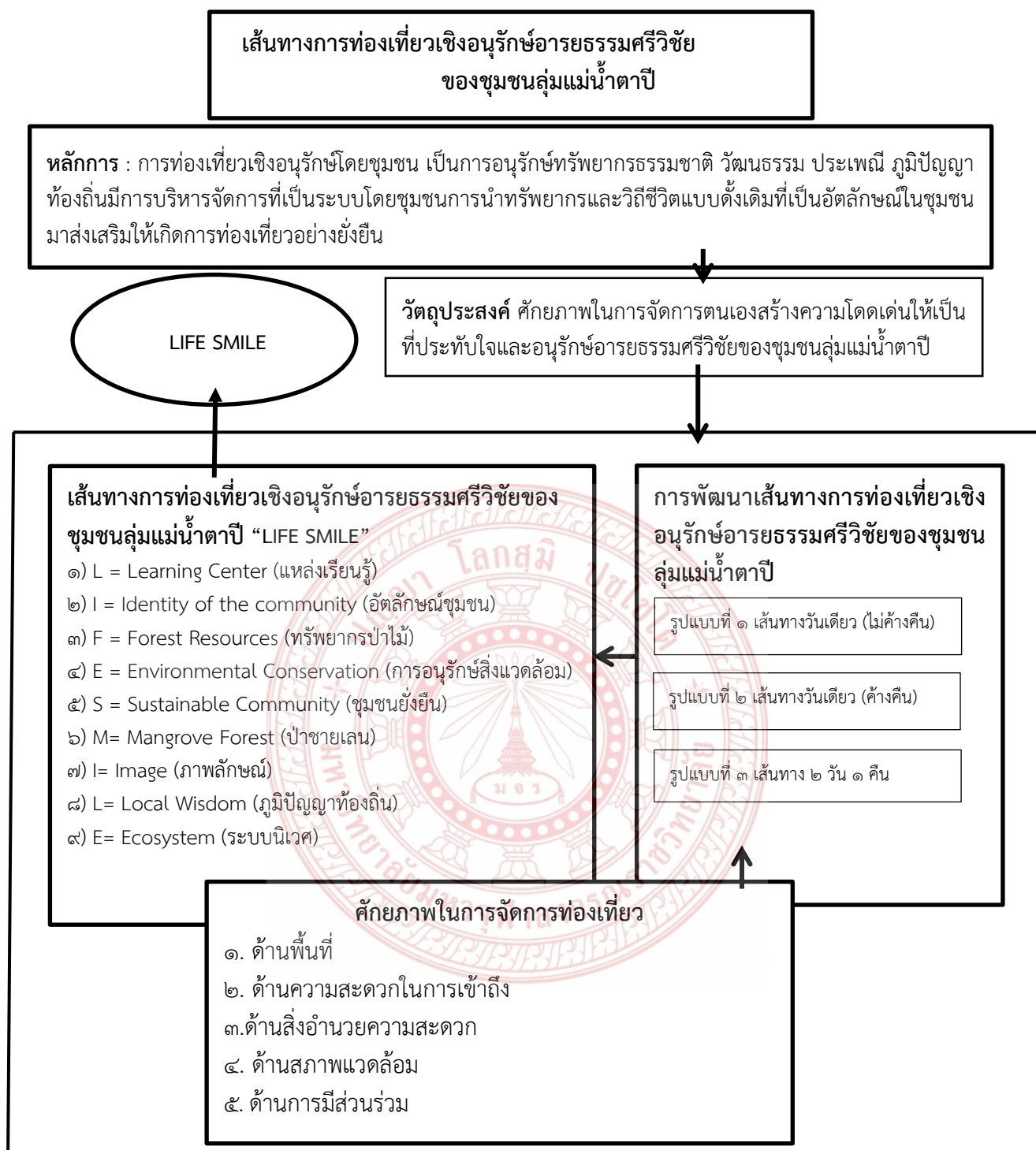
๖. M= Mangrove Forest (ป่าชายเลน) หมายถึง ป่าไม้ผลัดใบประเภทป่าพรุชนิดหนึ่ง พบตามชายฝั่งทะเล หรือบริเวณปากแม่น้ำที่มีดินโคลน และน้ำทะเลท่วมถึง ลักษณะของป่าชนิดนี้จะ

เป็นป่าที่มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น แต่ละชนิดมีรากค้ำยันและรากหายใจแตกต่างกันไป พันธุ์ไม้ที่พบ ได้แก่ โกงกาง ประสัก โปรงหรือแสม ลำพู และลำแพน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๗. I = Image (ภาพลักษณ์) หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวหรือหน่วยงานธุรกิจแห่งใดแห่งหนึ่ง ภาพลักษณ์ดังกล่าวนี้ จะหมายรวมไปถึงด้านการบริหารหรือการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย และรวมไปถึงสินค้าและบริการที่มีจำหน่าย ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก บุคคลที่ให้บริการ เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด สวนโมกขพลาราม มีสถานที่ปฏิบัติธรรมแหล่งบ่มเพาะความรู้ทางพระพุทธศาสนา

๘. L : Local Wisdom (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) หมายถึง ความรู้ความสามารถของชาวบ้านด้านต่าง ๆ ที่ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตมีการสืบทอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งบ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนที่คงวิถีแบบดั้งเดิมไว้ ฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญและอัตลักษณ์ของชุมชนที่ช่วยในเรื่องการดำรงชีวิตการท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากร ดังนั้นทุกชุมชนมีภูมิปัญญาที่เป็นจุดเด่น เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดมี ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทำไข่เค็ม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง มีภูมิปัญญาเรื่องการรักษาโรค กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้าไหม

๙. E = Ecosystem (ระบบนิเวศ) หมายถึง หน่วยพื้นที่หนึ่งประกอบด้วยสังคมของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่ร่วมกัน เช่น อากาศ น้ำและดินอินทรีย์ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันเป็นระบบ ระบบนิเวศมีขนาดเท่าใดก็ได้ แต่ปกติครอบคลุมพื้นที่เฉพาะจำกัด เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่าระบบนิเวศ เอื้อประโยชน์ในแง่ของการตอบสนองความต้องการต่อการดำรงชีวิต เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคในระบบนิเวศ สามารถควบคุมการเพิ่มหรือลดผลผลิตทางการเกษตร การควบคุมศัตรูพืช การทำให้ผลผลิตทางการเกษตร เพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องลงทุนเพิ่ม และความรู้เรื่องระบบนิเวศยังเป็นพื้นฐานในการรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

ภาพที่ ๔๓ เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อการใช้เส้นทาง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งเป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาศักยภาพในการ

จัดการตนเองของชุมชน การทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและการสนทนากลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยสามารถยกร่าง
เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

เงื่อนไขของการสร้างเส้นทาง ที่มีชื่อว่า LIFE SMILE ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับ
การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ได้แก่

- ๑) L = Learning Center (แหล่งเรียนรู้)
- ๒) I = Identity of the community (อัตลักษณ์ชุมชน)
- ๓) F = Forest Resources (ทรัพยากรป่าไม้)
- ๔) E = Environmental Conservation (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม)
- ๕) S = Sustainable Community (ชุมชนยั่งยืน)
- ๖) M= Mangrove Forest (ป่าชายเลน)
- ๗) I= Image (ภาพลักษณ์)
- ๘) L= Local Wisdom (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)
- ๙) E= Ecosystem (ระบบนิเวศ)

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี (๒) เพื่อศึกษาพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี (๓) เพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ๓ แบบ คือ (๑) การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เส้นทางท่องเที่ยว ภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน และแนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น (๒) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) มี ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๑ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน ๓) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน (๓) สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาสร้างเป็นเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี การศึกษาเอกสารข้อมูลภาคสนามการสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งกับอาศัยแนวคิดทฤษฎีมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการตนเอง เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลนำเสนอผลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) สามารถสรุปเป็น ๕ ประเด็น ดังนี้

๑. ด้านพื้นที่ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านพื้นที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่คงเป็นความธรรมชาติมากที่สุด ประกอบด้วย ๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน เป็นแหล่งเรียนรู้ ระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติประกอบด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์หลากหลายชนิด ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้านแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์ป่าน้ำพุร้อนธรรมชาติ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ๓) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ภาพลักษณ์แหล่งบ่มเพาะความรู้ทางพระพุทธศาสนา มีสถานปฏิบัติธรรมชั้นแนวหน้าของเมืองไทย โบราณสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของภาคใต้ ๔) และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง

อนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ทะเล ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชนยั่งยืน มีทิวทัศน์สวยงาม วิถีชีวิต ทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์ มีรูปปั้นม้ายักษ์ นอกจากนี้ยังมีเกาะเสร็จ เกาะเล็กที่มีเนื้อที่ไม่ มาก ชายหาดด้านหนึ่งเป็นทราย ส่วนอีกด้านเป็นหาดดินเลนที่ถูกทับถมจากตะกอนทรายและตะกอน ดินเลนปากแม่น้ำตาปี ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนการท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง

๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่ม ท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเสม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้าน ความสะดวกในการเข้าถึง กล่าวคือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน การเดินทางสามารถใช้ เส้นทางถนนสายพุนพิน- สุราษฎร์ธานี เลี้ยวซ้ายไปตามถนนข้ามสะพานพระจุลจอมเกล้าข้ามแม่ น้ำตาปี แล้วกลับรถได้สะพานข้ามทางรถไฟขั้บรมุ่งไปถึงสามแยกวัดดอนกฐินแล้วเลี้ยวซ้ายไปตาม ถนนพุนพิน-ไชยสาขาล่างทางหลวง ๔๑๑๒ ถึงสามแยกเลี้ยวขวาไปตามถนนทุ่งโพธิ์-ลีเล็ดประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงชุมชนป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์ ตำบลลีเล็ด หากเดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ขับตรงไปถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงชุมชนป่าในเมืองบ้านห้วย ทรัพย์ จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ดไประยะทาง ๑๒ กิโลเมตร ถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมุลเหล็ก จากวัดมุลเหล็กไปบ่อน้ำพุร้อนระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุ ร้อนไปกลุ่มชุมชนเสม็ดระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเสม็ดไปยังกลุ่มท่องเที่ยว ชุมชนพุมเรียงระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร

๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่ม ท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเสม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านสิ่ง อำนวยความสะดวก มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งใน การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พัก ๒) ร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง ๔) กิจกรรมสันทนา การ ๕) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศ เตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ ๖) ร้านค้า

๔. ด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่ น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยว ชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเสม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้าน สภาพแวดล้อม ๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้ชื่อว่าเป็น “ป่าเมซอน เมืองไทย” มีระบบนิเวศแบบ ๒ น้ำ หรือเรียกว่า “น้ำกร่อย” ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้ง พรรณไม้และพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ อีกทั้งป่าชายเลนยังให้ประโยชน์ทั้งช่วย ป้องกันภัยธรรมชาติ และยังเป็นประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง แหล่ง เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีอุณหภูมิประมาณ ๖๐ องศา เซนเซียส สภาพน้ำเป็นน้ำที่มีเกลือแร่เจือปน มีรสเค็มเล็กน้อย แต่ไม่มีกลิ่นแร่ เป็นดินป่าพรุน้ำเค็ม พิษพรรณเป็นพันธุ์ไม้ในป่าเค็มป่าชายหาดและป่าดิบชื้น ภูมิทัศน์พื้นที่เป็นลานหิน ๓) กลุ่มท่องเที่ยว

ชุมชนเลม็ด บริเวณสวนโมกขพลารามเป็นพื้นที่ป่าประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด บรรยากาศร่มรื่นเงียบสงบเหมาะกับการปฏิบัติธรรม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สภาพแวดล้อมเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ แบบศรีวิชัย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม ไชยา อสม. สภาพแวดล้อมเป็นทุ่งนาที่มีความเป็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเลี้ยงเป็ด ซึ่งชุมชนได้มีการรวมกลุ่มทำไข่เค็มไชยา ๔) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ มีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเลและสวนสาธารณะแหลมโพธิ์เป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกาง ต้นลำพู เกาะเสร็จ เป็นเกาะที่เกิดจากการพัดพาของสันททรายในทะเลที่มาสะสมกันนานวันเข้า ก็กลายเป็นเกาะทราย ที่มีต้นไม้ขึ้นมาพอให้ได้ร่มเงา เนื้อที่ไม้ได้มากในยามที่น้ำขึ้น แต่ขนาดจะกว้างใหญ่เพิ่มขึ้นไปอีกหลายเท่าในยามที่น้ำลง และกลุ่มทอผ้าไหม

๕. ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม ๑) กลุ่มชุมชนลีเล็ด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ได้ร่วมกับชาวบ้านหมู่ที่ ๔ ร่วมแรงร่วมใจกันนำเงินจากโครงการ SML ของหมู่บ้านมาสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน อำเภอและจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในการก่อสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน โดยมีผู้ร่วมโครงการดังนี้ ๑.จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๓.องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๔.อำเภอพุนพิน ๕.องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด ๖.เครือข่ายชุมชนชายฝั่ง ๗.องค์กรเอกชน ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด โดยบริษัท เซฟรอน ประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด ได้ร่วมกับพันธมิตรดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด กลุ่ม อสม. และชุมชนเลม็ด ๓) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พิพิธภัณฑ์อำเภอท่าฉาง เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก นำโดยพระครูสุกิตติธรรมคุณและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการโดยใช้สถานที่วัดมูลเหล็กก่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ ๔) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดจัดทำโครงการป่าในเมือง เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงได้มีข้อสั่งการเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑ ให้สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๕ (สุราษฎร์ธานี) สำรวจคัดเลือกพื้นที่เพื่อจัดทำโครงการป่าในเมืองในพื้นที่บริเวณบ้านแหลมโพธิ์-แหลมทราย หมู่ที่ ๕ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาการที่เกี่ยวข้องใน และยังมีหน่วยงานที่สนับสนุนอีก ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักศิลปะวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลพุมเรียง

๕.๑.๒ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี จากการศึกษาข้อมูลเชิงเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูล

สำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ โดยเน้นผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย พร้อมทั้งนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ด้วย จำนวน ๔ แห่ง ผลการกำหนดเส้นทางสามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวออกมาได้เป็น ๓ รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ ๑ เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน)

รูปแบบที่ ๒ เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน)

รูปแบบที่ ๓ เส้นทาง ๒ วัน ๑ คืน

๑) เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน)

๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) (๑) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way (๒) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน (๓) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ (๔) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน (๕) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน

๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง (๑) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศรีวิชัยที่วัดมุลเหล็ก (๒) บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ

จุดเด่น การเดินทางมาท่องเที่ยวที่มีความสะดวกสบายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน การเดินทางสะดวกไม่ไกลจากในเขตเมือง มีความปลอดภัยมีความหลากหลายของทรัพยากร ไฮไลต์สำคัญคือ ป่าชายเลน ป่ารุกทะเล ที่เป็นจุดแวะถ่ายรูปและเช็คอินเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาน้อยแต่อยากพักผ่อนได้บรรยากาศแบบวิถีชีวิตและเป็นจุดเด่นนอกเหนือจากนี้คือ การล่องเรือที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ ๒ อย่างคือ เรือยนต์และเรือพาย ส่วนเรือพายนักท่องเที่ยวสามารถพายเองได้ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ

สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่าตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ ด้านการสร้างความปลอดภัย การมาท่องเที่ยวแบบเข้ามาเย็นกลับจะสร้างความประทับใจในชุมชนได้เป็นอย่างดีการได้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนกลับไปเป็นของที่ระลึก การได้เลือกชิมอาหารทะเลสด ขนมและอาหารท้องถิ่น การต้อนรับจากชาวบ้านจะสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวกลับมาอีกครั้ง

๒) เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน)

เริ่มจาก ๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) (๑) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way (๒) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน (๓) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ (๔) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน (๕) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง (๑) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมุลเหล็ก (๒) บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ

จุดเด่น ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน ดูหิ่งห้อยยามค่ำคืน พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ แหล่งน้ำพุร้อนธรรมชาติ

ที่พิกมีให้เลือกหลายแบบ โรงแรมที่อำเภอท่าฉาง การพักแบบโฮมสเตย์ที่ชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกพักได้ตามสะดวก

สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ด้านการเรียนรู้การอนุรักษ์ธรรมชาติ การได้มาสัมผัสวิถีชีวิตการท่องเที่ยวแบบสบาย ๆ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการการพักผ่อนสมอง ต้องการเข้าถึงบรรยากาศของชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ และการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมของชุมชน การได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายให้เกิดจิตสำนึกเกิดการฟื้นฟูต่อไป

***หมายเหตุ กิจกรรมเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของนักท่องเที่ยวและสภาพอากาศ**

๓) เส้นทาง ๒ วัน ๑ คืน

วันแรก

๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) (๑) ศึกษาเส้นทางธรรมชาติป่าชายเลน Walk Way (๒) ล่องเรือชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน (๓) พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ (๔) ร่วมกิจกรรมปลูกป่าชายเลน (๕) เลือกชมเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าจากชุมชน ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง (๑) ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย ที่วัดมูลเหล็ก (๒) บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ

วันที่สอง เริ่มจาก

๑) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด (๑) ศึกษาสถานที่ปฏิบัติธรรมสวนโมกขพลาราม (๒) ศึกษาแหล่งโบราณสถานวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร (๓) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไข่เค็ม อสม. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง (๑) ชมทิวทัศน์บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ (๒) ล่องเรือไปชมธรรมชาติเกาะเสรี (๓) ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมพุมเรียง

สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ด้านคุณค่า การท่องเที่ยวแบบ ๒ วัน ๑ คืน เป็นการท่องเที่ยวแบบลึกซึ้งถึงการมาสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน การได้มาเรียนรู้วิถีชีวิต การเข้าใจถึงคุณค่าของชุมชนเหล่านี้ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรมชุมชน ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การได้ลงมือทำไข่เค็ม การชมวิธีการทอผ้าไหม

สรุปแผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

จากแผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม พบว่า สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางได้ ๒ เส้นทาง ดังนี้ **เส้นทางที่ ๑** เดินทางจากอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร โดยใช้ทางหลวงชนบท ๒๐๐๗ ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉางใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ ระยะทาง ๑๒

กิโลเมตร ถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก จากวัดมูลเหล็กไปบ่อน้ำพุร้อนระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุร้อนไปกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดไปยังวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ถึงสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวขวาไปยังทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร ทางด้านซ้ายมือ จากวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ประมาณ ๓ กิโลเมตรถึงสี่แยกโมถ่ายเลี้ยวซ้าย ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑ ระยะทาง ๕ กิโลเมตรถึงสวนโมกขพลารามทางด้านขวามือ จากสวนโมกขพลารามไปยังกลุ่มชุมชนพุมเรียง ระยะทางประมาณ ๕ กิโลเมตร ถึงสี่แยกไชยาเลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ถึงสี่แยก ท่าโพธิ์ตรงไประยะทางประมาณ ๙ กิโลเมตร ถึงกลุ่มชุมชนพุมเรียง สำหรับเกาะเสร็จต้องนั่งเรือประมาณ ๒๕ นาที **เส้นทางที่ ๒** เดินทางจากสนามบินนานาชาติสุราษฎร์ธานีไปยังสวนโมกขพลาราม ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑ ที่มุ่งหน้าไปทางจังหวัดชุมพร ระยะทางประมาณ ๓๖ กิโลเมตร อยู่ทางด้านซ้ายมือ จากสวนโมกขพลารามไปยังวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ประมาณ ๓ กิโลเมตร ถึงสี่แยกโมถ่ายเลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร ทางด้านขวามือ จากวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๑๑ ถึงสี่แยกท่าโพธิ์ตรงไประยะทางประมาณ ๙ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด ไข่เค็ม อสม. ถึงสี่แยกท่าโพธิ์เลี้ยวขวา ใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ ระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร ทางด้านขวามือ จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด ไข่เค็ม อสม. ไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ระยะทาง ๖ กิโลเมตร อยู่ทางด้านซ้ายมือ ตรงไปถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก ระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากวัดมูลเหล็กตรงไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) ใช้ทางหลวงชนบท ๒๐๐๗ ระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวซ้ายไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ระยะห่างจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ๑๒ กิโลเมตร

การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี จากการสนทนากลุ่ม พบว่า จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งเปิดโอกาสเส้นทางหลักในการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อมีเครือข่าย การเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นทาง คือ นักท่องเที่ยวและปลายทางคือ แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความร่วมมือของเครือข่ายเป็นการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน การสร้างเครือข่ายการทำงานในการเชื่อมโยงงานจากชุมชน วิธีการ คือ การส่งต่อ คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบางใบไม้ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนคลองน้อย กิจกรรมการท่องเที่ยวคือ ล่องเรือ ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน ชมหิ่งห้อย ในขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการที่จะดูลิง เดินชมป่าชายเลน ก็ต้องส่งไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) หากต้องการแช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ต้องไปที่กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการทำไข่เค็ม ต้องกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด การทอผ้าไหม ต้องเป็นกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง เป็นต้น ในแต่พื้นที่การท่องเที่ยวต้องมีอัตลักษณ์ และภาพลักษณ์ที่ดีในการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวประทับใจที่ได้มาท่องเที่ยว อัตลักษณ์ของการท่องเที่ยว เช่น การมาท่องเที่ยวที่อำเภอขนอมต้องมาดูปลาโลมาสีชมพู แนวทางในการการอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวมีวิธีการอย่างไรให้เกิดการอนุรักษ์และให้สิ่งที่เป็นธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ลิง และการคงอยู่ของวิถีชีวิตชาวบ้าน สำหรับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทางแหล่งท่องเที่ยวควรมีป้ายบอกให้ชัดเจน บางแหล่งท่องเที่ยวมีลิง ดังนั้นการให้อาหารลิงเป็นสิ่งสำคัญ

อาจจะเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม การมีการประชาสัมพันธ์ และการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะขยะ

สรุปการพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี ดังนี้ ๑) ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการตนเองให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่บ่งบอกถึงความเป็นอนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน โบราณสถาน ซึ่งแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน ๒) ผู้นำชุมชน ปรากฏชาวบ้านต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ๓) ภาครัฐมีบทบาทในการสนับสนุน ๔) ภาคเอกชนบทบาทในการสนับสนุน ๕) การมีส่วนร่วมเครือข่ายการท่องเที่ยวด้านการเรียนรู้ ขับเคลื่อน และการประชาสัมพันธ์

๕.๑.๓ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี

การวิจัยเรื่องเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดศักยภาพในการจัดการตนเองของวิวัฒน์ชัย บุญยภักดี และแนวคิดของซัชชัย สุจริต ศักยภาพในการจัดการตนเอง ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑. ด้านพื้นที่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีความเป็นธรรมชาติที่ไม่มีการตัดแปลงและเป็นแหล่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มีสภาพของเส้นทางเดินทางที่สะดวก โดยเฉพาะเส้นทางหลักในการเดินทางได้หลากหลาย เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ สัญญาณโทรศัพท์ น้ำประปา ไฟฟ้าและการรักษาความปลอดภัย ๔. ด้านสภาพแวดล้อม สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว และ ๕. ด้านการมีส่วนร่วม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนอย่างไร นอกจากนี้ในส่วนของการสร้างเส้นทางนั้นผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดของ คีฟส์ (keeves) ในการสร้างเส้นทางนั้นก็คือผู้วิจัยจะสร้างเส้นทางเชิงภาษา ที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมายประกอบ โดยผู้วิจัยจะทำแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวมาผสมผสานกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี

ดังนั้นการสร้าง เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปีที่สร้างขึ้นในครั้งนี้จึงเป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน การทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและการสนทนากลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยสามารถยกร่างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี ที่มีชื่อว่า “LIFE SMILE” ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยได้แก่ สำหรับการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี

๑) L = Learning Center (แหล่งเรียนรู้)

๒) I = Identity of the community (อัตลักษณ์ชุมชน)

- ๓) F = Forest Resources (ทรัพยากรป่าไม้)
- ๔) E = Environmental Conservation (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม)
- ๕) S = Sustainable Community (ชุมชนยั่งยืน)
- ๖) M= Mangrove Forest (ป่าชายเลน)
- ๗) I= Image (ภาพลักษณ์)
- ๘) L= Local Wisdom (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)
- ๙) E= Ecosystem (ระบบนิเวศ)

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถให้คำอธิบายแนวคิดที่ใช้ในการพัฒนาเส้นทาง LIFE SMILE ที่ได้จากการศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี จากการการลงพื้นที่สัมภาษณ์ สันทนาการกลุ่มเป็นการอนุรักษ์โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณ และสัตว์ป่าตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งธรรมชาติ มีรายละเอียดดังนี้

๑. L = Learning Center (แหล่งเรียนรู้) หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้จะมี ๒ ประเภทแหล่งเรียนรู้ภายใน และแหล่งเรียนรู้ภายนอก แหล่งเรียนรู้ภายนอกได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี บุคคลสำคัญในท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ ทั้งในระบบ / นอกกระบวนการศึกษา และตามอัธยาศัย จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด

๒. I = Identity of the community (อัตลักษณ์ชุมชน) หมายถึง ลักษณะเฉพาะถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชุมชนในเรื่องของงาน ประเพณี วัฒนธรรม อาหารการกิน การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตชุมชน การประกอบอาชีพ และภาษาถิ่นของชุมชนนั้น ๆ และชุมชนยังคงสามารถรักษาวัฒนธรรมวิถีแบบเดิม ๆ ไว้ จนเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น การแต่งกายมาทำบุญที่วัด ต้องเป็นกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง การอนุรักษ์ป่าชายเลนต้องมาที่ชุมชนลีเล็ดเท่านั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การผลิตไข่เค็ม อำเภอยายา

๓. F : Forest Resources (ทรัพยากรป่าไม้) หมายถึง ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนการนำทรัพยากรป่าไม้มาประยุกต์ โดยการนำการท่องเที่ยวมาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด สวนโมกขพลาราม

๔. E : Environmental Conservation (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) หมายถึง การที่แต่ละชุมชนมีวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีการคำนึงถึงระยะเวลาที่ใช้ให้ยาวนานให้สูญหายน้อยที่สุดโดยให้ผู้นำชุมชนชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วม เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๕. S : Sustainable Community (ชุมชนยั่งยืน) หมายถึง สภาพพื้นที่ของแต่ละชุมชนมีการทำอาชีพหลักและการดำเนินวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน เช่น การทำการเกษตรด้วยพื้นที่และวิถี

ชีวิตของอาชีพที่ต้องอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งผู้นำและชุมชนต้องดำรงความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนไว้ โดยผ่านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบมีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพิ่มองค์ความรู้มีการจัดการที่เน้นด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่ละชุมชนมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ทรัพยากรป่าไม้ โกงกาง ต้นจาก ต้นลำพู ซึ่งเป็นจุดเด่นและมีความอุดมสมบูรณ์ชาวบ้านสามารถนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ ชาวบ้านจะต้องรู้จักถึงคุณค่าไม่ทำลายให้เสียหายช่วยกันดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีอยู่เหล่านี้ให้คงอยู่ตลอดไป เช่น ต้นจากที่ขึ้นอยู่ริมคลองนอกจากชาวบ้านจะใช้ประโยชน์จากต้นจากโดยการตัดไปทำจากมุงหลังคา ทำขนม หมวก ยังให้ความสวยงามของอุโมงค์ต้นจากที่เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยว ทรัพยากรจะส่งผลให้ชุมชนจะต้องมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์มีน้ำที่สะอาดมีระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์จึงจะทำให้เกิดชุมชนที่ยั่งยืน เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๖. M= Mangrove Forest (ป่าชายเลน) หมายถึง ป่าไม้ผลัดใบประเภทป่าพรุชนิดหนึ่ง พบตามชายฝั่งทะเล หรือบริเวณปากแม่น้ำที่มีดินโคลน และน้ำทะเลท่วมถึง ลักษณะของป่าชนิดนี้จะเป็นป่าที่มีต้นไม้ขึ้นหนาแน่น แต่ละชนิดมีรากค้ำยันและรากหายใจแตกต่างกันไป พันธุ์ไม้ที่พบได้แก่ โกงกาง ประสัก โปรงหรือแสม ลำพู และลำแพน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๗. I= Image (ภาพลักษณ์) หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวหรือหน่วยงานธุรกิจแห่งใดแห่งหนึ่ง ภาพลักษณ์ดังกล่าวนี้ จะหมายรวมไปถึงด้านการบริหารหรือการจัดการของแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย และรวมไปถึงสินค้าและบริการที่มีจำหน่าย ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก บุคคลที่ให้บริการ เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด สวนโมกขพลาราม มีสถานที่ปฏิบัติธรรมแหล่งบ่มเพาะความรู้ทางพระพุทธศาสนา

๘. L : Local Wisdom (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) หมายถึง ความรู้ความสามารถของชาวบ้านด้านต่าง ๆ ที่ใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตมีการสืบทอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งบ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนที่คงวิถีแบบดั้งเดิมไว้ ฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนถือเป็นสิ่งสำคัญและอัตลักษณ์ของชุมชนที่ช่วยในเรื่องการดำรงชีวิตการท่องเที่ยวการมีส่วนร่วมของชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากร ดังนั้นทุกชุมชนมีภูมิปัญญาที่เป็นจุดเด่น เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด มี ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทำไข่เค็ม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง มีภูมิปัญญาเรื่องการรักษาโรค กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีภูมิปัญญาเรื่องการทอผ้าไหม

๙. E= Ecosystem (ระบบนิเวศ) หมายถึง หน่วยพื้นที่หนึ่งประกอบด้วยสังคมของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่ร่วมกัน เช่น อากาศ น้ำและดินอินทรีย์ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กันเป็นระบบ ระบบนิเวศมีขนาดเท่าใดก็ได้ แต่ปกติครอบคลุมพื้นที่เฉพาะจำกัด เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่าระบบนิเวศ เอื้อประโยชน์ในแง่ของการตอบสนองความต้องการต่อการดำรงชีวิต เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคในระบบนิเวศ สามารถควบคุมการเพิ่มหรือลดผลผลิตทางการเกษตร การควบคุมศัตรูพืช การทำให้ผลผลิตทางการเกษตร เพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องลงทุนเพิ่ม และความรู้เรื่องระบบนิเวศยังเป็นพื้นฐานในการรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๕.๒ อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

๑.๑ ด้านพื้นที่ จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านพื้นที่เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวที่คงเป็นความธรรมชาติมากที่สุด ประกอบด้วย ป่าชายเลน มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ประกอบด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์หลากหลายชนิด แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมุลเหล็ก บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ สถานปฏิบัติธรรมชั้นแนวหน้าของเมืองไทย แหล่งบ่มเพาะความรู้ทางพระพุทธศาสนา โบราณสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของภาคใต้ และมีทิวทัศน์สวยงาม วิถีชีวิตทะเลสวนสาธารณะแหลมโพธิ์ มีรูปปั้นยักษ์ นอกจากนี้ยังมีเกาะเสร็จ เกาะเล็กที่มีเนื้อที่ไม่มาก ชายหาดด้านหนึ่งเป็นทราย ส่วนอีกด้านเป็นหาดดินเลนที่ถูกทับถมจากตะกอนทรายและตะกอนดินเลนปากแม่น้ำตาปี ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนการท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง แสดงให้เห็นว่าแต่ละกลุ่มชุมชนมีจุดเด่นด้านพื้นที่แตกต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ มีทั้งแหล่งพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติ และแหล่งพื้นที่เป็นโบราณสถาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชัชวาลธรรมสอนการวิจัย เรื่อง แผนที่ตั้งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จังหวัดกำแพงเพชร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ๑. ผลการสืบค้นแหล่งธรรมชาติ จุดเด่นและศิลปกรรมชุมชนจัดทำแผนที่ด้วยระบบ GPS จุดเด่นของแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรมชุมชน ประกอบด้วย แผนที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย อุทยานแห่งชาติแม่वंศ์ อุทยานแห่งชาติคลองลาน อุทยานแห่งชาติคลองน้ำไหล อุทยานแห่งชาติคลองวังเจ้า และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติตำบลนาบ่อคำ แผนที่แหล่งศิลปกรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย แหล่งศิลปกรรมวัดนาบ่อคำ แหล่งศิลปกรรมวัดชัยภูมิ แหล่งศิลปกรรมภายในวัดสร้อยสุวรรณและศาลเจ้าแม่สร้อย แหล่งศิลปกรรมภายในวัดแม่ขาริและศาลเจ้าแม่สร้อย แหล่งศิลปกรรมภายในวัดปางขนุน แหล่งศิลปกรรมภายใน วัดคลองน้ำไหล แหล่งศิลปกรรมโบสถ์คริสตจักร บ้านคลองลานพัฒนา และแหล่งศิลปกรรมภายในวัดเขาแก้วสวรรค์

๑.๒ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง กล่าวคือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน การเดินทางสามารถใช้เส้นทางถนนสายพุนพิน-สุราษฎร์ธานี เลี้ยวซ้ายไปตามถนนข้ามสะพานพระจุลจอมเกล้าข้ามแม่น้ำตาปี แล้วกลับรถใต้สะพานข้ามทางรถไฟขั้บรถมุ่งไปถึงสามแยกวัดดอนกรฐินแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามถนนพุนพิน-ไชยาสายล่าง ทางหลวง ๔๑๑๒ ถึงสามแยกเลี้ยวขวาไปตามถนนทุ่งโพธิ์-ลีเล็ดประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์ หากเดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์

ธานี ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ขับตรงไปถึงสี่แยกบางปอ เลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงชุมชนป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์ จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ดไป ระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร ถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก จากวัด มูลเหล็กไปบ่อน้ำพุร้อน ระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุร้อนไปกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุ่มเรียงระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร แสดงให้เห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งมีความสะดวกในการเข้าถึงได้สะดวกมากที่สุด สามารถใช้ ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ ตลอดเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรวิภา ไชย วงศ์ การวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม ผลการวิจัย สรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวพร้อม ปัญหาที่พบในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน จังหวัดเชียงราย พบว่า นักท่องเที่ยวพบปัญหาด้านการรองรับนักท่องเที่ยวคือ การเดินทางไปยังแหล่ง ท่องเที่ยวไม่สะดวก เช่น ไม่มีรถรับส่ง/ไม่มีป้ายบอกทาง

๑.๓ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่ม ท่องเที่ยวชุมชนพุ่มเรียง มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พักมีทั้ง โรงแรมรีสอร์ท และโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกพักได้สะดวก ๒) ร้านอาหารมีให้นักท่องเที่ยวได้ เลือกรับประทานอาหารได้หลากหลายทั้งอาหารพื้นบ้าน อาหารทะเลสด ๆ และการรวมกลุ่มของ ชุมชนในการจำหน่ายร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง สามารถใช้เส้นทางถนนสายพุนพิน-สุราษฎร์ ธานี ทางหลวงหมายเลข ๔๑๑๒ และเดินทางโดยเครื่องบิน เที่ยวบินในประเทศเส้นทาง กรุงเทพมหานคร-สุราษฎร์ธานี มีทั้งหมด ๔ บริษัท ได้แก่ บริษัท ไทยสมายแอร์แอร์ จำกัด บริษัท ไทยแอร์เอเชีย จำกัด บริษัท สายการบินนกแอร์ จำกัด และบริษัท ไทยไลอ้อนแอร์ จำกัด ระยะทาง จากสนามบินไปตัวเมืองอำเภอไชยา ๓๖ กิโลเมตร ๔) กิจกรรมสันทนาการ มีศักยภาพด้านกิจกรรม สันทนาการ ได้แก่ เดินป่า Walkway ไปประมาณ ๗๐๐ เมตร ก็จะไปถึงจุดชมวิว ที่มีต้นลำพูกว่า ล้านต้นเรียงรายอยู่สองข้างทาง ล่องเรือชมธรรมชาติระบบนิเวศป่าชายเลน สัมผัสวิถีชีวิตประมง พื้นบ้าน พายเรือแคนู ถีบจักรยานน้ำ และกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ ปลูกป่าชายเลน นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่มาเป็นกลุ่ม หน่วยงานภาครัฐ นักเรียน นักศึกษา เพื่อมาศึกษาแหล่งเรียนรู้ป่าชายเลน เดิน ตามสะพานคอนกรีต ชมวิวไปจนถึงปากน้ำ บางกลุ่มก็ล่องเรือ วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน การออกหา ปลา หากุ้ง โดยเฉพาะกุ้งแม่น้ำ มีเรือแคนู จักรยานน้ำ ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก เนื่องจากมีกิจกรรมสันทนาการแทบทุกวันบริเวณแหล่งท่องเที่ยว บ่อ น้ำพุร้อนธรรมชาติ ซึ่งชาวบ้านมาแช่น้ำเป็นส่วนใหญ่ โดยมีความเชื่อว่าช่วยรักษาโรค การปฏิบัติธรรม ณ สวนโมกขพลาราม การศึกษาโบราณสถานประวัติศาสตร์แบบศรีวิชัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วัด พระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร ท่องเที่ยววิถีชุมชนเลม็ดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่มุขไชยา อสม. ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ฝึกการทำไข่มุข ศึกษาธรรมชาติบริเวณแหลมโพธิ์ เกาะเสรีจ วิถีชีวิตชุมชนชาวประมง ธาราการบูมบ้า และศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านภาคใต้ของกลุ่มคนไทยมุสลิม เช่น การทอผ้าไหม ๕) สิ่ง

อำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยว ป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง มีความชัดเจนสามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวให้เข้าถึงได้ง่าย สถานที่จอดรถ ห้องสุขามีเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว และ ๖) ร้านค้า บริเวณแหล่งท่องเที่ยวจะมีชุมชนขายอาหารไว้คอยบริการผู้ที่ผ่านไปผ่านมา หรือนักท่องเที่ยวทุกวัน ส่วนบริเวณพื้นที่รอบนอกก็จะมีร้านขายของไว้คอยบริการ ซึ่งไม่ห่างจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก มีร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น และ โลตัสเอ็กซ์เพรสไว้คอยบริการ บริษัทบริการท่องเที่ยว พบว่า ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีบริษัทบริการการท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึกจะมีที่บริเวณสวนโมกขพลาราม และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ทั้งนี้เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แห่ง มีศักยภาพในการจัดการตนเองในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ว่าจะเป็นด้านที่พัก ร้านอาหาร การคมนาคมขนส่ง กิจกรรมสันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่ สถานที่จอดรถ ห้องสุขา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเมตต์ ปุจฉาการ, สิรินทร เทพมังกร, เศรษฐพงษ์ ปุจฉาการ การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรชีวภาพทางทะเลบริเวณหมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้มีป้ายชี้ทางที่มองเห็นชัดเจน บอกชื่อแหล่งทิศทาง และระยะทาง และควรมีป้ายทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ควรจัดให้มีพาหนะรับจ้างที่เข้าถึงแหล่งเพิ่มขึ้น ควบคุมราคาโดยสารและการบริการให้เหมาะสม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่ง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้เพิ่มที่จอดรถที่เป็นสัดส่วน

๑.๔ ด้านสภาพแวดล้อม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านสภาพแวดล้อม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้ชื่อว่าเป็น “ป่าเมฆเมืองไทย” มีระบบนิเวศแบบ ๒ น้ำ หรือเรียกว่า “น้ำกร่อย” ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพรรณไม้และพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ อีกทั้งป่าชายเลนยังให้ประโยชน์ทั้งช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ และยังเป็นเอื้อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ๔ จุด ตั้งอยู่บริเวณตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ บ้านธารน้ำร้อน ตำบลเขาฉ่า อำเภอกาบัง สภาพเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีอุณหภูมิประมาณ ๖๐ องศาเซลเซียส สภาพน้ำเป็นน้ำที่มีเกลือแร่เจือปน มีรสเค็มเล็กน้อย แต่ไม่มีกลิ่นแร่ เป็นดินป่าพุร้อนน้ำเค็ม พืชพรรณเป็นพันธุ์ไม้ในป่าน้ำเค็ม ป่าชายหาดและป่าดิบชื้น ภูมิทัศน์พื้นที่เป็นลานหิน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด บริเวณสวนโมกขพลาราม เป็นพื้นที่ป่าประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด บรรยากาศร่มรื่นเงียบสงบเหมาะกับการปฏิบัติธรรม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สภาพแวดล้อมเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์แบบศรีวิชัย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม ไข่เยี่ยว อสม. สภาพแวดล้อมเป็นทุ่งนามีความเป็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเลี้ยงเป็ด ซึ่งชุมชนได้มีการรวมกลุ่มทำไข่เค็มไชยา กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ มีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์เป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกาง ต้นลำพู เกาะเสร็จ เป็นเกาะที่เกิดจากการพัดพาของสันททรายในทะเลที่มาสะสมกันนานวันเข้า ก็กลายเป็นเกาะทราย ที่มีต้นไม้ขึ้นมาพอให้ได้รับเงา เนื้อไม้ได้มากในยามที่น้ำขึ้น แต่ขนาดจะกว้างใหญ่เพิ่มขึ้นไปอีกหลายเท่าในยามที่น้ำลง ทุกวันนี้ สันททรายในทะเล ก็ยังคงทำหน้าที่สร้างเกาะ คือยังมีทรายที่พัดพามา

สะสม แนวทราโยไฟล์ขึ้นมา รูปร่างนั้นปรับเปลี่ยนไปตามกระแสคลื่นและลม และกลุ่มทอผ้าไหม แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งยังคงอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ รวมถึงโบราณคดี สืบสภาพตามกาลเวลา แต่มีการอนุรักษ์ไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมชาย เลี้ยงพรพรรณ การวิจัยเรื่อง การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่มีศักยภาพมากจำนวน ๒ แห่งคือ วัดราชประดิษฐฐาน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ เนื่องจากมีศักยภาพในด้านสภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น และการจัดการ โดยเฉพาะด้านการจัดการ (การให้คำปรึกษา การรักษาสิ่งแวดล้อมและองค์การในการจัดการ)

๑.๕ ด้านการมีส่วนร่วม จากการศึกษาศักยภาพของกลุ่มเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี สภาพพื้นที่ทั้ง ๔ แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง มีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด โดยผู้ใหญ่บ้านชื่อนายสมชาย รักเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ได้ร่วมกับชาวบ้านหมู่ที่ ๔ ร่วมแรงร่วมใจกันนำเงินจากโครงการ SML ของหมู่บ้านมาสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้ของคนทั้งภายในและนอกชุมชน รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ หลังจากการก่อสร้างศูนย์แล้วเสร็จทางอำเภอและจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในการก่อสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลนโดยมีผู้ร่วมโครงการ ดังนี้ ๑.จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒.สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๓. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๔. อำเภอพุนพิน ๕. องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด ๖. เครือข่ายชุมชนชายฝั่ง ๗. องค์กรเอกชน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด โดยบริษัทเซฟรอนประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด ได้ร่วมกับพันธมิตรดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกชุมชนสุราษฎร์ธานี อาทิ การพัฒนาคน การอบรมผู้นำ การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ การพัฒนาสินค้าและบริการ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของการท่องเที่ยวโดยชุมชน สู่ภายนอก การอบรมการสื่อสาร การตลาด และการประชาสัมพันธ์ เช่น ความรู้ด้านการตลาด การตลาดออนไลน์ การส่งเสริมด้วยสื่อมวลชนและบล็อกเกอร์ และการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมพัฒนาต่อยอด โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อรองรับการขยายตัวทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้และโอกาสในการจ้างงานให้กับสมาชิกชุมชน ไปพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น นอกจากนี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด กลุ่ม อสม. และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด ๓) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง พิพิธภัณฑ์อำเภอท่าฉาง เจ้าอาวาสวัดมุลเหล็ก นำโดยพระครูสุกิตติธรรมคุณและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการโดยใช้สถานที่วัดมุลเหล็กก่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์ สำหรับบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ โดยใช้ศาลาในหมู่บ้านในสำนักสงฆ์ธารน้ำร้อนเป็นศูนย์กลางในการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และ

รวบรวมองค์ความรู้ของหมู่บ้าน กลุ่มชุมชนพุ่มเรียง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดจัดทำโครงการป่าในเมือง เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคราชการ ท้องถิ่น เอกชนและประชาชนในการ สงวน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาให้ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเป็นการบริหารจัดการ อนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาพื้นที่ป่าชายเลน โดยประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ได้โดยตรง และร่วมกันรักษาไว้ได้อย่างยั่งยืน อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงได้มีข้อสั่งการเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๖๑ ให้สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๕ (สุราษฎร์ธานี) สืบค้นคัดเลือกพื้นที่เพื่อจัดทำโครงการป่าในเมืองในพื้นที่บริเวณบ้านแหลมโพธิ์-แหลมทราย หมู่ที่ ๕ ตำบลพุ่มเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ดำเนินโครงการร่วมกัน จึงได้กำหนดพื้นที่จัดทำโครงการดังกล่าวจำนวน ๔๐๐ ไร่ และยังมีหน่วยงานที่สนับสนุนอีก ได้แก่ สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักศิลปะวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลพุ่มเรียง แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความเข้มแข็งมีผู้นำที่ดี ทุกคนมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านเจ้าของพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้แหล่งท่องเที่ยวยังคงมีความอุดมสมบูรณ์และเป็นธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิทยากรณ์ จรัสด้วง การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) บ้านดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนไทยทรงดำ มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและประเพณี มีกลุ่มทอผ้า พิธีกรรมที่ยังคงอนุรักษ์เอาไว้โดยที่ชุมชนได้มีบทบาทในการนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีให้กับและชุมชนภายนอกได้รับรู้ในหลายโอกาส จนได้มีการจัดให้เป็นชุมชนต้นแบบทางวัฒนธรรมและประเพณีของจังหวัดสุพรรณบุรี สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการสัมภาษณ์ การจัดประชาคมตัวแทนข้าราชการการเมือง (องค์การบริหารส่วนตำบล) ข้าราชการสายปกครอง ประชาชนในชุมชนและหัวหน้าคุ้ม โดยชุมชนเห็นด้วยเป็นส่วนมากกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สรุปได้ว่าเกิดขึ้นได้จากปัจจัยช่วยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ๑. การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการวางแผนจัดทำโครงการ ๒. จัดทำแผนงานการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี ๓. ภาครัฐและองค์กรชาวบ้านรวมกันให้ความรู้ ความชำนาญด้านวิชาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ชาวบ้านในชุมชน ๔. ร่วมกันสร้างจิตสำนึกและตระหนักในคุณค่าของศักยภาพพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ๕. ร่วมกันรับผิดชอบด้านการบริการการท่องเที่ยว ๖. ร่วมกันจัดทำแผนการส่งเสริมการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ๗. ร่วมกันจัดทำโครงการเพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้เกิดความสนใจที่จะนำนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดอนมะนาว ๘. ร่วมกันจัดทำแผนการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านดอนมะนาวโดยตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง“เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแบ่งเป็นดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. จากผลการวิจัยที่ได้เส้นทาง “LIFE SMILE” เป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรดำเนินการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี โดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๒. จากผลการวิจัยที่ได้เส้นทาง “LIFE SMILE” เป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรนำไปจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมถึงการขับเคลื่อน “LIFE SMILE” ให้เกิดขึ้นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างจริงจังเพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี

๓. จากผลการวิจัยพบว่า ด้านพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ยังขาดการสนับสนุนทั้งงบประมาณจากภาครัฐและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณในส่วนขาด เช่น ป้ายบอกทาง การเผยแพร่กิจกรรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มเติมให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขับเคลื่อนไปได้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้

๑. จากการวิจัย พบว่า ด้านพื้นที่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพแต่ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นควรเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง โดยการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่นของเทศบาลตำบลท่าฉาง โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย พิพิธภัณฑสถานอำเภอท่าฉาง วัดมุลเหล็ก บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ เพื่อให้พื้นที่คงความธรรมชาติให้มากที่สุด ด้วยวิธีการให้ชาวบ้านร่วมกันกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพัฒนา รักษาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ส่งเสริมให้เกิดการจัดระเบียบของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ธรรมชาติ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ พัฒนาความเข้มแข็งของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้โดดเด่นและยั่งยืน โดยเฉพาะกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด วิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด ไข่เค็ม อสม. กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง การทอผ้าไหม

๒. จากการวิจัย พบว่า ด้านความสะดวกในการเข้าถึง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง เกาะเสร็จเป็นแหล่งธรรมชาติที่สวยงามแต่ไม่สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้สะดวก ดังนั้นควรเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สำหรับการเดินทางไปยังเกาะเสร็จ เรือที่ให้บริการนักท่องเที่ยวมีน้อย การเดินทางขึ้นอยู่กับสภาพอากาศและคลื่นลมในทะเล

๓. จากการวิจัย พบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง สิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักไม่เพียงพอและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น แพนผัง ป้ายสื่อสื่อความหมาย สถานที่จอดรถ ดังนั้นควรเสริมสร้างศักยภาพด้านที่พักในกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉางให้เพียงพอกับนักท่องเที่ยว ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น แพนผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย โดยเฉพาะกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง บริเวณจุดบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ยังมีน้อยมาก พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ในการดูแลให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวให้เพียงพอ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไข่เค็ม อสม. ควรเพิ่มบริเวณสถานที่จอดรถ ป้ายบอกทางให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๔. จากการวิจัย พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ มีสภาพแวดล้อมที่คงความเป็นธรรมชาติ เช่น กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด ควรระมัดระวังนักท่องเที่ยวในเรื่องการให้อาหารลิงแสม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง บ่อน้ำพุร้อน ความเป็นธรรมชาติ ควรช่วยกันรักษาความสะอาด การกำจัดขยะให้ถูกวิธี กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุ่มเรียง บริเวณแหลมโพธิ์ เนื่องจากมีร้านค้า ร้านอาหารไว้คอยบริการนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ควรช่วยกันรักษาความสะอาด การกำจัดขยะให้ถูกวิธี

๕. จากการวิจัย พบว่า ด้านการมีส่วนร่วม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง ภาครัฐและประชาชนมีส่วนร่วมน้อย ดังนั้นควรเสริมสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เทศบาลตำบล โดยเฉพาะกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง บริเวณบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพและมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว กลุ่มทอผ้าไหมพุ่มเรียง ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรมีการขยายเส้นทาง “LIFE SMILE” ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดชุมพร เพื่อให้เกิดความคลอบคลุมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากยิ่งขึ้น

๒. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานีในด้านพื้นที่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม ควรทำการวิจัยเจาะลึกในการพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ศักยภาพในด้านการรักษาความปลอดภัย ศักยภาพในด้านการประชาสัมพันธ์ ศักยภาพในด้านการบริหารจัดการ

๓. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยในแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีในพื้นที่อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ช่วยในการทำงานเป็นทีม การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

๔. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรทำการวิจัยพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่ชัดเจนและงานวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ

- กุลวรา สุวรรณพิมล. **เส้นทางการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : เพียร์สันเอดดูเคชั่น, ๒๕๔๘.
- ณัฐยา ทิพรัตน์. **ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาแนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย**. มะลิฉัตรเอื้ออาพันธ์
บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์จุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- ทรงจิต พูนลาภ และคณะ. **ศักยภาพและสถานภาพของภูมิปัญญาไทย**. นนทบุรี : สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, สหมิตรพรีนติ้ง, (ม.ป.ป.).
- ทิพย์สุดา พุฒจร. **การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: คณะ
วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๑.
- บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา. **อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์, ๒๕๔๘.
- ประพันธ์ ภักดีกุล และคณะ. **รูปแบบและปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วย
ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : ไอเดียสแควร์,
๒๕๔๙.
- แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑ (ฉบับทบทวน).
- ผาสุก อินทรารุช. **สุวรรณภูมิจากหลักฐานโบราณคดี**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาโบราณคดี คณะ
โบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก**. พิมพ์ครั้งที่
๖/๑, กรุงเทพฯ : มหพันธ์ไฟเบอร์ซีเมนต์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๕.
- พจนา สวนศรี. **เอกสารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: กองทุนแคนาดา
ประจำประเทศไทย, ๒๕๔๖.
- พจนา สวนศรี. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism
Handbook)**. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖.
- รัตนะ บัวสนธ์. **การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา**. ครั้งที่ ๒. พิษณุโลก : บัณฑิตโลก, ๒๕๕๖.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. **มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อแกรมมี, ๒๕๔๐.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. **ทรัพยากรท่องเที่ยวของไทย**, เอกสารการสอนชุดวิชาทรัพยากรท่องเที่ยวของไทย
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑.
- สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. **การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน**. สาร
พัฒนาหลักสูตร, ๒๕๓๙.
- สำนักคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการปัญหา**. กรุงเทพฯ
: เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๔๑.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีสังคมวิทยาเนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- สุเทพ สุนทรเกษม, **ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย**, เชียงใหม่ : บริษัท สำนักพิมพ์ โกลบอลวิชั่น จำกัด,
๒๕๔๐.

อานันท์ กาญจนพันธ์. **ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์, ๒๕๔๘.
 เอกวิทย์ณ กลาง. **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**.
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๐.

(๒) บทความวิชาการ/รายงานวิจัย

กรวิกา ไชยวงศ์. “การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนโดยชุมชนมีส่วนร่วม”.

รายงานวิจัย. ทุนวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เชียงราย, ๒๕๕๖.

งามนิจ กุลกัน, “การจัดการองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลอ้อมเกร็ดอำเภอปากเกร็ด
 จังหวัดนนทบุรี”, **วารสารกระแสวัฒนธรรม**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒๕, มกราคม - มิถุนายน
 ๒๕๕๖.

ชัชวาล ธรรมสอน. แผนที่ตั้งแวดลอมทางธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
 เชิงอนุรักษ์จังหวัดกำแพงเพชร. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร สำนัก
 วิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ, ๒๕๕๗.

ชัชชัย สุจริต. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัด
 อุตรดิตถ์. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๗.

เชิดชาติ หิรัญโร, “การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลนางแล อำเภอเมือง
 จังหวัดเชียงราย”, **รายงานวิจัย**, ทุนสนับสนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง,
 ๒๕๕๐.

ธเนศ เครือโสภณและคณะ, “การศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน
 ชุมชนหมู่บ้านแบบยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลห้วยทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย”,
รายงานวิจัย, ทุนสนับสนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๖๑.

ณรงค์ บุญสวยขวัญ. “วิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากการพัฒนาของ รัฐ
 ในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ ๑-๘”. **รายงานวิจัย**. เรื่องโครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรม
 ภาคใต้กับการพัฒนา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.

นำชัย ศฤกษ์ชัยสกุลและคณะ. “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมตามค่านิยมและ
 วัฒนธรรมไทยอย่างยั่งยืนด้วยการสังเคราะห์งานวิจัย”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ :
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗.

นิตย์ สัมมาพันธ์. “แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ณ จังหวัด
 สมุทรสงคราม”. **รายงานวิจัย**. ทุนวิจัยมหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๐.

บุรณ์เชน สุขคุ้มและธนพล วิชาสิงห์. “วัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กูย จังหวัดศรีสะเกษ”.
รายงานการวิจัย. ทุนสนับสนุนงานวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ,
 ๒๕๕๖

ประเวศ วะสี. การพัฒนาต้องเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง. ใน **เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ**.
 เรื่องศูนย์วิจัยวัฒนธรรมร่วมภูมิภาคเพื่อการพัฒนาประเทศในเชิงมนุษยศาสตร์ : ความ
 สัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในประเทศไทยเพื่อจัดทำแผนที่วัฒนธรรม ๔ ภูมิภาค. วันที่ ๒-๓

- มิถุนายน ๒๕๔๙ ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ : จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๙.
- ประสิทธิ์ คุณรัตน์และคณะ, (ร่าง) “รายงานสรุปสำหรับผู้บริหารการศึกษาและสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **แผนงาน วิจัยย่อย**, ๒๕๔๖.
- พรทิพย์ วีระสวัสดิ์, “ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษา : ชุมชนประตูลำ และชุมชนป้อมเพชร อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **รายงานวิจัย**. ทุนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๑.
- มาศ พรหมสิงห์ และคณะ. “การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมดั้งเดิมในเขตทุ่งกุลาร้องไห้กรณีศึกษา : บ้านสองห้อง ตำบลโนนสว่าง อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด”. **รายงานวิจัย**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น), ๒๕๕๗.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. “การท่องเที่ยวชุมชน” **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การท่องเที่ยววิถี การท่องเที่ยวชุมชน**. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ: ๒๕๔๘.
- วรารัตน์ มหามนตรี. “โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภาคใต้”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๗.
- วิทยาภรณ์ จรัสด้วง, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนไทยทรงดำ (ลาวโซ่ง) บ้านดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี”, **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, ๒๕๕๓.
- รสิกา อังกูร. “ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม” **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔.
- สินธุ์ สโรบล, “การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์ (พื้นที่ภาคเหนือ.โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชน)”. **รายงานวิจัย**, เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนวิจัย, ๒๕๔๘.
- สุรพล นาถะพินธุและคณะ. “โครงการศึกษาความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมท้องถิ่นสมัยอดีตถึงปัจจุบันเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลวัฒนธรรมและอารยธรรมโบราณในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและคาบสมุทรลพบุรี”. **รายงานวิจัย**. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๓.
- สินธะวา คามดิษฐ์. “ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร”, **รายงานวิจัย**. ทุนวิจัยบริษัทยูไนเต็ทแคคคิล คอมมูนิตี้เซ็น จำกัด, ๒๕๕๑.
- สมชาย เลียงพรพรรณ “การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา”, **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๙.
- สุเมตต์ ปุจฉาการ สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล มหาวิทยาลัยบูรพา สิรินทร เทพมังกร, “การพัฒนาทรัพยากรชีวภาพทางทะเลบริเวณหมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี”, **รายงานวิจัย**.

นครปฐม : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
งบประมาณ เงินรายได้ (เงินอุดหนุนจากรัฐบาล) ประจำปี ๒๕๕๗ มหาวิทยาลัยบูรพา,
๒๕๕๘.

อุดมศรี ศิริลักษณ์พร รุ่งโรจน์ เพชรระบูรณิน และไพฑูริย์ นิมเฉลิม. **ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง :
ความหมายและตัวชี้วัดจากความเห็นของผู้นำชุมชน**, ช่าวชุมชน ฉบับที่ ๑๓๐ มกราคม-
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔.

(๓) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สืบค้นเมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ สืบค้นได้
<https://tourismatbuu.wordpress.com>

จังหวัดสุราษฎร์ธานี สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก
<https://th.wikipedia.org/wiki>

ชุมชนน้ำเที่ยง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สืบค้นได้จาก
<http://www.taklongtongteaw.com/community-attractions-suratthani-2/>

อุบลวรรณ ประดับสุข, “การเรียนรู้และประสบการณ์เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากสกว.
(ภาค)” ๒๕๖๑ [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก
http://www.etatjournal.com/upload/143/25493_2.pdf. ๒๕๖๑.

United Nations, **Guidelines on integrated planning for sustainable tourism
development**, (๒๐๐๐, New York: United Nations Publication)

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย

บทความวิจัย
เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี
The routes and the networks of the Tapee basin Eco-tourism

นางภัชชดา สุวรรณนวล^{๗๒} พระอธิการธวัชชัย
คมภีร์โต^{๗๓} ดร. อัมพล ปุญญา^{๗๔}

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี (๒) พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี และ (๓) เสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าผาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง ในการศึกษาผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ชุมชนเป้าหมายของลุ่มแม่น้ำตาปี วิถีชีวิตคนตามลุ่มน้ำเป็นตัวกำหนด คือ ใช้เส้นทางน้ำสัญจรตั้งบ้านเรือนใกล้ริมน้ำ การอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการดำรงชีพ มีผู้ให้ข้อมูลหลักมี ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน กลุ่มนักวิชาการด้านวัฒนธรรมจำนวน ๓ คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน

ผลการวิจัย พบว่า (๑) แหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งมีศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ด้านพื้นที่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม (๒) การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี สามารถกำหนดเส้นทางสามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวออกมาได้เป็น ๓ รูปแบบ รูปแบบที่ ๑ เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน) รูปแบบที่ ๒ เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน) รูปแบบที่ ๓ เส้นทาง ๒ วัน ๑ คืน และ (๓) การเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีผู้วิจัยเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ที่มีชื่อว่า “LIFE SMILE” ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยได้แก่ สำหรับการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

คำสำคัญ : เส้นทาง, เครือข่าย, การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

^{๗๒} อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

^{๗๓} อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

^{๗๔} อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The research aims to: (1) study the self-management potential of the Tapee basin community. (2) develop the ecotourism route and network of the Tapee basin community And (3) propose ecotourism models of Srivichaya Civilization of the Tapee basin. It was qualitative research methodology. The scope of the content was ecotourism. Tourist attractions include the Liled, Tachang, Lamed and Phumreaing tourist group. In the study, the researchers selected the target communities of the Tapee basin. People's lifestyle was defined by the Tapee basin. The water route was located near the community houses. They used natural water sources for their lives. There are 4 main data contributors such as local wisdom group about ecotourism community. Each community was 2 persons, there was 4 communities and in total of 8 persons. Sociology Academic and community development group were 3 persons, 3 cultural scholars and 4 tourism experts. The total was 18 persons.

The results of the study showed that (1) all four tourist attractions have potential for self-management of the Tapee basin community including area of accessibility, facility, environment and participation. (2) Development of ecotourism routes and networks of the Tapee basin community. They can be possible to set the routs in three forms. The first model is one day trip (not stay overnight). The second model is one day trip (stay overnight). The third model is two day and one night trips. And (3) the researchers propose the tourism model of Srivichaya Civilization of the Tapee community basin called "LIFE SMILE MODEL". There is a sub-element such as determining the ecotourism model of Srivichaya Civilization of the Tapee basin community.

Keywords : routs, network, ecotourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากแนวโน้ม ๒ ประการ มาบรรจบกันคือ แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์และแนวโน้มเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงเรื่อง อุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีสาระสำคัญเรื่องแนวโน้มเรื่องการอนุรักษ์ เกิดจากการที่ประชาชน เพิ่มขึ้น และภาวะทางเศรษฐกิจถดถอยในหลายประเทศ กิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การตัดไม้ ทำลายป่า การทำเหมืองแร่ และการเกษตรเกิดขึ้นภายในบริเวณทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่ออย่าง รุนแรงต่อระบบนิเวศ จนทำให้ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม และผลที่ตามมาคือความ ไม่ยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์เข้า กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่วนแนวโน้มเรื่องการท่องเที่ยวนั้น ปรากฏในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มนุษย์ได้

เปลี่ยนแปลงวิธีการใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยว โดยมีแนวโน้มว่าต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัยเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังอยากที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือนตั้งแต่ระบบนิเวศไปจนถึงชนิดพันธุ์พืช สัตว์ที่หายากหรือกำลังจะสูญพันธุ์ และประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ เช่น การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ การลักลอบล่าสัตว์ป่า จากแนวโน้มสองประการดังกล่าวมาบรรจบกัน ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศขึ้น ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีความหมายมากกว่าการท่องเที่ยวแบบธรรมดา แต่จะหมายความรวมไปถึงการท่องเที่ยวที่จะต้องมีการอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการคือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเสื่อมโทรมลงหรือถูกทำลายลงก็มีอยู่สูง การให้ความรู้ความเข้าใจหรือการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนจึงเป็นสิ่งสำคัญขององค์ประกอบข้อ ๒ คือความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบแรกโดยตรง เพราะนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำหายขององค์ประกอบที่ ๓ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ เป็นต้น^{๗๕}

การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นอีกรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่เป็นกลไกสนับสนุนชุมชนในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อนุรักษ์ฟื้นฟูสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีส่วนร่วมกับการกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นผลดีต่อการนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดด้วยวิถีทางที่ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณาภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางด้านชีวภาพและระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนายกระดับคุณภาพในการดำเนินงานในสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า มีการบำรุงรักษาเพื่อจะได้มีทรัพยากรคงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้รับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้อง

^{๗๕} การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, สืบค้นเมื่อ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก, <https://sites.google.com/site/ecotourismpage>

ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในชุมชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย^{๗๖}

ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีระดับชุมชน มีการเกิดขึ้นขององค์กรชุมชน เครือข่ายการพัฒนาตามพื้นที่และประเด็น และกลไกการทำงานพัฒนาร่วมกันในแนวราบ ทำให้สถานภาพของชุมชนเป็นที่ยอมรับ กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและการรู้จักใช้ข้อมูลทำให้ชุมชนรู้จักตัวเอง เกิดการวางเป้าหมายพัฒนาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดสวัสดิการโดยชุมชนจากการใช้ฐานกลุ่มออมทรัพย์ ด้านทรัพยากร เช่น การจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า มีการดูแลรักษาป่าชุมชน การอนุรักษ์พันธุ์ปลา การจัดการลุ่มน้ำ โดยชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ การส่งเสริมระบบการเกษตรยั่งยืน ด้านการศึกษา มีศูนย์การเรียนรู้ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น โรงเรียนในชุมชนที่สะท้อนการให้ความสำคัญกับการปลูกฝังทางปัญญาให้กับเด็กเยาวชน และพระภิกษุสามเณร ส่วนด้านการเมือง เน้นการสร้างการเมืองแนวสมานฉันท์ในรูปแบบของ “เมืองคนดีโมเดล” ที่มีการพูดคุยร่วมกันของเพื่อมุ่งให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถจัดการตนเอง โดยการบูรณาการทำงานร่วมกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันต่าง ๆ ในชุมชน และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น

จากสถานการณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้คณะวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาโครงการฯ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี และเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในอนาคตเพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มน้ำตาปี
- ๒.๒ เพื่อพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี
- ๒.๓ เพื่อเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๓. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังต่อไปนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยทบทวนเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ที่เกี่ยวกับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านความสะอาดในการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม

๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

^{๗๖} การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, รายงานประจำปี. (กรุงเทพฯ : ๒๕๕๖), หน้า. ๑๒.

ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มี ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน กลุ่มนักวิชาการด้านวัฒนธรรมจำนวน ๓ คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน รวบรวมข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้จนได้ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อ วิเคราะห์ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มน้ำตาปี พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

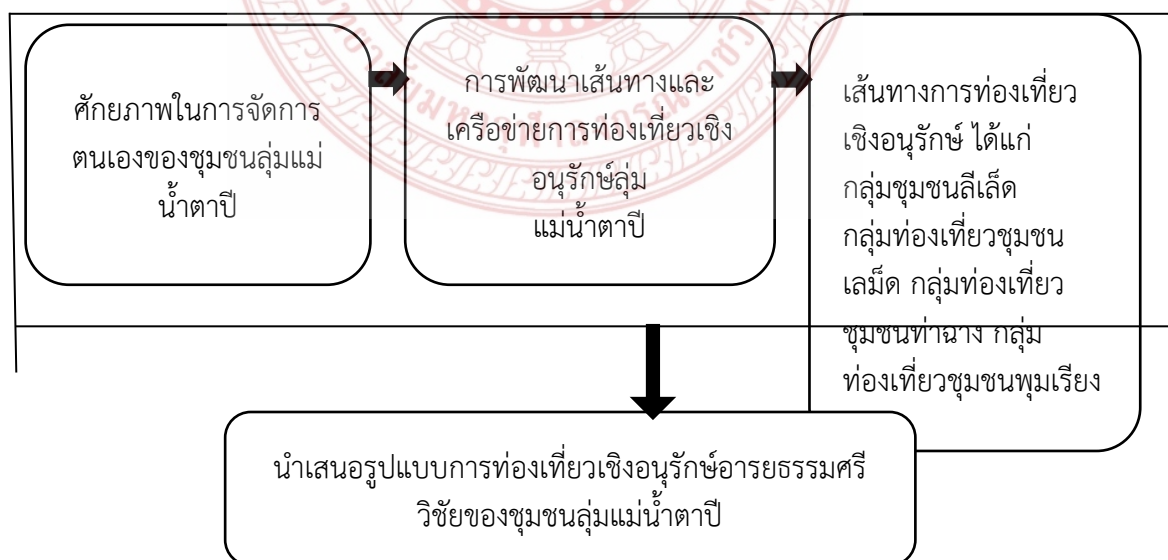
ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัยคือ ๓ อำเภอ ได้แก่ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง และอำเภอพุนพิน ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง

๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้แบ่งการจัดทำแผนการทำวิจัยตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑รวมระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๑๒ เดือน

๔. วรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มน้ำตาปี”ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่นำมาศึกษาแสดงถึงกระบวนการมีขั้นตอนเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มน้ำตาปี และการเชื่อมโยงอารยธรรมศรีวิชัยของลุ่มน้ำตาปีให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้เกิดเป็นองค์รวมประเด็นเป้าหมายในวิจัยดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ๓ ขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี แนวคิดภูมิปัญญาวิถีชีวิตชาวบ้าน และวัฒนธรรมแนวคิดการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาพูดคุย และการสนทนากลุ่ม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน โดยเน้นผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและมีความเที่ยงตรง พร้อมทั้งนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งทำให้ทราบถึงศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้านการอำนวยความสะดวก ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วม สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยจำนวน ๔ แหล่ง

ขั้นตอนที่ ๒ การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาพูดคุย และการสนทนากลุ่ม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน ๓) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวจำนวน ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๒ ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน ๕ ด้านมาพัฒนาเป็นเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ ๓ การสร้างเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนาพูดคุย และการสนทนากลุ่ม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๔ กลุ่ม คือ ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิปัญญาชุมชน ๆ ละ ๒ คน มี ๔ ชุมชนรวมจำนวน ๘ คน ๒) กลุ่มนักวิชาการสังคมวิทยาและพัฒนาชุมชน จำนวน ๓ คน ๓) นักวิชาการด้านวัฒนธรรม จำนวน ๓ คน ๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวจำนวน ๔ คน รวมทั้งหมด ๑๘ คน โดยเน้นผู้มีประสบการณ์และมีบทบาทต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี พร้อมทั้งนำข้อมูลการวิจัยขั้นตอนที่ ๒ มาประกอบการวิเคราะห์ด้วย ซึ่งทำให้ทราบถึงศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน ๔ แหล่ง เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน ทั้ง ๔ แหล่ง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ดังต่อไปนี้

๑) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๒ ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชน ๕ ด้านมาพัฒนาเป็นเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว จากนั้นนำเส้นทางและแบบประเมินที่ได้เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ ท่าน เพื่อทำยืนยันเส้นทางและให้ข้อเสนอแนะเส้นทาง จากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ได้พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีเพื่อให้ได้เส้นทางที่เหมาะสมที่สุดในการนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้จริง

๒) การยืนยันเส้นทางจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีของเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อทำการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ผู้มีบทบาทด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๑๘ คน มาร่วมสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นและให้การยืนยันเส้นทางจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของเส้นทาง ทั้งนี้เพื่อให้ได้เส้นทางที่สามารถนำไปเป็นต้นแบบหรือปรับประยุกต์ใช้ได้ได้จริงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี การศึกษาเอกสารข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งกับอาศัยแนวคิด ทฤษฎีมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการตนเอง เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลนำเสนอผลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์สามารถสรุปเป็น ๕ ประเด็น ดังนี้

๑. ด้านพื้นที่ มีศักยภาพด้านพื้นที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่คงเป็นความธรรมชาติมากที่สุด ประกอบด้วย ป่าชายเลน มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติประกอบด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์หลากหลายชนิด แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัฒนธรรมหลัก บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ สถานปฏิบัติธรรมชั้นแนวหน้าของเมืองไทย แหล่งบ่มเพาะความรู้ทางพระพุทธศาสนา โบราณสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของภาคใต้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์ นอกจากนี้ยังมีเกาะเสร็จ เกาะเล็กที่มีเนื้อที่ไม่มาก ชายหาดด้านหนึ่งเป็นทราย ส่วนอีกด้านเป็นหาดดินเลนที่ถูกทับถมจากตะกอนทรายและตะกอนดินเลนปากแม่น้ำตาปี ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนการท่องเที่ยวใหม่พุมเรียง

๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง กล่าวคือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน การเดินทางสามารถใช้เส้นทางถนนสายพุนพิน-สุราษฎร์ธานี เลี้ยวซ้ายไปตามถนนข้ามสะพานพระจุลจอมเกล้าข้ามแม่น้ำตาปี แล้วกลับรถใต้สะพานข้ามทางรถไฟข้ามมุ่งไปถึงสามแยกวัดดอนกฐินแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามถนนพุนพิน-ไชยาสายล่าง ทางหลวง ๔๑๑๒ ถึงสามแยกเลี้ยวขวาไปตามถนนทุ่งโพธิ์-สี่เสียดประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนสี่เสียด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) หากเดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ขับตรงไปถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนสี่เสียด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) จากกลุ่ม

ห้องเที่ยวชุมชนลีเล็ดไประยะทาง ๑๒ กิโลเมตร ถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก จากวัดมูลเหล็กไปบ่อน้ำพุร้อนระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุร้อนไปกลุ่มห้องเที่ยวชุมชนเลม็ดระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากกลุ่มห้องเที่ยวชุมชนเลม็ดไปยังกลุ่มห้องเที่ยวชุมชนพุมเรียงระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร

๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี ออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พัก ๒) ร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง ๔) กิจกรรมสันทนาการ ๕) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ ๖) ร้านค้า

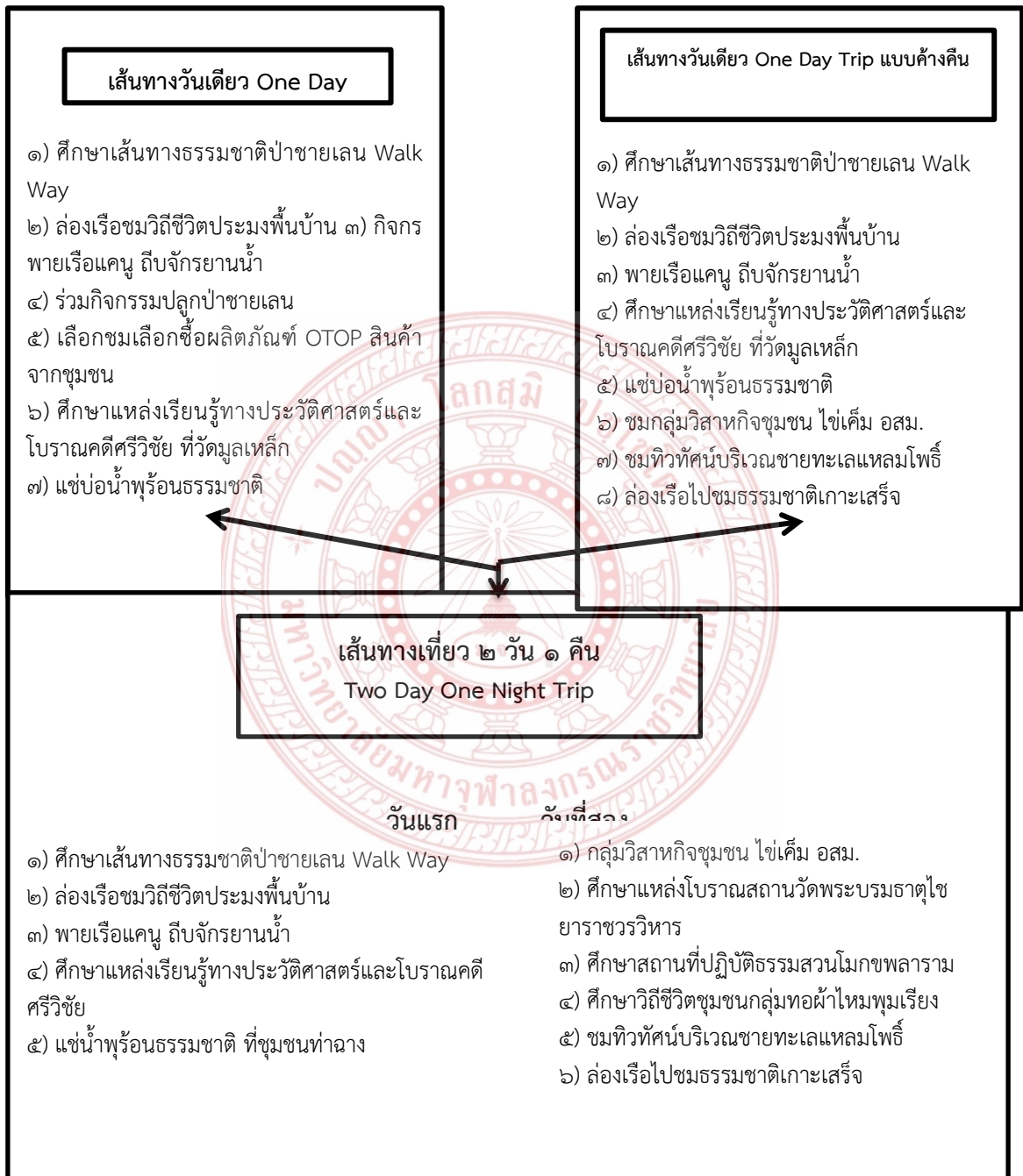
๔. ด้านสภาพแวดล้อม มีศักยภาพด้านสภาพแวดล้อม กลุ่มห้องเที่ยวชุมชนลีเล็ด มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้ชื่อว่าเป็น “ป่าเมซอนเมืองไทย” มีระบบนิเวศแบบ ๒ น้ำ หรือเรียกว่า “น้ำกร่อย” ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพรรณไม้และพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ อีกทั้งป่าชายเลนยังให้ประโยชน์ทั้งช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ และยังเอื้อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน กลุ่มห้องเที่ยวชุมชนท่าฉาง แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ๔ จุด ตั้งอยู่บริเวณตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ บ้านธารน้ำร้อน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง สภาพเป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีอุณหภูมิประมาณ ๖๐ องศาเซลเซียส สภาพน้ำเป็นน้ำที่มีเกลือแร่เจือปน มีรสเค็มเล็กน้อย แต่ไม่มีกลิ่นแร่ เป็นดินป่าพุน้ำเค็ม พืชพรรณเป็นพันธุ์ไม้ในป่าเค็มป่าชายหาดและป่าดิบชื้น ภูมิทัศน์พื้นที่เป็นลานหิน กลุ่มห้องเที่ยวชุมชนเลม็ด บริเวณสวนโมกขพลาราม เป็นพื้นที่ป่าประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด บรรยากาศร่มรื่น เงียบสงบ เหมาะกับการปฏิบัติธรรม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สภาพแวดล้อมเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์แบบศรีวิชัย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม ไชยา อสม. สภาพแวดล้อมเป็นทุ่งนามีความเป็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเลี้ยงเบ็ด ซึ่งชุมชนได้มีการรวมกลุ่มทำไข่เค็มไชยา กลุ่มห้องเที่ยวชุมชนพุมเรียง บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ มีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์เป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกาง ต้นลำพู เกาะเสร์จ เป็นเกาะที่เกิดจากการพัดพาของสันททรายในทะเลที่มาสะสมกันนานวันเข้า ก็กลายเป็นเกาะทราย ที่มีต้นไม้ขึ้นมาพอให้ไต่ร่มเงา เนื้อไม้ได้มากในยามที่น้ำขึ้น แต่ขนาดจะกว้างใหญ่เพิ่มขึ้นไปอีกหลายเท่าในยามที่น้ำลง ทุกวันนี้ สันททรายในทะเล ก็ยังคงทำหน้าที่สร้างเกาะคือยังมีทรายที่พัดพามาสะสม แนวทรายโผล่ขึ้นมา รูปร่างนั้นปรับเปลี่ยนไปตามกระแสคลื่นและลม และกลุ่มทอผ้าไหม

๕. ด้านการมีส่วนร่วม มีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม กลุ่มห้องเที่ยวชุมชนลีเล็ด โดยผู้ใหญ่บ้านชื่อนายสมชาย รักเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ได้ร่วมกับชาวบ้านหมู่ที่ ๔ ร่วมแรงร่วมใจกันนำเงินจากโครงการ SML ของหมู่บ้านมาสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้ของคนทั้งภายในและนอกชุมชน รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทางอำเภอและจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในการก่อสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน โดยมีผู้ร่วมโครงการดังนี้ ๑. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๓. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๔. อำเภอพุนพิน ๕. องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด ๖. เครือข่ายชุมชนชายฝั่ง ๗. องค์กรเอกชน กลุ่มชุมชนเลม็ด และบริษัท เซฟรอน

ประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด ได้ร่วมกับพันธมิตรดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกชุมชนสุราษฎร์ธานี อาทิ การพัฒนาคน การอบรมผู้นำ การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ การพัฒนาสินค้าและบริการ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของการท่องเที่ยว โดยชุมชนสู่ภายนอก การอบรมการสื่อสาร การตลาด และการประชาสัมพันธ์ เช่น ความรู้ด้านการตลาด การตลาดออนไลน์ การส่งเสริมด้วยสื่อมวลชนและบล็อกเกอร์ และการเชื่อมโยงเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมพัฒนาต่อยอด นอกจากนี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เลม็ด กลุ่ม อสม. และชุมชนเลม็ด ๓)กลุ่มชุมชนท่าฉาง พิพิธภัณฑสถานอำเภอท่าฉาง เจ้าอาวาสวัดมุลเหล็ก นำโดยพระครูสุกิตติธรรมคุณและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการโดยใช้สถานที่วัดมุลเหล็กก่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑสถาน รวมถึงบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ กลุ่มชุมชนพุมเรียง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดจัดทำโครงการป่าในเมือง เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคราชการ ท้องถิ่น เอกชนและประชาชนในการ สงวน อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

การกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนกลุ่มแม่น้ำตาปี พบว่า จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งเปิดโอกาสเส้นทางหลักในการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อมีเครือข่าย การเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นทาง คือ นักท่องเที่ยวและปลายทางคือ แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความร่วมมือของเครือข่ายเป็นการทำงานร่วมกันบนพื้นฐาน

ของผลประโยชน์ร่วมกัน^{๗๗} การสร้างเครือข่ายการทำงานในการเชื่อมโยงงานจากชุมชน วิธีการ คือ การส่งต่อ คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบางไปไม้ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนคลองน้อย กิจกรรมการท่องเที่ยวคือ ล่องเรือ ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน ชมหิ่งห้อย ในขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการที่จะดูลิง เดินชมป่าชายเลน ก็ ต้องส่งไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) หากต้องการแช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ต้องไปที่กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการทำไข่เค็ม ต้องกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน เลม็ด การทอผ้าไหม ต้องเป็นกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง เป็นต้น^{๗๘} ในแต่พื้นที่การท่องเที่ยวต้องมีอัตลักษณ์ และภาพลักษณ์ที่ดีในการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวประทับใจที่ได้มาท่องเที่ยว อัตลักษณ์ของการท่องเที่ยว เช่น การมาท่องเที่ยวที่อำเภอ ขนอมต้องมาดูปลาโลมาสีชมพู^{๗๙} แนวทางในการการอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวมีวิธีการอย่างไรให้เกิดการอนุรักษ์และให้สิ่งที่เป็นธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ลิง และการคงอยู่ของวิถีชีวิตชาวบ้าน^{๘๐} สำหรับ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทางแหล่งท่องเที่ยวควรมีป้าย บอกรให้ชัดเจน บางแหล่งท่องเที่ยวมีลิง ดังนั้นการให้อาหารลิงเป็นสิ่งสำคัญ อาจจะเป็นการทำลาย สิ่งแวดล้อม ควรมีการประชาสัมพันธ์ และการสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะขยะ

สรุปการพัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชน ลุ่มแม่น้ำตาปี ดังนี้ ๑) ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการตนเองให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวที่บ่งบอกถึงความเป็นอนุรักษ์ ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน โบราณสถาน ซึ่งแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน ๒) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วม ๓) ภาครัฐมีบทบาทในการสนับสนุน ๔) ภาคเอกชนบทบาทในการสนับสนุน ๕) การมีส่วนร่วม เครือข่ายการท่องเที่ยวด้านการเรียนรู้ ขับเคลื่อน และการประชาสัมพันธ์

๓) เสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

การวิจัยเรื่องเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ แนวคิดศักยภาพในการจัดการตนเองของวิวัฒน์ชัย บุญยภักดี และแนวคิดของซัชชัย สุจริต ศักยภาพ ในการจัดการตนเอง ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑. ด้านพื้นที่ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและมีความเป็น ธรรมชาติที่ไม่มีการตัดแปลงและเป็นแหล่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มี สภาพของเส้นทางเดินทางที่สะดวก โดยเฉพาะเส้นทางหลักในการเดินทางได้หลากหลาย เส้นทางในการ

^{๗๗} คุณเทพสิน ผ่องแก้ว, ผู้อำนวยการท่องเที่ยวไทยสำนักงานสุราษฎร์ธานี, สนทนากลุ่ม, วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

^{๗๘} คุณจรัญญา ศรีรักษ์, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวบางไปไม้, สนทนากลุ่ม, วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

^{๗๙} คุณพรชัย มาลาสกุลชัย, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว บริษัท พันทิพย์ จำกัด, สนทนากลุ่ม วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

^{๘๐} คุณจารุ ทิพย์ศักดิ์, นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ตำแหน่งที่ปรึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี, สนทนากลุ่ม วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ๓.ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พักแรม ร้านอาหาร เครื่องดื่ม สถานบริการต่าง ๆ สัญญาณโทรศัพท์ น้ำประปา ไฟฟ้าและการรักษาความปลอดภัย ๔. ด้านสภาพแวดล้อม สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ ระบบนิเวศ และสภาพอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว และ ๕. ด้านการมีส่วนร่วม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนอย่างไร นอกจากนี้ในส่วนของการสร้างเส้นทางนั้นผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดของ คีฟส์ (keeves) ในการสร้างรูปแบบนั้นก็คือผู้วิจัยจะสร้างรูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) ที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมายประกอบ โดยผู้วิจัยจะทำแนวคิดต่าง ๆ ดังกล่าวมาผสมผสานกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนาม ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของอารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี

ดังนั้นการสร้าง เส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปีที่สร้างขึ้นในครั้งนี้ เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และการสนทนากลุ่ม ทำให้ผู้วิจัยสามารถร่างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ที่มีชื่อว่า “LIFE SMILE” ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย สำหรับการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ได้แก่ ๑) L = Learning Center (แหล่งเรียนรู้) ๒) I = Identity of the community (อัตลักษณ์ชุมชน) ๓) F = Forest Resources (ทรัพยากรป่าไม้) ๔) E = Environmental Conservation (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) ๕) S = Sustainable Community (ชุมชนยั่งยืน) ๖) M= Mangrove Forest (ป่าชายเลน) ๗) I= Image (ภาพลักษณ์) ๘) L= Local Wisdom (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ๙) E= Ecosystem (ระบบนิเวศ)

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัย
ของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

หลักการ : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบโดยชุมชนการนำทรัพยากรและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นอัตลักษณ์ในชุมชนมาส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

LIFE SMILE

วัตถุประสงค์ ศักยภาพในการจัดการตนเองสร้างความโดดเด่นให้เป็นที่ประทับใจและอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของ
ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี “ LIFE SMILE ”

- ๑) L = Learning Center (แหล่งเรียนรู้)
- ๒) I = Identity of the community (อัตลักษณ์ชุมชน)
- ๓) F = Forest Resources (ทรัพยากรป่าไม้)
- ๔) E = Environmental Conservation (การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม)
- ๕) S = Sustainable Community (ชุมชนยั่งยืน)
- ๖) M= Mangrove Forest (ป่าชายเลน)
- ๗) I= Image (ภาพลักษณ์)
- ๘) L= Local Wisdom (ภูมิปัญญาท้องถิ่น)
- ๙) E= Ecosystem (ระบบนิเวศ)

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

รูปแบบที่ ๑ เส้นทางวันเดียว (ไม่ค้างคืน)

รูปแบบที่ ๒ เส้นทางวันเดียว (ค้างคืน)

รูปแบบที่ ๓ เส้นทาง ๒ วัน ๑ คืน

ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยว

๑. ด้านพื้นที่
๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง
๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
๔. ด้านสภาพแวดล้อม
๕. ด้านการมีส่วนร่วม

เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

ข้อเสนอแนะ

๑. จากผลการวิจัยที่ได้รูปแบบ “LIFE SMILE” ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับควรดำเนินการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี โดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๒. จากผลการวิจัยที่ได้รูปแบบ “LIFE SMILE” ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัด สุราษฎร์ธานี ควรนำไปจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมถึงการขับเคลื่อน “LIFE SMILE” ให้เกิดขึ้นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างจริงจังเพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนของเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี

๓. จากผลการวิจัยพบว่า ด้านพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง บ่อน้ำพุร้อน ยังขาดการสนับสนุนทั้งงบประมาณจากภาครัฐและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณในส่วนขาด เช่น ป้ายบอกทาง การเผยแพร่กิจกรรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มเติมให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขับเคลื่อนไปได้

เอกสารอ้างอิง

แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๖๑ (ฉบับทบทวน).

พจนานุกรม. เอกสารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: กองทุนแคนาดา ประจำประเทศไทย, ๒๕๔๖.

พจนานุกรม. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook). กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, ๒๕๔๖.

ซัชชัย สุจริต. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, ๒๕๕๗.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สืบค้นเมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ สืบค้นได้

<https://tourismatbuu.wordpress.com>

จังหวัดสุราษฎร์ธานี สืบค้นเมื่อ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๑ สืบค้นได้จาก

<https://th.wikipedia.org/wiki>

ชุมชนน้ำเตียว จังหวัดสุราษฎร์ธานี สืบค้นได้จาก

<http://www.taklongtongteaw.com/community-attractions-suratthani-2/>

อุบลวรรณ ประดับสุข, “การเรียนรู้และประสบการณ์เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากสกว. (ภาค)” ๒๕๖๑ [ออนไลน์].เข้าถึงได้จาก

http://www.etatjournal.com/upload/143/25493_2.pdf. ๒๕๖๑.

บุคลากรกรม

สัมภาษณ์ นายสมชาย รักเดช, อายุ ๕๖ ปี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบล ลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม คุณเศรษฐพงศ์ โพธิ์โพ้น, อายุ ๓๔ ปี เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยว กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณมานิตย์ ว่างฉาย, ภูมิปัญญาชุมชน อายุ ๕๕ ปี อาชีพ ประมง หมู่ ๔ บ้านห้วยทรัพย์ ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก. ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศรีวิชัย วัดมูลเหล็กอำเภอท่าฉางจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณศิริพร แก้วมีศรี, ภูมิปัญญาชุมชน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณยายพริ้ง มูลอาจ, ภูมิปัญญาชุมชน อายุ ๘๓ ปี ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณไกรรงค์ ธรรมบำรุง, ภูมิปัญญาชุมชน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณศิริพร แก้วมีศรี, ภูมิปัญญาชุมชน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณประสงค์ หีตอนันต์, ภูมิปัญญาชุมชน ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางหวันมีะ น้อยหมี, ผู้นำชุมชน กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง. ๘๗ ม.๒ ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณกิติพงษ์ บุญกันภัย. ผู้นำชุมชนบ้านโพธิ์ ศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. ที่อยู่ ๑๔๒ หมู่ที่ ๓ ตำบล เวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม พระครูจิริเจติยาทร, นักวิชาการด้านวัฒนธรรม. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณสันติ คงเจริญ, ภูมิปัญญาชุมชน. ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณสุทิน สิทธิเดช, ชาวประมง. ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่ม คุณยุพาพันธ์ คงชนะ, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว. ผู้อำนวยการกองการท่องเที่ยว และกีฬา. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณกิตติ ชินเจริญธรรม, ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม. หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติไชยา. จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณเทพสิน ผ่องแก้ว, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว. ผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

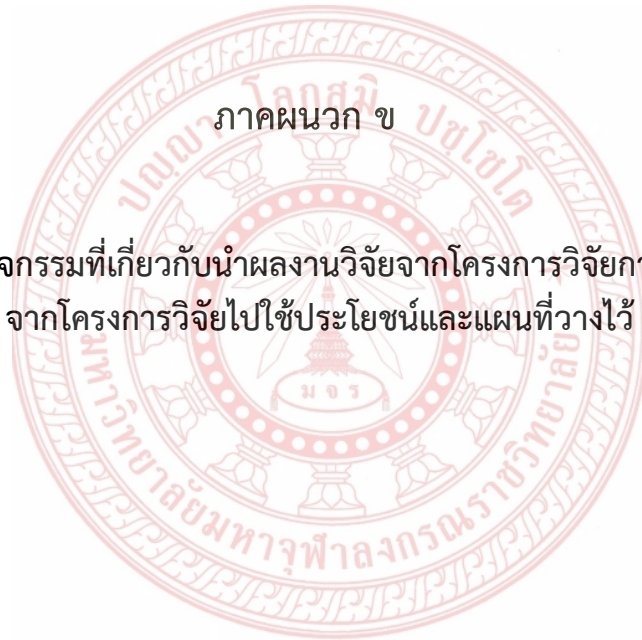
สนทนากลุ่ม คุณจากรุ ทิพย์ศักดิ์, นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณสมชาย สินมา, ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว. สีนมาเฟาร์ม จังหวัดสุราษฎร์ธานีวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณพรชัย มาลาสกุลชัย, ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว. บริษัท พันทิพย์ จำกัด จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ข

ตารางกิจกรรมที่เกี่ยวกับนำผลงานวิจัยจากโครงการวิจัยการนำผล
จากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์และแผนที่วางไว้

**ตารางกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัย
ไปใช้ประโยชน์และแผนที่วางไว้**

กิจกรรม	การนำไปใช้	ประโยชน์และแผนที่วางไว้
<p>๑. กระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ในการเรียนการสอนในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ</p>	<p>วิชาที่นำไปใช้ วิชาการศึกษาอิสระทางการจัดการเชิงพุทธ วิชาการจัดการวิถีชุมชน วิชาการบริหารชุมชนและการจัดการแหล่งเรียนรู้ วิชาการจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง</p>	<p>ทำให้กระบวนการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยมีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพในการสอน ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับประกอบที่ ๕ หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพระดับหลักสูตร จากประสบการณ์ของการทำรายงานการวิจัยดังกล่าว</p>
<p>๒. โครงการเรียนรู้สู่ชุมชน</p>	<p>บูรณาการรายวิชาของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ</p>	<p>แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของนิสิต มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยโดยการสำรวจพื้นที่ เก็บข้อมูลลงภาคสนาม เชิงลึกจัดกิจกรรมเสริมทักษะนิสิตในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี เพื่อการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลายลงสู่ชุมชน</p>
<p>๓. ด้านสังคมและชุมชน</p>	<p>การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ชุมชนท่องเที่ยว</p>	<p>แผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ -๒๕๗๙)</p>
<p>๔. เขียนรายงานการวิจัย</p>	<p>รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์</p>	<p>ได้รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์เป็นไปตามแผนที่วางไว้</p>

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่ได้วางแผนไว้และกิจกรรมที่
ได้ดำเนินการมาและที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
<p>ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษา ศักยภาพในการจัดการ ตนเองของชุมชนลุ่มน้ำ ตา ปี</p>	<p>ทราบถึงศักยภาพในการ จัดการตนเอง สัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิ ปัญญาชุมชน ๘ คน</p>	<p>ข้อที่ ๑</p>	<p>ได้ข้อมูลศักยภาพในการจัดการตนเอง ของชุมชน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง ด้าน การอำนวยความสะดวก ด้าน สภาพแวดล้อมและด้านการมีส่วนร่วม จำนวน ๔ แห่ง</p>
<p>ขั้นตอนที่ ๒ การพัฒนา เส้นทางและเครือข่ายการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี</p>	<p>โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๑) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญวิถีชีวิตภูมิ ปัญญาชุมชน ๒) กลุ่ม นักวิชาการสังคมวิทยาและ พัฒนาชุมชน ๓) นักวิชาการ ด้านวัฒนธรรม ๔) ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น ๑๘ คน นำข้อมูลที่ได้จาก ขั้นตอนที่ ๑ ศักยภาพในการ จัดการตนเองของชุมชน ๕ ด้าน มาพัฒนาเป็นเส้นทาง และเครือข่ายการท่องเที่ยว</p>	<p>ข้อที่ ๑-๒</p>	<p>ได้ข้อมูลการพัฒนาเป็นเส้นทางและ เครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปีจำนวน ๔ แห่ง</p>
<p>ขั้นตอนที่ ๓ การสร้าง เส้นทางและเครือข่ายการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี ๑) การพัฒนาการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ ชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี</p>	<p>นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ ๒ ศักยภาพในการจัดการ ตนเองของชุมชน ๕ ด้านมา พัฒนาเป็นเส้นทางและ เครือข่ายการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้กำหนดเส้นทาง การท่องเที่ยว โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๘ ท่าน เพื่อ ตรวจสอบความสอดคล้อง ของเส้นทางท่องเที่ยว จากนั้นนำเส้นทางที่ได้เสนอ ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำ ยืนยันเส้นทางและ ข้อเสนอแนะเส้นทาง การท่องเที่ยว</p>	<p>ข้อที่ ๑-๒-๓</p>	<p>ได้เส้นทางของการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชน ลุ่มแม่น้ำตาปีที่ผ่านการประเมินและ ได้ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปแก้ไข</p>

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลु วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๒) การรับรองเส้นทางกา รท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารย ธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่ม แม่น้ำตาปี	นำเส้นทางที่ผ่านการพัฒนา และปรับปรุงแล้วเข้าสู่การ สนทนากลุ่มโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อยืนยันเส้นทางกา รท่องเที่ยว	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้เส้นทางของการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชน ลุ่มแม่น้ำตาปี และสามารถนำไปใช้ เป็นต้นแบบหรือประยุกต์ใช้ได้จริง
ข้อเสนอแนะอื่น	ทราบถึงข้อเสนอทั้งในเชิง นโยบายและระดับปฏิบัติได้ มีแนวทางในการจัดการที่ เหมาะสม	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องและต่อ ชุมชนในมิติต่าง ๆ
รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่ สามารถตอบวัตถุประสงค์ ของโครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ (๑) ศึกษาศักยภาพใน การจัดการตนเองของชุมชน ลุ่มน้ำตาปี (๒) พัฒนา เส้นทางและเครือข่ายการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ ชุมชนลุ่มน้ำตาปี (๓) เสนอรูปแบบการท่องเที ยเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรี วิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี	ข้อที่ ๑-๒-๓	ได้รายงานการวิจัยที่มีคุณค่าสามารถ ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเส้นทาง และเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ใน เส้นทาง “LIFE SMILE” ในแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการเชื่อมโยง อารยธรรมศรีวิชัยจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามนโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัด แผน ๒๐ ปีในอนาคต

ภาคผนวก ง

เครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี

The routes and the networks of the Tapee basin Eco-tourism

.....

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์ชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่าท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความรู้และประสบการณ์จึงได้คัดเลือกท่านในการสัมภาษณ์ส่วนความคิดเห็นของท่านจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวิจัยและสร้าง องค์ความรู้ที่มีต่อการนำเสนอ “เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี” ต่อไป

สำหรับคำถามการวิจัยประกอบด้วย ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับ “ศักยภาพในการจัดการตนเองเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี”

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถามนี้เป็นอย่างสูง

นางภัชลดา สุวรรณวล และคณะ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

ชื่อ/สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์ :

อายุ :

วุฒิการศึกษา :

ตำแหน่ง :

ประสบการณ์การทำงาน.....

โทรศัพท์:.....

กลุ่มของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้เชี่ยวชาญวิธีชุมชน/ภูมิปัญญาชุมชน

วิชาการสังคมวิทยา/พัฒนาชุมชน

วิชาการด้านวัฒนธรรม

วิชาการด้านการท่องเที่ยว

เวลาเริ่มเวลาสิ้นสุด.....

สถานที่.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

๑. ด้านพื้นที่ ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างไร มีความเป็นธรรมชาติมากน้อยแค่ไหน จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวคืออะไร ที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มีสภาพของเส้นทางการเดินทางที่สะดวก มีเส้นทางหลักในการเดินทาง หรือสามารถเข้าได้หลายเส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....
.....

๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวหรือไม่ เช่น สัญญาณโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต ระบบน้ำประปา

.....
.....
.....
.....
.....

๔. ด้านสภาพแวดล้อม มีลักษณะทางกายภาพเป็นอย่างไร ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์หรือไม่ สาเหตุที่เป็นอย่างนั้นเพราะอะไร

.....
.....
.....
.....

๕. ด้านการมีส่วนร่วม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือไม่ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การสนับสนุนอย่างไร

.....
.....
.....

เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี

๑. เส้นทางและเครือข่ายกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลี้เล็ด

.....
.....
.....
.....

๒. เส้นทางและเครือข่ายกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลุ่มด

๓. เส้นทางและเครือข่ายกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง

๔. เส้นทางและเครือข่ายกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์.....

วันที่...../...../.....

ภาคผนวก จ

ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย

สัมภาษณ์ นายมานิตย์ วิจารณ์ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด(ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์)

สัมภาษณ์ นางวันม๊ะ น้อยหมิม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง

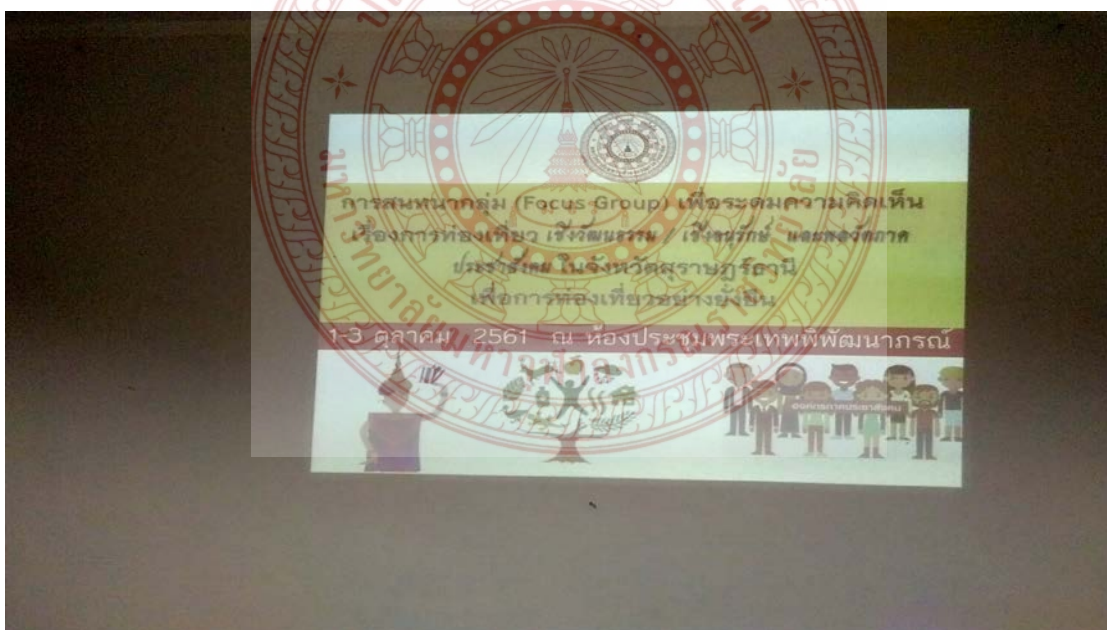
สัมภาษณ์ นายสันติ คงเจริญ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง

สัมภาษณ์ นางประสงค์ หิตอนันต์ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด

สาธิตวิธีการทำไข่เค็ม อสม. กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด

สนทนากลุ่ม วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

สนทนากลุ่ม วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

สนทนากลุ่ม วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

สนทนากลุ่ม คุณจรัญญา ศรีรักษ์ วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

สนทนากลุ่ม คุณเศรษฐพงศ์ โพธิ์โพ้น วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

สนทนากลุ่ม คุณยุพาพันธ์ คงชนะ วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

สนทนากลุ่ม คุณเทพสิน ผ่องแก้ว วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

สนทนากลุ่ม คุณสมชาย สีนมา วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยว

อาจารย์ภัชชดา สุวรรณกุล หัวหน้าโครงการวิจัย ผู้นำเสนอ

อาจารย์ดร.อำพล ปุญญา ผู้วิจัยร่วม

ภาคผนวก ฉ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ว.๑๑๗/๒๕๖๑

ชื่อโครงการ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี

หัวหน้าโครงการ นางภัชลดา สุวรรณवलและคณะ อาจารย์ประจำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี

มือถือ ๐๘๐-๔๑๔๒๖๒๘

E-mail : patchlada_@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากแนวโน้ม ๒ ประการ มาบรรจบกันคือ แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์และแนวโน้มเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงเรื่องอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยมีสาระสำคัญเรื่องแนวโน้มเรื่องการอนุรักษ์ เกิดจากการที่ประชาชนเพิ่มขึ้น และภาวะทางเศรษฐกิจถดถอยในหลายประเทศ กิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การทำเหมืองแร่ และการเกษตรเกิดขึ้นภายในบริเวณทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ จนทำให้ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม และผลที่ตามมาคือความไม่ยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามผสมผสานเรื่องของการอนุรักษ์เข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่วนแนวโน้มเรื่องการท่องเที่ยววนั้น ปรากฏในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงวิถีการใช้เวลาว่างในการเดินทางท่องเที่ยว โดยมีแนวโน้มว่าต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัยเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังอยากที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสถานที่ที่ไปเยือนตั้งแต่ระบบนิเวศไปจนถึงชนิดพันธุ์พืช สัตว์ที่หายากหรือกำลังจะสูญพันธุ์ และประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ เช่น การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ การลักลอบล่าสัตว์ป่า จากแนวโน้มสองประการดังกล่าวมาบรรจบกัน ทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศขึ้น ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงมีความหมายมากกว่าการท่องเที่ยวแบบธรรมดา แต่จะหมายรวมไปถึงการท่องเที่ยวที่จะต้องมีการอนุรักษ์ควบคู่ไปด้วย การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการคือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพราะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะเสื่อมโทรมลงหรือถูกทำลายลงก็มีอยู่สูง การให้ความรู้ความเข้าใจหรือการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนจึงเป็นสิ่งสำคัญองค์ประกอบข้อ ๒ คือความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบแรกโดยตรง เพราะนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำทนายองค์ประกอบที่ ๓ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบ

ต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ เป็นต้น

การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นอีกรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่เป็นกลไกสนับสนุนชุมชนในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมรับประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีส่วนร่วมกับการกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนแบบยั่งยืน ซึ่งเป็นผลดีต่อการนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดด้วยวิถีทางที่ตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณาภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการนิเวศวิทยาที่จำเป็น ความหลากหลายทางด้านชีวภาพและระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนายกระดับคุณภาพในการดำเนินงานในสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า มีการบำรุงรักษาเพื่อจะได้มีทรัพยากรคงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งผู้รับผิดชอบในการพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในชุมชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีระดับชุมชน มีการเกิดขึ้นขององค์กรชุมชน เครือข่ายการพัฒนาตามพื้นที่และประเด็น และกลไกการทำงานพัฒนาร่วมกันในแนวราบ ทำให้สถานภาพของชุมชนเป็นที่ยอมรับ กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและการรู้จักใช้ข้อมูลทำให้ชุมชนรู้จักตัวเอง เกิดการวางเป้าหมายการพัฒนาร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ เช่น การจัดสวัสดิการโดยชุมชนจากการใช้ฐานกลุ่มออมทรัพย์ ด้านทรัพยากร เช่น การจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า มีการดูแลรักษาป่าชุมชน การอนุรักษ์พันธุ์ปลา การจัดการลุ่มน้ำ โดยชุมชนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ การส่งเสริมระบบการเกษตรยั่งยืน ด้านการศึกษา มีศูนย์การเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โรงเรียนในชุมชนที่สะท้อนการให้ความสำคัญกับการปลูกฝังทางปัญญาให้กับเด็กเยาวชน และพระภิกษุสามเณร ส่วนด้านการเมืองเน้นการสร้างการเมืองแนวสมานฉันท์ในรูปแบบของ “เมืองคนดีโมเดล” ที่มีการพูดคุยร่วมกันของเพื่อมุ่งให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถจัดการตนเอง โดยการบูรณาการทำงานร่วมกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันต่าง ๆ ในชุมชน และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น

จากสถานการณ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้คณะวิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาโครงการฯ เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี เพื่อให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี และเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มน้ำตาปี โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”ในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในอนาคตเพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในสังคมไทยอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ศักยภาพในการจัดการตนเองของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี การศึกษาเอกสารข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึกพร้อมทั้งกับอาศัยแนวคิด ทฤษฎีมาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก เกี่ยวกับศักยภาพในการจัดการตนเอง เพื่อนำมาประมวลผล วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลนำเสนอผลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์สามารถสรุปเป็น ๕ ประเด็น ดังนี้

๑. ด้านพื้นที่ มีศักยภาพด้านพื้นที่เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่คงเป็นความธรรมชาติมากที่สุด ประกอบด้วย ป่าชายเลน มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติประกอบด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์หลากหลาย ชนิด แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ สถานปฏิบัติธรรมชั้นแนวหน้าของเมืองไทย แหล่งบ่มเพาะความรู้ทางพระพุทธศาสนา โบราณสถานอันศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของภาคใต้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์ นอกจากนี้ยังมีเกาะเสร็จ เกาะเล็กที่มีเนื้อที่ไม่มาก ชายหาดด้านหนึ่งเป็นทราย ส่วนอีกด้านเป็นหาดดินเลนที่ถูกทับถมจากตะกอนทรายและตะกอนดินเลนปากแม่น้ำตาปี ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนการท่องเที่ยวผ้าไหมพุมเรียง

๒. ด้านความสะดวกในการเข้าถึง มีศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง กล่าวคือ ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงชุมชน การเดินทางสามารถใช้เส้นทางถนนสายพุนพิน-สุราษฎร์ธานี เลี้ยวซ้ายไปตามถนนข้ามสะพานพระจุลจอมเกล้าข้ามแม่น้ำตาปี แล้วกัลับริดใต้สะพานข้ามทางรถไฟข้ามรถมุ่งไปถึงสามแยกวัดดอนกฐินแล้วเลี้ยวซ้ายไปตามถนนพุนพิน-ไชยาสายล่าง ทางหลวง ๔๑๑๒ ถึงสามแยกเลี้ยวขวาไปตามถนนทุ่งโพธิ์-ลีเล็ดประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) หากเดินทางจากตัวเมืองสุราษฎร์ธานี ข้ามสะพานแม่น้ำตาปีตรงศาลหลักเมือง ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร ขับตรงไปถึงสี่แยกบางปอเลี้ยวขวาไป ๑.๘๐ กิโลเมตร ก็ถึงกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ดไประยะทาง ๑๒ กิโลเมตร ถึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย วัดมูลเหล็ก จากวัดมูลเหล็กไปบ่อน้ำพุร้อนระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากบ่อน้ำพุร้อนไปกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดระยะทาง ๖ กิโลเมตร จากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ดไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียงระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร

๓. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในบางเรื่อง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้แบ่งศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของเชิงอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำตาปี ออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) ที่พัก ๒) ร้านอาหาร ๓) การคมนาคมขนส่ง ๔) กิจกรรมสันทนาการ ๕) สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ป้ายบอกทาง แผนที่บริเวณแหล่งท่องเที่ยวป้ายประกาศเตือนข้อควรระวัง ฯลฯ และ ๖) ร้านค้า

๔. ด้านสภาพแวดล้อม มีศักยภาพด้านสภาพแวดล้อม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด มีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้ชื่อว่าเป็น “ป่าเมซอนเมืองไทย” มีระบบนิเวศแบบ ๒ น้ำ หรือเรียกว่า “น้ำกร่อย” ทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพรรณไม้และพันธุ์สัตว์น้ำ โดยเฉพาะมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ อีกทั้งป่าชายเลนยังให้ประโยชน์ทั้งช่วยป้องกันภัยธรรมชาติ และยังเอื้อประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีศรีวิชัย บ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ ๔ จุด ตั้งอยู่บริเวณตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ บ้านธารน้ำร้อน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง สภาพ

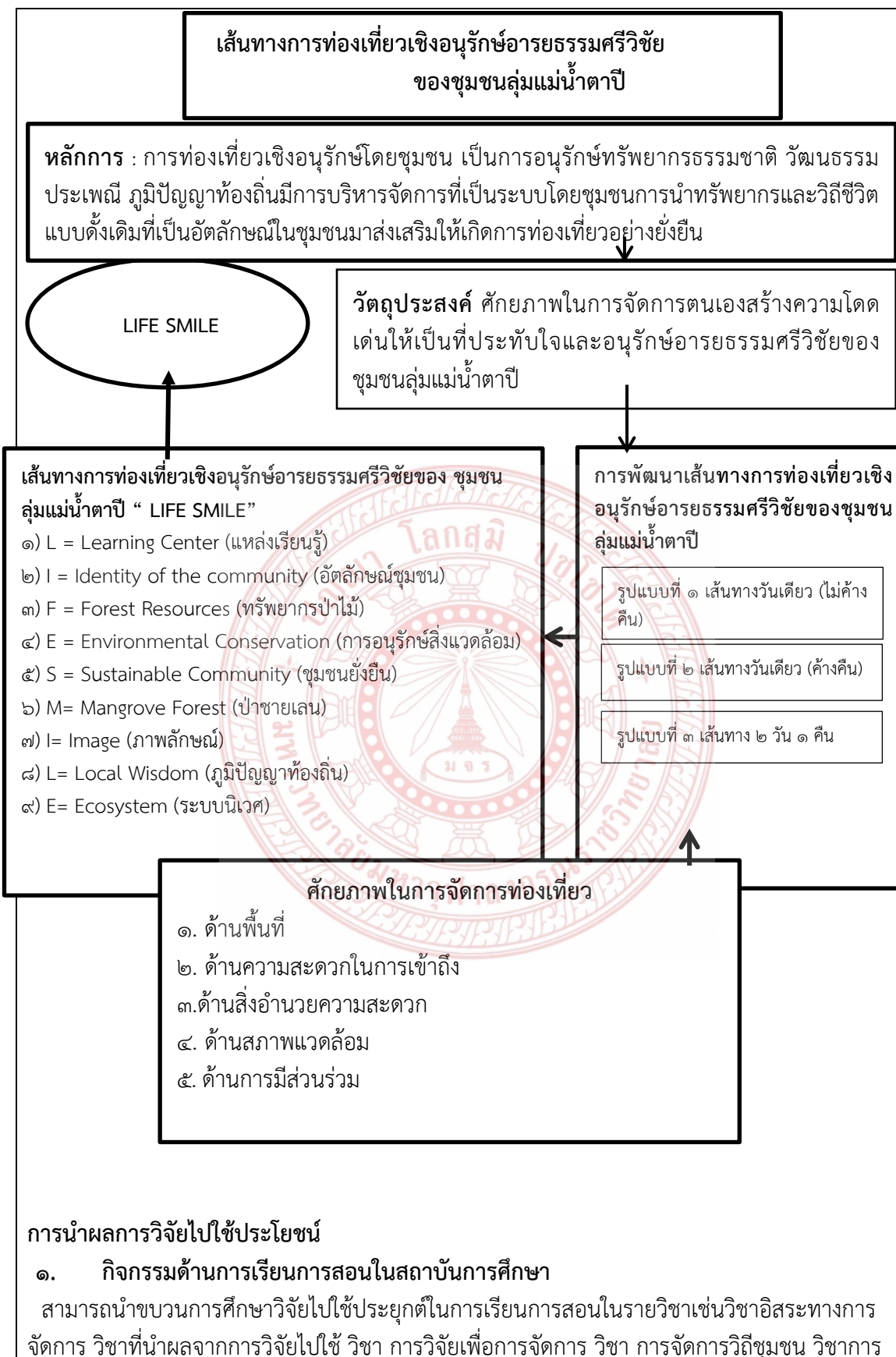
เป็นบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ มีอุณหภูมิประมาณ ๖๐ องศาเซนเซียส สภาพน้ำเป็นน้ำที่มีเกลือแร่เจือปน มีรสเค็มเล็กน้อย แต่ไม่มีกลิ่นแร่ เป็นดินป่าพุร้อนน้ำเค็ม พืชพรรณเป็นพันธุ์ไม้ในป่าเค็มป่าชายหาดและป่าดิบชื้น ภูมิทัศน์พื้นที่เป็นลานหิน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด บริเวณสวนโมกขพลาราม เป็นพื้นที่ป่าประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด บรรยากาศร่มรื่น เงียบสงบ เหมาะกับการปฏิบัติธรรม วัดพระบรมธาตุไชยาราชวรวิหาร สภาพแวดล้อมเป็นโบราณสถานทางประวัติศาสตร์แบบศรีวิชัย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไข่เค็ม ไชยา อสม. สภาพแวดล้อมเป็นทุ่งนามีความเป็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเลี้ยงเป็ด ซึ่งชุมชนได้มีการรวมกลุ่มทำไข่เค็มไชยา กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุ่มเรียง บริเวณชายทะเลแหลมโพธิ์ มีทิวทัศน์สวยงาม วิวดิตทะเล และสวนสาธารณะแหลมโพธิ์เป็นป่าชายเลน มีต้นโกงกาง ต้นลำพู เกาะเสร์จ เป็นเกาะที่เกิดจากการพัดพาของสันทรายในทะเลที่มาสะสมกันนานวันเข้า ก็กลายเป็นเกาะทราย ที่มีต้นไม้ขึ้นมาพอให้ได้ร่มเงา เนื้อไม้ไม่ได้มากในยามที่น้ำขึ้น แต่ขนาดจะกว้างใหญ่เพิ่มขึ้นไปอีกหลายเท่าในยามที่น้ำลง ทุกวันนี้ สันทรายในทะเล ก็ยังคงทำหน้าที่สร้างเกาะคือยังมีทรายที่พัดพามาสะสม แนวทรายโผล่ขึ้นมา รูปร่างนั้นปรับเปลี่ยนไปตามกระแสคลื่นและลม และกลุ่มทอผ้าไหม

๕. ด้านการมีส่วนร่วม มีศักยภาพด้านการมีส่วนร่วม กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด โดยผู้ใหญ่บ้านชื่อนายสมชาย รักเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ได้ร่วมกับชาวบ้านหมู่ที่ ๔ ร่วมแรงร่วมใจกันนำเงินจากโครงการ SML ของหมู่บ้านมาสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้ของคนทั้งภายในและนอกชุมชน รวมทั้งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ทางอำเภอและจังหวัดได้สนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมในการก่อสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติในป่าชายเลน โดยมีผู้ร่วมโครงการดังนี้ ๑. จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๒. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๓. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๔. อำเภอพุนพิน ๕. องค์การบริหารส่วนตำบลลีเล็ด ๖. เครือข่ายชุมชนชายฝั่ง ๗. องค์การเอกชน กลุ่มชุมชนเลม็ด และบริษัท เซฟรอน ประเทศไทยสำรวจและผลิต จำกัด ได้ร่วมกับพันธมิตรดำเนินโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกชุมชนสุราษฎร์ธานี อาทิ การพัฒนาคน การอบรมผู้นำ การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ การพัฒนาสินค้าและบริการ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ภายนอก การอบรมการสื่อสาร การตลาด และการประชาสัมพันธ์ เช่น ความรู้ด้านการตลาด การตลาดออนไลน์ การส่งเสริมด้วยสื่อมวลชนและบล็อกเกอร์ และการเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมพัฒนาต่อยอด นอกจากนี้ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ณาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด กลุ่ม อสม. และชุมชนเลม็ด ๓) กลุ่มชุมชนท่าฉาง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก นำโดยพระครูสุกิตติธรรมคุณและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป ชาวบ้านรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนเป็นแกนหลักในการดำเนินการโดยใช้สถานที่วัดมูลเหล็กก่อสร้างเป็นพิพิธภัณฑสถาน รวมถึงบ่อน้ำพุร้อนธรรมชาติ กลุ่มชุมชนพุ่มเรียง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดจัดทำโครงการป่าในเมือง เพื่อเป็นการเพิ่มพื้นที่ป่า เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคราชการ ท้องถิ่น เอกชนและประชาชนในการสงวน อนุรักษ์และฟื้นฟู

ทรัพยากรธรรมชาติ

แผนที่เส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อารยธรรมศรีวิชัยของชุมชนลุ่มแม่น้ำตาปี

บริหารชุมชนและการจัดการแหล่งเรียนรู้ วิชาการจัดการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทำให้กระบวนการเรียนการสอนที่สอดแทรกระเบียบวิธีวิจัยมีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพในการสอน ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบระเบียบวิธีการวิจัยจากประสบการณ์ของการทำรายงานการวิจัยดังกล่าว

๒. กิจกรรมด้านวิชาการ

สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลบูรณาการรายวิชาของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ “โครงการ มจร & ชุมชนร่วมเรียนรู้ ณ เล-ออก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญาของนิสิต มีการพัฒนาทักษะในการวิจัยโดยการสำรวจพื้นที่ เก็บข้อมูลลงภาคสนามเชิงลึกจัดกิจกรรมเสริมทักษะนิสิตในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี เพื่อการเรียนรู้ในมิติที่หลากหลายลงสู่ชุมชน

๓. ด้านสังคมและชุมชน

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรนำไปจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมถึงการขับเคลื่อน “LIFE SMILE” ให้เกิดขึ้นในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอย่างจริงจัง เพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กลุ่มแม่น้ำตาปี

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ลำดับ	ชื่อสกุล	วุฒิการศึกษา	ตำแหน่ง/สังกัด
๑.	รศ. สมเกียรติ ตันสกุล	วท.บ (จิตวิทยาคลินิก) น.บ (นิติศาสตร์) สค.ม (สังคมวิทยา)	อาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยวิทยาเขตศรีธรรมมาโศก ราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๒.	รศ. ดร. ธีรวิหะ	กศบ. (การศึกษา) M.A. (การวิจัยการศึกษา) Ph.D. (การศึกษา)	นักวิจัยการศึกษา
๓.	เรือโท ผศ.ดร.อนันต์ ใจสมุทร	ปธ. ๕, พธ.บ (มนุษย์สังเคราะห์ศาสตร์) M.A. (Sociology) Ph.D (Sociology)	นักวิจัยด้านสังคมวิทยา
๔.	ผศ. สานิตย์ บุญชู	B.S. (ช่างกลเกษตร) M.C.D. (Community Development)	อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ดร. อมรา ศรสุชาติ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิด้านโบราณคดี กรมศิลปากร. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณทศพล งามไฟโรจน์. อดีตนายกเทศมนตรีเมืองท่าข้าม. โครงการสืบสานวัฒนธรรมตามรอยอารยธรรมศรีวิชัย. ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ เรือโทผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ใจสมุทร. สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สานิตย์ บุญชู. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี. วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณอนุรัตน์ แพนสกุล. ผู้อำนวยการสำนักศิลปะวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมชาย รักเดช, อายุ ๕๖ ปี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบล ลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม คุณเศรษฐพงศ์ โพธิ์โพ้น, อายุ ๓๔ ปี เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการนักท่องเที่ยว กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณมานิตย์ ว่างฉาย, ภูมิปัญญาชุมชน อายุ ๕๕ ปี อาชีพ ประมง หมู่ ๔ บ้านห้วยทรัพย์ ตำบลลีเล็ด อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูสุกิตติธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดมูลเหล็ก. ศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศรีวิชัยวัดมูลเหล็กอำเภอท่าฉางจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณศิริพร แก้วมีศรี, ภูมิปัญญาชุมชน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณยายพริ้ง มุลอาจ, ภูมิปัญญาชุมชน อายุ ๘๓ ปี ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัด สุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณไกรรงค์ ธรรมบำรุง, ภูมิปัญญาชุมชน ตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณประสงค์ หิตอนันต์, ภูมิปัญญาชุมชน ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางหวันมีะ นัยหมีม, ผู้นำชุมชน กลุ่มทอผ้าสตรีบ้านพุมเรียง. ๘๗ ม.๒ ตำบลพุมเรียง อำเภอ
ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณกิติพงษ์ บุญกันภัย, ผู้นำชุมชนบ้านโพธิ์ ศูนย์ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ. ที่อยู่ ๑๔๒
หมู่ที่ ๓ ตำบล เวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม พระครูจิริเจติยาทร, นักวิชาการด้านวัฒนธรรม. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระพร
มาตุไชยาราชวรวิหาร อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี, วันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณสันติ คงเจริญ, ภูมิปัญญาชุมชน. ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่
๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ คุณสุทิน สิทธิเดช, ชาวประมง. ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓๐
สิงหาคม ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่ม คุณยุพาพันธ์ คงชนะ, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว. ผู้อำนวยการกองการท่องเที่ยว
และกีฬา. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณกิตติ ชินเจริญธรรม, ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม. หัวหน้าพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
ไชยา. จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณเทพสิน ผ่องแก้ว, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว. ผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่ง
ประเทศไทย สำนักงานสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณจาร์ ทิพย์ศักดิ์, นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยา
เขตสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณสมชาย สีนมา, ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว. สีนมาะฟาร์ม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

สนทนากลุ่ม คุณพรชัย มาลาสกุลชัย, ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว. บริษัท พันทิพย์ จำกัด
จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๖๑

ภาคผนวก ซ

ตารางการยืนยันเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ลุ่มแม่น้ำตาปี

**ตารางการยืนยันเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี จากผู้เชี่ยวชาญ**

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒	ข้อมูลในการยืนยัน	ผู้เชี่ยวชาญ
พัฒนาเส้นทางและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนลุ่มน้ำตาปี	จากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งเปิดโอกาสเส้นทางหลักในการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อมีเครือข่ายการเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นทาง คือ นักท่องเที่ยวและปลายทางคือ แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองความร่วมมือของเครือข่ายเป็นการทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน	คุณเทพสิน ผ่องแก้ว ผู้อำนวยการท่องเที่ยวไทย สำนักงานสุราษฎร์ธานี
	การสร้างเครือข่ายการทำงานในการเชื่อมโยงงานจากชุมชน วิธีการ คือ การส่งต่อ คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบางใบไม้ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนคลองน้อย กิจกรรมการท่องเที่ยวคือ ล่องเรือ ชมวิถีชีวิตชาวบ้าน ชมหิ่งห้อย ในขณะที่นักท่องเที่ยวต้องการที่จะดูลิง เดินชมป่าชายเลน ก็ต้องส่งไปยังกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด (ป่าในเมืองบ้านห้วยทรัพย์) หากต้องการแช่น้ำพุร้อนธรรมชาติ ต้องไปที่กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนท่าฉาง ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการทำไข่เค็ม ต้องกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนเลม็ด การทอผ้าไหม ต้องเป็นกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนพุมเรียง เป็นต้น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลีเล็ด ควรเพิ่มแหล่งท่องเที่ยวหมู่ที่ ๕ ด้วย	คุณจริญญา ศรีรักษ์, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวบางใบไม้
	ในแต่พื้นที่การท่องเที่ยวทั้ง ๔ แหล่งต้องมีอัตลักษณ์และภาพลักษณ์ที่ดีในการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวประทับใจที่ได้มาท่องเที่ยว อัตลักษณ์ของการท่องเที่ยว เช่น การมาท่องเที่ยวที่อำเภอขนอมต้องมาดูปลาโลมาสีชมพู หากมาเที่ยวที่ลีเล็ดนักท่องเที่ยวมาดูอะไร	คุณพรชัย มาลาสกุลชัย, ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว บริษัท พันทิพย์ จำกัด
วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒	ข้อมูลในการยืนยัน	ผู้เชี่ยวชาญ
	ชุมชนลีเล็ดจะต้องมีแนวทางในการการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวมีวิธีการอย่างไรให้เกิดการอนุรักษ์และให้สิ่งที่เป็นธรรมชาติอยู่ร่วมกันได้ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ลิง และการคงอยู่ของวิถีชีวิตชาวบ้าน	คุณจาร์ ทิพย์ศักดิ์, นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ตำแหน่งที่ปรึกษานวัตกรรมและเทคโนโลยี

		มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
	สำหรับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทางแหล่งท่องเที่ยวควร มีป้ายบอกให้ชัดเจน บางแหล่งท่องเที่ยวมีสิ่ง การให้อาหารลิงเป็นสิ่งสำคัญ อาจจะเป็นการทำลาย สิ่งแวดล้อม ควรมีการประชาสัมพันธ์ และการสร้าง จิตสำนึกของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะขยะ	คุณเทพสิน ผ่องแก้ว ผู้อำนวยการท่องเที่ยวไทย สำนักงานสุราษฎร์ธานี

ประวัตินักวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล
 - ๑.๑ ภาษาไทย นาง ภัชลดา สุวรรณนวล
 - ๑.๒ ภาษาอังกฤษ Mrs. Patchlada Suwannual
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียน
วัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๓. ตำแหน่งการบริหาร -
๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช
๕. ที่อยู่ติดต่อได้
บ้านเลขที่ ๒๒๗/๑๑๗ ถนน ชนเกษม ตำบลตลาด อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี
จังหวัด สุราษฎร์ธานี รหัสไปรษณีย์ ๘๔๐๐๐
- โทรศัพท์ - โทรสาร -
- โทรศัพท์มือถือ ๐๘๐-๔๑๔๒๖๒๙ อีเมล patchlada@hotmail.com
๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาโท (การจัดการ)
๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ การจัดการ

ประวัตินักวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล
 - ๑.๑ ภาษาไทย พระอธิการธวัชชัย คมภีร์โต (แสงโสภณ)
 - ๑.๒ ภาษาอังกฤษ Phraathikan Thawatchai Saengsophon
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียน วัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๓. ตำแหน่งการบริหาร -
๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช
๕. ที่อยู่ติดต่อได้

เลขที่ ๖๙/๓ หมู่ ๖ ตำบลห้วยยาง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
รหัสไปรษณีย์ ๗๗๑๓๐

โทรศัพท์ - โทรสาร -
โทรศัพท์มือถือ ๐๙๙-๑๓๒๙๕๙๙ อีเมล nledindaeng@hotmail.com
๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาโท (การจัดการเชิงพุทธ)
๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ การจัดการ

ประวัตินักวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ชื่อ - นามสกุล
 - ๑.๑ ภาษาไทย นาย อัมพล ปุณญา
 - ๑.๒ ภาษาอังกฤษ Mr. AMPHON POONYA
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ - อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนวัดพัฒนาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
๓. ตำแหน่งการบริหาร -
๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ วิทยาลัยสงฆ์นครศรีธรรมราช
๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ ๙๘/๑๒๑ หมู่ ๔ หมู่บ้านฮาบิเทีย ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมืองภูเก็ต
จังหวัด ภูเก็ต รหัสไปรษณีย์ ๘๓๐๐๐

โทรศัพท์ - โทรสาร -
โทรศัพท์มือถือ ๐๘-๕๖๐๓-๕๔๑๙ อีเมล Phon.972524@gmail.com
๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก (รัฐประศาสนศาสตร์)
๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ รัฐประศาสนศาสตร์

